Na 11. strani: začetek našega novega romana »SREČNI PAR«

Štev. 43
Leto IV.

Ljubljana, 1. novembra 1956

TT TEDENSKA TRIBUNA

20 din

14 STRANI ČLANKOV IN SLIK
Z VSEH PODROČIJ POLITIKE, ZNANOSTI,
UMETNOSTI IN RAZVEDRILA

TEDNIK
»SLOVENSKEGA
POROČEVALCA«

Sredi sezone bodo imeli v Mestnem gledališču tiho domačo obletnico — minilo bo pet let, odkar igrajo v svoji hiši. Takrat bomo videli nekaj najbolj uspelih slovenskih predstav, kar jih je zdrselo preko njihovega odra v petih letih. Seveda so to Cankarjev »Martin Kačur«, Grumov »Dogodek v mestu Gogi« in Vilharjev »Večer v čitalnici«. **Iva Zupančičeva,** *mlada igralka Mestnega gledališča, je igrala Tončko v Cankarjevi drami in bila prešerna Metka v »Šaloigrah«. Pravkar študirajo Gorkega »Malomeščane«, v katerih bo zaigrala Jeleno. Ker je doslej še nismo predstavili, smo se podvizali tokrat. Vidite jo kot Colombo, v sezoni 1955/56 pa je bila tudi še Rona (v »Dveh bregovih«), Vdova Šin (v »Dobrem človeku iz Sečuana«) in Zina (»Tuje dete«).*

Pregled zadnjih dogodkov na Madžarskem

VIHAR SE POLEGA

Nova deklaracija Nagyjeve vlade — Šlo je za veliko ljudsko gibanje, ne za kontrarevolucijo — Vlada zahteva takojšnji umik sovjetskih čet iz Budimpešte — Želja po splošni demokratizaci, javnega in političnega življenja — Govor Ernöja Geröja je sprožil požar preteklih dni.

Madžarska je preživela najhujše. Deklaracija vlade, objavljena v nedeljo zvečer, pravi, da vlada obsoja mnenje, da je bilo sedanje veliko gibanje ljudstva kontrarevolucionarno, čeprav so tudi tu škodljivi elementi skušali izkoristiti dogodke, da bi vrgli ljudskodemokratični sistem. Namen gibanja je bil zagotoviti nacionalno neodvisnost in suverenost Madžarske, proučiti demokratičnost družbenega, gospodarskega in političnega življenja. To gibanje so povzročili hudi zločini v minulem zgodovinskem obdobju, poudarja Imre Nagy v deklaraciji svoje vlade. Tudi CK partije je sporočil, da je prenesel v smislu pooblastil III. kongresa vodstvo politike na odbor šestih članov, v katerem so poleg sekretarja Kadarja še Nagy, Apro, Kis, Muenich in Szanto, sami »raikovski« preganjanci. Komentar madžarskega radia pravi, »da stari CK že davno ni bil več sposoben upravljati vodilno stranko v skladu z željami in v korist madžarskega ljudstva...

»... Vlada se je sporazumela s sovjetsko vlado, da se bodo sovjetske čete začele takoj umikati iz Budimpešte. Ustanovljene bo enotna državna milica, ki bo zamenjala dosedanjo AVH (tajno policijo)... Madžarska vlada predlaga razgovore o odnosih med Sovjetsko zvezo in Madžarsko, med drugim o umiku sovjetskih čet, stacioniranih na Madžarskem, v duhu sovjetsko-madžarskega prijateljstva in na podlagi enakopravnosti socialističnih dežel in nacionalne neodvisnosti... Vlada bo narodni skupščini predložila, naj bi bil državni grb spet Kosutha in naj bi petnajsti marec spet proglasili za državni praznik...«

To so nekatere točke deklaracije, ki jo je v nedeljo zvečer po radiu prebral novi madžarski ministrski predsednik Imre Nagy. Še prej pa je radio prenašal sporočilo obrambnega ministra Karolya Janze in notranjega ministra Ferencza Muenicha, da je ministrski svet ukazal četam, naj nehajo streljati na »upornike«, in poziv množicam, naj nehajo z odporom, ker je vsem njihovim zahtevam ugodeno. Nagyjeva deklaracija je te vesti tudi uradno in dokončno potrdila. Po petih dneh krvavih in ogorčenih bojev v glavnem mestu in ponekod v notranjosti države je Madžarska spet kolikor toliko mirna in namesto krvavih spopadov prehaja borba na politično področje. Začelo se je v torek zvečer pred Petöfijevim spomenikom v Budimpešti...

Zgodovinski dogodki na Madžarskem so dali mladini, predvsem članom krožka »Petöfi«, ki se je zadnje čase posebno odlikoval v boju proti rakosijevski stalinistični skupini, povod za manifestacije v podporo uspehom poljskih demokratičnih sil.

Dodali so v tem smislu še svoje zahteve po splošni demokratizaciji javnega in političnega življenja, izboljšanju življenjskih prilik, vzpostavitvi načela delavskega samoupravljanja in neodvisne politike Madžarske.

Demonstracije je vlada najprej prepovedala, nato pa tik pred začetkom dovolila.

Mladina se je začela zbirati pred Petöfijevim spomenikom in spomenikom generala Böhma, junaka iz revolucije leta 1848. V kratkem času se jih je nabralo okrog trideset tisoč. Pridružili so se jim tudi kulturniki in kakih osem sto oficirjev, slušateljev visokih vojaških šol v Budimpešti. Množica je v pol ure narasla v stotisoče. Odmevale so parole v duhu »šestih točk«, ki so zdaj vse sprejete v uradno deklaracijo vlade. Očitno pa je bilo, da »šest točk« ni vsem po godu.

Medtem se je sestal — sklican dramatično po radiu — Centralni komite partije, ki naj bi se sicer sestal šele 31. oktobra. Tu je prišlo do prvih večjih sprememb v vodstvu države in partije. Toda le deloma v smislu zahtev »petöfijevskega« programa, da je treba odstraniti iz vodstva vse ljudi, ki so odgovorni za napake in zločine preteklih dvanajstih let. V CK je bil kooptiran Imre Nagy, z njim pa skupina preganjancev iz časa gonje proti Raiku, toda sekretar partije je še naprej ostal Ernö Gerö. Nagy je bil imenovan za predsednika vlade z zastopnikom stare smeri Hegedüsem ob strani.

Sledil je govor Ernöja Geröja, ki naj bi bil po skoraj splošni sodbi opazovalcev tista iskra, ki je sprožila požar naslednjih dni. Gerö je v svojem govoru praktično opustil vse zahteve množic in zagovarjal »počasno pot razvoja v skladu s posebnim položajem Madžarske...« Obenem je bilo že opaziti premike čet okrog glavnega mesta, na ulicah so se pojavili tanki, okrašeni z madžarskimi zastavami.

Poročila očividcev pravijo, da so ljudje brez sovražnosti sprejemali čete in jih pozdravljali, češ da so jim oborožene sile pomagale vreči staro vlado in postaviti na čelo države Imreja Nagyja....

Od tu naprej je položaj in razvoj dogodkov na Madžarskem dokaj nejasen. Nedeljski uvodnik partijskega glasila »Szabad Nep« to dovolj določno dokazuje, ko pravi, da »danes še ne moremo odgovoriti na vprašanje, katere osebnosti so odgovorne za začetek najstrašnejše bratomorne borbe, toda ljudstvo se ne bo pomirilo, dokler ne bo dobilo jasnega in resničnega odgovora...« In dodaja, da je Geröjev govor 23. oktobra povzročil veliko razočaranje, češ da tedanje vodstvo ni moglo ali pa ni hotelo razumeti bistva demonstracij... »Ni mogoče reči, da so se v Budimpešti na eni strani znašli kontrarevolucionarji, na drugi pa vladi zveste enote,« piše »Szabad Nep« in dodaja, da so sicer našli med ujetniki tudi hortijevske oficirje in kriminalce, ki so skušali izkoristiti položaj za svoje namene.

KLJUB TEMU PA SO URADNE IZJAVE IN PISANJE URADNEGA TISKA DOVOLJ JASNE GLEDE ZNAČAJA MADŽARSKE VSTAJE. PRAV TAKO PA TUDI O VLOGI ERNÖJA GERÖJA, KI MU NEKATERI VIRI PRIPISUJEJO ZASLUGO ZA OBOROŽENO INTERVENCIJO. TUDI ZAHTEVA PO RAZPUSTITVI AVH, KI JE BILA MOČNO INFILTRIRANA Z NEMADŽARSKIMI ELEMENTI, SE JE IZKAZALA Z UPRAVIČENO, KER SO PO NEKATERIH VESTEH PRAV ZI ODREDI SPROŽILI »KRVAVO KOPEL« PRED POSLOPJEM RADIJSKE POSTAJE V BUDIMPEŠTI, KJER SE JE ZAČELO PRVO STRELJANJE.

Množice so se valile proti obali Donave, kjer stoji, oziroma je stal Stalinov spomenik. Med ljudmi so bili delavci z varilnimi aparati, ki so prežagali noge bronastega kipa in kolos se je zvalil v prah.

V kratkem so se boji razširili po vsem mestu, posebno pa ob glavnih bulevarjih, kjer so vladne ustanove. Narodni muzej je začel goreti, ljudje so se polastili zalog orožja v arzenalu... Boji so se razvneli z vso krutostjo, ki so jo bržkone podpihovali skrajni elementi na obeh straneh, vsak iz svojih razlogov. Položaj je postajal vse bolj in bolj meglen, poročila vse bolj nasprotujoča, dokler se v soboto in nedeljo ni kolikor toliko razjasnil.

Po vsej državi so, v tem so si poročila skladna, začeli ustanavljati delavske svete, revolucionarne svete, delavsko-kmečke svete, toda vsi imajo skupno potezo: uveljavitev »šestih točk«, ozdravitev političnega in gospodarskega stanja. Medtem se je tudi v Budimpešti sestavila nova vlada na najširši podlagi, v katero so pod vodstvom Nagyja stopili zastopniki partije, strank iz skupin Ljudske fronte in malih posestnikov. Vlada je sprejela šest točk in dosegla ustavitev ognja in začetek umika sovjetskih čet v njihova oporišča — kot začetek procesa pomiritve. To je bil, kakor kaže, tudi potreben pogoj za normalizacijo.

Sedaj vlada v državi relativen mir. Začela se je formirati »nacionalna garda«, v katero poziva vlada vse, ki želijo red in mir. Sveti so povsod prevzeli oblast. Madžarska začenja po nekaj strašnih dneh spet dihati.

OB DNEVU MRTVIH

Šopek rož na samoten grob nekje v gozdu... Povsod so raztreseni po naši zemlji, po hribih, kjer leže žrtve krvavega boja za svobodo, ob cestah, kjer so padali talci, po pokopališčih, pa tudi daleč kje na tujih tleh. Ob Dnevu mrtvih, ko se spominjamo naših dragih, ki jih ni več, naj velja tiha misel tudi vsem tisočem znanih in neznanih, ki so dali življenje za nas.

PRVA SLIKA IZ BUDIMPEŠTE

SOVJETSKI TANKI SO PRODRLI V MADŽARSKO GLAVNO MESTO, DA BI ZADUŠILI DEMONSTRACIJE

ŽENSKE SO BILE ZAPOSLENE KOT PROMETNE REDARKE; DVE MADŽARSKI MILIČNICI SE MALO PRED ZAČETKOM DEMONSTRACIJ

Žrtev pomote

V počastitev stoletnice smrti slavnega nemškega skladatelja Roberta Schumana (1810—1856) je izdala nemška poštna uprava spominske znamke, na katere je natisnila začetek njegove značilne skladbe. Ko so pa prišle znamke v prodajo je pošta začela prejemati na tisoče protestnih pisem, kajti natisnili so Schubertovo in ne Schumanovo glasbo. In tako je postal Schuman žrtev velike pomote...

CENTIMETRI SO DRAGI

Karoserijo avtomobilov »Chrysler«, tipa 57, bodo znižali za 9 centimetrov. Z načrtom se je ukvarjalo 4.000 tehnikov štiri leta. Stroški za izvedbo načrta: 100 milijard francoskih frankov.

Spet nemi film

V Parizu so izbrali dve kino dvorani, kjer bodo prikazovali samo neme filme. Med prvimi filmi bodo vrteli tiste, v katerih nastopata Douglas Fairbanks in Gloria Swanson.

Svet slepih

V Tokiu so pripravili knjige v Barillovi pisavi za slepe. Te knjige bodo tiskali v trinajstih azijskih jezikih. Z njimi naj bi vsaj nekoliko olajšali življenje slepih, ki jih je v azijskih državah približno pet milijonov, se pravi dve tretjini vseh slepcev na svetu.

POGLED NA ENO IZMED BUDIMPEŠTANSKIH ULIC. ŽIVLJENJE NA ULICAH JE BILO VEDNO ŽIVAHNO. DANES JE BUDIMPEŠTA KOT IZUMRLA. — ŽRTVE — ČLOVEŠKE IN MATERIALNE — DOSLEJ ŠE NISO BILE OCENJENE.

TT TEDENSKA TRIBUNA

Težki dnevi Madžarske

Demonstracije, barikade, pouličnі boji. Madžarska je doživela težke dneve. Tako težke, kot jih še ni preživljala od zadnje vojne. Dneve, ko je iz mirnih demonstracij nastali pouličnі boj pustil za seboj hude posledice: žrtve, pomanjkanje, nered, povečano stisko.

Toda razen potrebe po nujnih ukrepih za zboljšanje položaja, razen klica po krvni plazmi in medikamentih, so ti tragični dnevi Budimpešte in celotne države pustili za seboj še vprašanje: Ali so res potrebni oboroženа vstaja in tolikšne žrtve, da se umaknejo vsi tisti, ki jih je razvoj časa pregazil, ki pa se še vedno upirajo splošnoveljavnemu načelu, naj ima vsaka država ob svojih posebnih pogojih svojo pot v socializem?

Skoraj gotovo je, da bi bili naši severni sosedi ti težki dnevi prihranjeni z vsemi svojimi posledicami, če bi ljudska republika Madžarska od vsega svojega začetka šla po poti, ki ustreza njenim političnim, gospodarskim in kulturnim pogojem. Če bi madžarski »socializem« bil, oziroma bi si prizadeval biti takšen, kakršnega si delovni ljudje želijo in za katerega so pripravljeni storiti vse, ne pa takšen, kakršnega so mu hoteli vsiliti okoreli birokrati (ki so danes »daleč proč iz dežele«), bi v Budimpešti ne bilo ne barikad, ne žrtev, ne gorečega Narodnega muzeja. Še več: če bi vsaj v zadnjem času — po julijskih sklepih — pospešeno odpravljali politične in druge napake obdobja zadnjih let, gospodarsko stisko, hude krivice, če bi odločno — ne glede na odpor doma ali zunaj — in upoštevajoč le koristi in zahteve ljudstva nadaljevali demokratizacijo, bi ne prišlo do dogodkov, ki so jih vsekakor znali izkoriščati tudi drugi, socializmu nasprotni elementi. Toda to je samo »če«, kajti tedanji sekretar Gerö je vse to imenoval »nacionalizem« in s svojim govorom dolil olja tistemu plamenu, ki je potem zajel Budimpešto.

Da ne more iti vse po enem kopitu in da ni prav vse socializem, kar si nadeva to ime, so izmed vseh vzhodnoevropskih držav prvič najglasneje izpovedali vzhodnonemški delavci 17. junija 1953. Njihov obup, ko so tiste dni skoraj goloroki šli v boj za svoje pravice, ni bil delo tujih agentov in protirevolucionarnih elementov, ampak odpor proti birokratskemu sistemu in njegovim nosilcem.

Med Vzhodno Nemčijo 17. junija in med madžarskimi dogodki je neka podobnost. Določena podobnost, ki pa je tragična toliko bolj, ker leže med temi dogodki tri polna leta, bogata postopnih velikih sprememb v svetu, sprememb, ki so jih potrdili tudi sklepi 20. kongresa KP Sovjetske zveze. Ob teh spremembah bi se še posebej dogodki v Berlinu, Leipzigu ali Halleju ne smeli v še večjem obsegu ponoviti na Madžarskem, če bi tamkaj in drugod v celoti upoštevali tisti nauk, ki ga je dal vzhodnonemški upor.

Med vzhodnonemškimi in madžarskimi dogodki leži tudi Poznanj. Toda Poznanj, naj je bil še tako tragičen in obžalovanja vreden, je bil tudi pozitiven. Pozitiven spričo tega, ker je na Poljskem dokončno odprl oči ter delovne ljudi in partijo strnil v odločnosti, da vsemu tistemu, kar je bilo v preteklosti, ni več mesta, da je treba začeti drugače. Osmi plenum poljske partije je samo v celoti potrdil tisto, kar se je v deželi začelo pospešeno razvijati po Poznanju. Tudi poznanjski dogodki na Madžarskem niso naleteli na potreben odmev.

Vzhononemški upor je zatrla okupacijska oblast. Tudi na Madžarskem so spričo izredno težavnega položaja, na prošnjo prejšnje vlade posegle v dogodke tuje čete. Vendar sta novi predsednik Imre Nagy in njegova vlada kmalu po prevzemu oblasti izdala povelje o prekinitvi ognja in začela pogajanja o umaknitvi sovjetskih čet. Ob glasno izrečenem spoznanju, da je izbruh na Madžarskem samo posledica vsega tega, kar se je pri madžarskem ljudstvu zbiralo zadnja leta, v minulih dnevih pa prekipelo, da pri vseh teh dogodkih v večini ni šlo za kontrarevolucijo, marveč za upravičeni ljudski revolt, poseg tujih čet ni na mestu. Ne samo, da ni na mestu, tudi škodljiv je. Lahko vzbudi občutek, da tuje čete branijo vlado, katere program in metode so v popolnem navskrižju z interesi ljudstva.

Tega občutka ob madžarskih dogodkih danes ni. Nova vlada sestavljena na široki podlagi, očiščena vseh tako imenovanih rakošijevcev in stalinistov, ki so zavirali ploden, demokratičen razvoj, je v svoj program sprejela vse upravičeno, kar so budimpeštanski mladinci, delavci, inteligenca zahtevali v svojih mogočnih demonstracijah.

Prav zaradi ukrepov nove vlade in zaradi njene odločne volje v celoti in dokončno odstraniti vse, kar kot dediščina zadnjih let še teži madžarsko ljudsko republiko — kakor tudi brezpogojno ohraniti tisto, kar nesporno lahko velja kot pridobitev minulega obdobnja — je tudi upati, da se bosta v deželo vrnila red in mir in da se pravične borbe madžarskih delovnih ljudi ne bodo polastili tisti, ki iščejo — kot vsepovsod ob takšnih primerih — samo zadovoljitev svojih, v resnici neljudskih in nesocialističnih teženj.

-d

- Izdaja in tiska časopisno-založniško podjetje »Slovenski poročevalec« v Ljubljani, direktor Rudi Janhuba. Urejuje uredniški odbor. Odgovorni urednik dr Dušan Savnik, za tisk odgovoren Franc Plevel
- Uredništvo: Ljubljana, Tomšičeva ulica 1 (pritličje), poštni predal: 150 — Telefoni 23-522 do 23-526 (interna štev 83)
- Naročniški oddelek: Ljubljana, Titova cesta 5, telefon 21-832. Naročnina: celoletna 960, polletna 470 din, četrtletna 240 din, mesečna 80 din. Posamezna štev 20 din
- Oglasni oddelek: Ljubljana, Titova c. 1 telefon 21-896
- Številka tekočega računa pri Komunalni banki: 60-KB-5-Z-369
- Rokopisov ne vračamo!

Po izvolitvi Vladislava Gomulke za prvega sekretarja poljske združene delavske partije se je na Poljskem odločilno nagnila zmaga na stran tistih sil, ki so za demokratizacijo in za neodvisnost Poljske. Toda boj se še nadaljuje. V resoluciji VIII. plenuma je oster napad na tako imenovane »natolince« in njihove privržence, ki jih je največ med nižjimi funkcionarji po deželi. Ti se namreč bojijo za svoje položaje in se obupno trudijo vsaj malo zadržati novi razvoj. Tako je prišla v Varšavo delegacija članov partije iz Szczecina in zahtevala od centralnega komiteja izmenjavo partijskega sekretarja, ker ni hotel nič slišati o spremembah in je celo sabotiral proces demokratizacije.

Največ odmeva doslej pa so imele spremembe na vrhu. Najprej je bil »natolincem« preprečen ponoven vstop v politbiro, nato pa je bil zamenjan tudi namestnik ministra za narodno obrambo Witasziewski, ki je bil najbolj odgovoren za sumljive premike čet tik pred izvolitvijo Vladislava Gomulke za sekretarja partije in po njej. To je bil hkrati posreden opomin ministru za narodno obrambo Rokosovskemu. Na položaj Witasziewskega je tako prišel Marian Spychalski, ki je bil kot žrtev stalinistične politike nekaj let v zaporu. Če upoštevamo, da je z novim položajem postal tudi šef politične uprave poljske armade, je to brez dvoma ena izmed najvažnejših personalnih sprememb v vodstvu poljske države.

Nič manj značilne pa niso bile izjave predsednika vlade Cyrankiewicza in sekretarja Gomulke pred Sejmom in na javnih zborovanjih. Osnovna misel obeh govornikov je, da bo šla Poljska v socializem po poti, ki ji bo najbolj ustrezala. To pa pomeni najširšo in dosledno demokratizacijo, delavsko samoupravljanje in povezavo delavskega razreda z vsem ljudstvom.

V vrsti sprememb je prišlo tudi do preosnove vlade. Število podpredsednikov so zmanjšali od devetih na štiri, položaj prvega podpredsednika vlade pa so odpravili. Dosedanji prvi podpredsednik vlade Zenon Nowak je postal skupaj z maršalom Rokosovskim, Jaroszevicem in Ignariem podpredsednik vlade. Roman Zambrowski je odstopil kot minister za državno kontrolo, ker je bil na VIII. plenumu izvoljen za sekretarja CK PZDP.

Po zadnjih poročilih bo 2. novembra vladna komisija za razvijanje delavske pobude proučila dva načrta ministrskega sveta o razširitvi pravic državnih industrijskih podjetij in uvedbi delavske samouprave. Poljsko časopisje piše, da so delavci že pospešili delo in tako podprli napore vlade za čimprejšnjo normalizacijo in izboljšanje položaja.

V Varšavo nenehno prihajajo delegacije delovnih kolektivov, družbenih organizacij in mladine. Ta je pri zadnjih dogodkih na Poljskem zvesto stala ob strani delavskemu razredu in na množičnih zborovanjih povedala, kaj misli o novi poti svoje domovine. Na sliki: urednik poljskega študentskega časopisa »Poprostu« Lasota govori študentom na politehničnem inštitutu v Varšavi. Za njim je govoril tudi Stefan Starszewski, sekretar varšavskega partijskega komiteja.

Dogodki preteklega tedna

● **Nikozija**, 25. oktobra. — Na zahodnem delu Cipra so se začele obsežne operacije proti uporniškemu gibanju. V operacijah sodeluje nekaj tisoč vojakov.

● **New York**, 26. oktobra. — Francoska vlada je zahtevala, naj Varnostni svet na enem svojih prihodnjih zasedanj razpravlja o »podpori, ki jo daje Egipt alžirskim upornikom.« V vsej severni Afriki so izbruhnili neredi proti Francozom zaradi aretacije petih voditeljev upora v Alžiru.

● **Washington**, 27. oktobra. — Vlada ZDA je sklenila, da naj odslej Egipt spet dobiva tehnično pomoč, ki so jo zaradi sueške krize ustavili. Prve pošiljke so že na poti.

● **Brioni**, 28. oktobra. — Romunska vlada in partijska delegacija je odpotovala nazaj v Romunijo. Romunske goste so na puljsko letališče spremili predsednik Tito s soprogo, Edvard Kardelj in drugi.

● **Kairo**, 28. oktobra. — V arabskih državah so z zadovoljstvom sprejeli vojaški sporazum med Egiptom, Sirijo in Jordanijo, ker pričakujejo, da bo to oslabilo vpliv bagdadskega pakta.

● **Budimpešta**, 29. oktobra. V odgovoru »Pravdi« piše današnji »Szabat Nep«, da dogodki v Budimpešti niso bili nobena avantura ali kaj protinarodnega, niti niso demonstracij povzročili tuji agenti — takšna ugotovitev globoko žali milijon in pol prebivalcev Budimpešte. Nemire so povzročile lastne napake, med katerimi, piše »Szabat Nep«, je predvsem dejstvo, da Madžarska ni znala ohraniti svoje nacionalne neodvisnosti.

NAFTA IN SUEZ

KAJ MISLIJO NAFTINI PODJETNIKI O NACIONALIZACIJI SUEŠKEGA PREKOPA — ČASOPIS »THE OIL AND GAS JOURNAL« NAVAJA PODATKE — PROBLEM NOVIH NAFTOVODOV

Kako vznemirja odločni nastop egiptovskega predsednika Naserja zlasti Angleže in tudi Amerikane, se vidi iz pisanja strokovnih ameriških časopisov. Celo ugledni ameriški strokovni tednik »The Oil and Gas Journal« »Časopis za nafto in plin) v svoji številki iz meseca avgusta močno zameri Naserju nacionalizacijo prekopa.

V začetku so se predvsem Angleži in Francozi, deloma pa tudi Američani, naftni podjetniki, bali zvišanja pristojbin za plovbo skozi kanal. Ker so bile pač te namenjene za gradnjo velikega asuanskega jezu, na drugi strani pa so predvidevali možnost, da bi Egipt utegnil zapreti to važno mednarodno pot.

Seveda, če bi do tega prišlo, bi to imelo slabe posledice v svetovnem gospodarstvu naftne industrije. Povečane pristojbine skozi kanal bi pomenile, da se podraži nafta Srednjega vzhoda za Anglijo, Francijo, Italijo, pa tudi za druge države. Če pa bi prišlo do tega, da bi zaprli kanal, bi morale zlasti Anglija in Francija preusmeriti prevoz nafte okoli Rta dobre nade na jugu Afrike, ali pa zgraditi nove naftovode večjih kapacitet z Srednjega vzhoda do luk na Sredozemskem morju. Vse to seveda samo v primeru, če ne bi prišlo do vojne. Če bi prišlo do vojne, bi sicer države Srednjega vzhoda potegnile z Egiptom, čeprav omenjeni časopis meni, da bi se v primeru, če Egipt zapre kanal, uprle vse arabske države in potegnile z zahodnimi zavezniki. Menda je to slaba tolažba.

Gradnjev novih cevovodov pa je draga stvar, posebno preko arabskih dežel. To celo za naftno industrijo Združenih držav Amerike, ki imajo največjo svetovno proizvodnjo nafte (v letu 1955 — 362 milijonov ton), pa so vendar odvisne od uvoza z dežel Srednjega vzhoda. Potrebe so namreč velike, ta nafta pa je tudi cenejša od domače. Če bi torej izostala uvožena nafta s Srednjega vzhoda, bi se podražila ameriška nafta. Bojazen, da novi piloti ne bodo znali voditi ladij čez kanal, je bila izrečena prezgodaj, ker danes vidimo, da se promet skozi kanal odvija v popolnem redu.

Ker so seveda pristojbine za plovbe skozi kanal precejšnje in znašajo za srednjevelike naftne tankerje celo 20.000 dolarjev, so Američani že prej na to mislili in začeli graditi super tankerje ali tankerje—mamute. Tako je od 1. januarja letos bilo splovljenih že šest 32.000-tonskih tankerjev, v ladjedelnicah pa je v delu še trinajst takih super tankerjev od 45.000 ton do 83.000 ton. Prvi 83.000-tonski supertanker je bil končan konec meseca avgusta letošnjega leta.

Ker je kanal plitek, ne morejo ti supertankerji skozi kanal, tako na primer 32.000-tonski tanker novega tipa ne more poln skozi kanal, ampak mora voziti kakšnih 3.500 ton manj nafte ali pa poln pluti okoli Rta dobre nade. Iz zadnjih vesti pa smo zvedeli, da Egipčani nameravajo poglobiti kanal, da bi bil potem ploven tudi za večje tankerje. Toda razumljivo je, da je večina naftnih tankerjev manjših, ki brez skrbi plujejo skozi kanal. Problem pa bi bil, če bi večina manjših tankerjev morala pluti okoli Rta dobre nade.

Naslednje številke nam bodo marsikaj povedale:

Prevoz nafte skozi Sueški prekop v letu 1955 (ton dnevno) Iz:

Kuwaita	115.000 ton
Saudske Arabije	26.000 ton
Irana	23.500 ton
Iraka	11.000 ton
Kvatarja	11.000 ton
Bahraina	5.400 ton
Skupaj	181.900 ton/dnevno

V:

Veliko Britanijo	56.300 ton
Francijo	33.200 ton
Združ. drž. Amerike	23.600 ton
Italijo	20.000 ton
Nizozemsko	19.900 ton
Skupaj	153.000 ton/dnevno

Razdeljevanje v kilometrih od Ras Tanura v Perzijskem zalivu skozi Suez do:

Southamptona	11.500 km
New Yorka	15.340 km

mimo Rta dobre nade:

Southamptona	20.260 km
New Yorka	21.860 km

Razdalje v kilometrih od Ras Tanura Perzijskem zalivu okoli Rta dobre nade znaša 21.860 km, a skozi Suez samo 15.340 km. Na primer: natovorjeni tanker, tipa T-2, ki vozi s 15 vozli, potrebuje 66 dni okoli Rta dobre nade, a 18 dni skozi kanal. Strokovnjaki bivše Sueške družbe pravijo, da teh 18 dni, ki jih prištedijo pri plovbi skozi kanal, znese 46.000 dolarjev.

Kljub temu, da plačajo za prazni tanker pri prevozu skozi Suez 2.400 dolarjev takse na poti tja in za polnega nazaj 5.200 dolarjev takse, se to zadnje mnogo bolj izplača.

Drugačen je račun za Angleže. Tako znaša plovba London — Ras Tanura 11.500 km skozi Suez in okoli Rta dobre nade 21.860 km! Te številke nazorno kažejo, zakaj Angleže Suez močneje vznemirja.

Proti zahodu je plulo v preteklem letu 87.400.000 ton tovora in od tega samo 67.000.000 ton nafte ali 64 odstotkov. Največji uporabnik je zdaleč Anglija, ki je v letu 1955 prevozila skozi kanal 56.300 ton nafte dnevno, za njo je Francija s 33.200 ton nafte dnevno.

Poleg nafte pa se po kanalu prevaža tudi kaj drugega. Tako plove skozenj 28,3 odstot. britanskih ladij, ki so v večini, norveških 13,5 odstot., na drugem mestu, liberijskih 12,1 odstot., francoskih 8 odstot., itd.

Tudi ta analiza sueškega prekopa, gledana s strani nafte, daje dobro sliko, kakšne važnosti je Suez za Anglijo in Francijo in ni čudno, da je povzročila toliko vročekrvnosti v preteklih mesecih. Vendar pa zadnji dogodki kažejo, da se bosta John Bull in Mariana le pomirila.

Kriza okoli Sueškega kanala je podčrtala važnost dveh naftovodnih sistemov, skozi katere se pretaka dnevno nad 120.000 ton nafte s Srednjega vzhoda v pristanišče Sredozemskega morja, ki so dostopna brez uporabe kanala.

Kot je razvidno iz prej navedenih številk, pa gre z Srednjega vzhoda na zahodna tržišča povprečno na dan skoraj 182.000 ton nafte skozi Sueški prekop.

Ing. Koloman Cigut

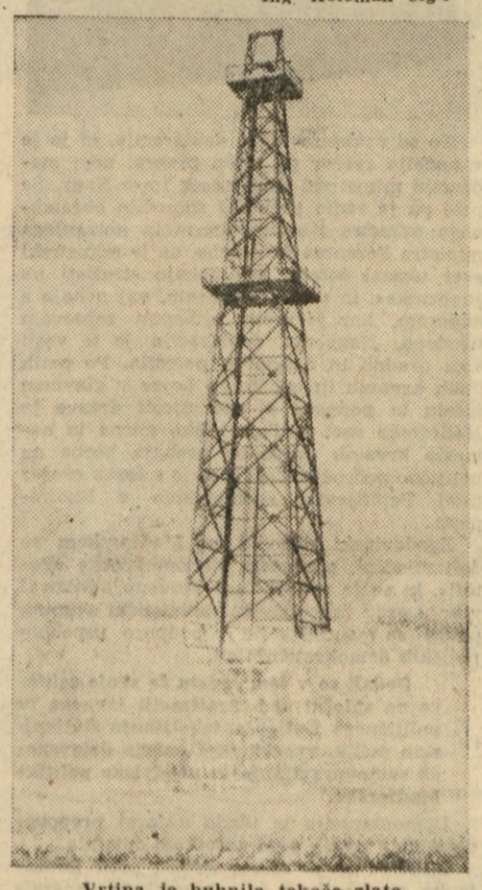

Vrtina je buhnila tekoče zlato

Bivši SS-ovci in nova nemška vojska

Polemika v zvezi z nameščanjem bivših SS-ovcev v zahodnonemško vojsko se je zdaj spet razvnela. »Žrtve Hitlerjevega režima« so v Zahodnem Berlinu sklicale protestno zborovanje. V resoluciji je rečeno, da se 12 milijonov žrtev nacistične strahovlade čuti globoko užaljenih s tem, da bodo prav bivši SS-ovci zdaj tisti, ki naj branijo svobodo.« Kancler Adenauer je sicer izjavil, da se SS-ovski duh ne bo več vtihotapil v zahodnonemško vojsko, toda številni protesti iz več krajev Nemčije dokazujejo, da ljudje, ki so naciste skusili na lastni koži, o tem niso popolnoma prepričani.

Amnestije na Poljskem

Na Poljskem so doslej amnestirali 36.000 političnih zapornikov, 30.000 pa jih je še po zaporih. Te podatke je navedel po poročilu poljskega časopisa »Zycie Warszawi« vrhovni tožilec Rybicki pred pravnim odborom poljskega sejma. Pri amnestirancih gre predvsem za osebe, ki so bile obsojene v letih 1949 do 1953.

Stevensonova volilna »bomba«

Videti je, da je demokratski kandidat za predsednika ZDA Stevenson z zahtevo po prepovedi poskusov z vodikovimi bombami iznašel volilno bombo. Ta zahteva je vsem volilcem več ali manj pri srcu, še posebno, če je podprta z navedbami o zastrupljanju ozračja. Nekateri opazovalci menijo, da bi utegnila biti za Stevensona ta poteza prav tako učinkovita kot Eisenhowerjeva izjava pred volitvami, da bo takoj odletel na Korejo in dosegel tam mir, če ga bo ljudstvo izvolilo za predsednika.

Posledice destalinizacije

Berman, najvidnejši »stalinovec« v poljski partiji, je poskusil samomor. Kaže, da ne more prenašati nastalih sprememb.

Angleška kraljica v Francijo

Sporočeno je bilo, da bo angleška kraljica Elizabeta II. v kratkem uradno obiskala Francijo. Doslej je samo znano, da si bo ogledala atomski center v Saclayu. Napovedali so tudi, da si bo zagotovila nekaj dni »inkognita«, da bi lahko nakupovala v pariških trgovinah.

Ameriške volitve

Na sedanjih volitvah za predsednika v ZDA bo po volilnih seznamih sodelovalo za 2 milijona več volivk kot volivcev. Ženske bodo torej odločile...

Jordanija proti Izraelu

V dveh mesecih je Jordanija poslala Združenim narodom 250 pritožb zoper Izrael, v istem času pa so iz Izraela poslali v OZN 150 pritožb zoper Jordanijo.

OBJAVA

Prihodnje dni bo naše naročnike obiskal pismonoša z izpolnjeno položnico, da bi poravnali naročnino za četrto tromesečje. Prosimo, da poravnate na položnici označeni znesek, kajti s tem si zagotovite redno prejemanje tednika »TT«, ki vam bo še naprej prinašal zabavo in razvedrilo.

Naročnike, pri katerih ne pobirajo naročnine pismonoše, pa so prejeli položnico s časopisom, prav tako prosimo, naj nam nakažejo naročnino.

UPRAVA

POLITIČNI PORTRETI

Imre Nagy

Res bolj podoben profesorju kot politiku, okroglega obraza, gostih obrvi in z mroževskimi brki pod nosom, je madžarski predsednik vlade Imre Nagy pravzaprav i profesor i politik. Vse znanje, ki si ga je pridobil v burni preteklosti, bo moral izkoristiti do dna, če bo hotel biti kos težavam, kakršnih menda Madžarska še ni doživljala.

Rojen je bil leta 1896 in obiskoval trgovsko šolo v Kaposvaru. Bojeval se je v Rusiji, ko je izbruhnila revolucija, in se vrnil leta 1921 na Madžarsko. Ko je bil izključen iz socialno demokratske stranke se je pridružil ilegalni komunistični partiji. Med drugo svetovno vojno je bil napovedovalec za madžarski jezik pri moskovskem radiu. Na Madžarsko se je spet vrnil s sovjetsko armado leta 1944 in je bil še istega leta imenovan za ministra za kmetijstvo. Naslednje leto je postal minister za notranje zadeve, dve leti pozneje pa predsednik madžarskega parlamenta. Leta 1953 je postal ministrski predsednik in s tem tudi glavni tekmec Matyasa Rakosija, ki je lani dosegel, da so Nagya razrešili položaja ministrskega predsednika in mu vzeli članstvo v partiji. Toda ne za dolgo.

Že novembra leta 1954 je Nagy javno izjavil, da preživlja Madžarska velike težave, »ker je pet let vladala državi na diktatorski način ena sama oseba«. To je lahko veljalo eni sami osebi in ta je bil Matyas Rakosi, o katerem je »Szabad Nep« pred kratkim napisal, da je daleč od Madžarske in da naj tudi ostane tam, kjer je.

Toda šlo je za mnogo več kot samo za boj med dvema človekoma. Šlo je za nove, bolj človeške odnose v družbi in za socializem. Nagyju je zdaj pripadla slavna, toda nevarna in težka naloga popraviti napake sramotne dobe lažnega socializma in na novih temeljih, ki so na žalost oškropljeni s krvjo, začeti zidati boljšo prihodnost, v katero človek ne bo nikoli nehal verjeti.

Smuk po kaolinu ...

Bavarski smučarji so tudi poleti deležni prvovrstnega treninga. Blizu Hirschava so pravcate strme gore iz kaolinskega peska, odpadnega proizvoda porcelanskih tovarn. Smučarji menijo, da kvaliteta kaolina niti najmanj ne zaostaja za najboljšim pršičem. »Nič čudnega, da imajo tako dobre smučarje, ko pa lahko vse leto trenirajo,« bodo najbrž dejali naši ljubitelji belega športa.

Prepir med šiviljami dveh držav

Konec novembra bo v Parizu praznik šivilj. Pri tej slovesnosti bodo izbrali tudi simbolično zaščitnico vseh »caterinett« — šivilj. Po zadnjih vesteh nameravajo postaviti za zaščitnico šivilj legendarno Mimi, Rodolfovo prijateljico iz Puccinijeve opere »Bohème«. Toda Mimi vendar ni bila šivilja, pač pa prodajalka cvetic. Zato so se italijanske šivilje, ki imajo glavni stan v Torinu, uprle in ne marajo za simbolično predstavnico Mimi, pač pa predlagajo, naj bi izbrali raje »Ciribiribin« iz znane Pestalozzove pesmi. Njena pesem je znana po vsem svetu. Tudi slavna pevka Grace Moore jo je imela na programu. Razen tega, pravijo italijanske šivilje, gre tu za zgodovinsko osebo. Bila je šivilja v Torinu. Nekoč se je šivalnica vnela in vse je zajel plamen. Ciribiribin se je pognala v ogenj, da bi rešila lutko, na kateri je delala. Plameni so jo zajeli in je umrla z lutko v naročju. Upati je, da se bo prepir mirno končal in da ne pride do kakšne vojne med francoskimi in italijanskimi šiviljami, kajti njihovo orožje bi bilo najostrejše, kar ga pozna dosedanja strategija.

Amerika — dežela majhnih mest

Da so prav ZDA tipična dežela majhnih mest, ve malokateri Evropejec. Po statistiki, ki jo je izdelala največja ameriška zavarovalna družba, živi tri petine Američanov v mestih, ki štejejo manj kot 25.000 prebivalcev, 13 zveznih držav nima mesta, ki bi preseglo 100.000 prebivalcev; v 25 državah ne preseže število prebivalcev enega mesta številke 250.000. V državah Mississippiju, Južni Karolini in Severni Dakoti pa živi več kot 70 odstotkov ljudi na deželi.

Popolna ženska

Londonski muzej madame Tussaud, kjer so zbrani voščeni kipi najvažnejših sodobnih osebnosti, je prejel od nekega indijskega maharadže naročilo, naj mu izdela ženski kip po vseh hollywoodskih lepotnih predpisih. »Tako bom mogel,« je pojasnil maharadža svoje naročilo, »občudovati popolno žensko, ne da bi moral prenašati njeno muhavost.«

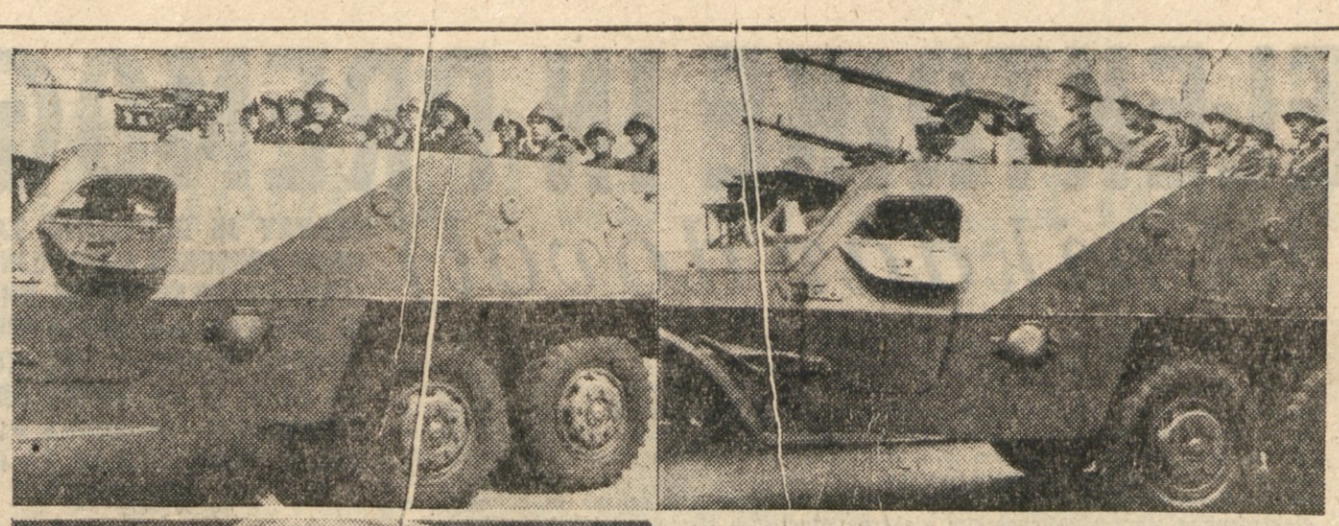

MANEVRI VZHODNONEMŠKE VOJSKE

ŽE NEKAJ LET JE ZNANO, DA JE NASTANEK VZHODNONEMŠKE VOJSKE NELOČLJIVO POVEZAN Z OZEMLJEM V TRIKOTNIKU PASEWALK, TORGELOW IN STETTIN, KI MU DANES V VZHODNI NEMČIJI PRAVIJO »TAJGA«. TAM JE NAMREČ NEŠTETO STRELIŠČ, TEŽKO PREHODNIH GOZDOV, MOČVIRIJ IN PEŠČENIH SIPIN, KI SO ZELO PRIKLADNE ZA IZPOPOLNJEVANJE NALOG IZ VOJNE TAKTIKE. LETOS SO BILI TAM V PRVEM JESENSKEM MRAZU VELIKI SKUPNI MANEVRI VZHODNONEMŠKIH IN SOVJETSKIH ČET, KI SO POKAZALI OPAZOVALCEM OSTALIH EVROPSKIH DRŽAV ODLIČNO IZURJENOST VZHODNONEMŠKIH ODDELKOV IN PRVOVRSTNO OPREMO, KI SO JO IZDELALE VZHODNONEMŠKE TOVARNE OROŽJA. — ZGORNJI SLIKI KAŽETA NEMŠKO IN RUSKO MOTORIZIRANO PEHOTO, KI JE VSA NASTOPILA NA OKLOPNIH VOZILIH NEMŠKEGA IZVORA. ZNANO JE, DA IZDELUJE TE OKLOPNE AVTOMOBILE TOVARNA »PHÄNOMEN« V ZITTANU. NA LEVI SLIKI JE GENERALNI MAJOR HERMANN RENTSCH, POVELJNIK ARMADNEGA KORPUSA »SEVER« V VZHODNONEMŠKI VOJSKI, KI JE VODIL JESENSKE MANEVRE. GENERAL RENTSCH JE BIL KOT PRIBOČNIK FELDMARŠALA PAULUSA UJET V STALINGRADU. V UJETNIŠTVU JE POSTAL ČLAN KOMITEJA »SVOBODNA NEMČIJA« V SOVJETSKI ZVEZI.

RAZUMLJIV NASMEŠEK

Res, najbrž bi se vsaka ženska olajšano nasmehnila, če bi slekla s sebe 10 kilogramov obleke in na koncu zalučala v kot še lasuljo. Očarljiva Američanka Lona Rita, ki gostuje s skupino plesalk v Parizu, zabava gledalce s tem, da odmetava obleko kos za kosom ...

Tobak in copate

Po deželah, kjer je razvita televizija, ugotavljajo, da trgovine z obutvijo prodajo veliko več copat, kakor so jih prej. Z druge strani ugotavljajo tudi, da gre več tobaka, odkar nekateri ljudje presedijo po ure in ure pred televizijskimi aparati.

Turizem in politika

V Gradcu se je ustanovil »Odbor za osvoboditev Južnega Tirolskega«. Ta odbor, ki namerava ustanoviti tudi pododbore v raznih avstrijskih mestih, si je zadal nalogo, omejevati turistična potovanja Avstrijcev v Italijo. Doslej je vsako leto hodilo v Italijo na tisoče in tisoče Avstrijcev in Nemcev. Odbor bi rad odvrnil te množice od Italije, ki duši svobodo na Južnem Tirolskem. Zoper obsodbo avstrijskega državljana Egona Mayerja, ki je v Bolzanu razširjal protiitalijanske letake, je odbor sklenil postaviti ob italijansko-avstrijski meji velike napisne table s temle besedilom: »Avstrijci, Nemci, ne hodite v Italijo, kjer zapirajo vaše brate in jim ne dajo svobode.«

Še vedno Townsend?

Novinarji po zahodni Evropi so bili razočarani, ko se je lani razvedelo, da se Margareta in Townsend ne bosta vzela. Razumljivo, takšne snovi je malo. Zato skušajo že malce pozabljeno zgodbo zmeraj znova osvežiti in jo ob vsaki priložnosti privleči na dan, če ima kakšno zvezo s trenutnimi dogajanji ali ne. Ob zadnjem obisku Margarete v Port Louisu v Zanzibaru se je pripetil dogodek, ki je spet dvignil prah v tisku. Neki podjetnik je moral prekriti svojo izvesno ploščo. In zakaj? Ker se piše Townsend. Oblasti so bile torej zelo uvidevne. Ljudje so se pa zelo smejali. Townsend se medtem 10.000 kilometrov stran od prizorišča neprijetnega dogodka pripravlja na potovanje okrog sveta. Na tako potovanje seveda ni misliti brez dobre filmske kamere.

POSLEDNJA KOPALKA

Z jesenjo so se umaknili s črnomorske obale zadnji kopalci. Ostala je ena sama, morda da bi pozdravila naš invalidski pevski zbor, ki je imel koncert tudi v Constanzi, kjer je ta lepotica zaposlena na pošti.

(Berite reportažo na 5. str.)

Odpotovati je: malce umreti

Pri največjih nesrečah pride često tudi do pripetljajev, ob katerih se človek mora nesmehniti. Tako je bilo tudi ob nesreči ladje »Andrea Doria«. Med tistimi, ki trdijo da bi se vsaj tovor ladje dal rešiti, je tudi slikar De Faucigny-Lucinge. Ni pa morda ta slikar sanjač, niti se ne zanima posebno za dragocene ladijske aparature, od vsega tovora ga zanima samo njegova slika, ki jo je s to ladjo poslal na razstavo v Ameriko. Zanimivo je namreč to, da ima slika naslov: Partir c'est mourir un peu« — Odpotovati pomeni — malce umreti.

EKSPEDICIJA ORION V INDIJI

OB GANGESU

Kmalu zatem, ko smo na meji opravili s carino, smo prispeli v srednje veliko mesto Armicar, ki je nekaka prestolnica vzhodnega Pendžaba. Njegov pomen je znatno narasel po ločitvi Indije in Pakistana leta 1947. Tu so našle zavetje male tovarne in Sikhi, ki so se pred skoraj 150 leti zadnji, a ne brez boja uklonili modernemu orožju Britanskega imperija.

V Armicarju stoji tako imenovani »Zlati tempelj«, kamor nas je pripeljal tricikel-taksi. V glavnem je to veliko kvadratno jezero, sredi katerega se dviga skromna stavba s streho, ki ima zlatu podobno barvo. Z enim od bregov je stavba povezana z mostičem. Tu smo morali svoje fotoaparate pustiti v rokah bradatega varuha.

V veliki dvorani so bili godci in pevci, verniki pa so jih stoje pahljali z velikanskimi pahljačami, ki so jih držali z obema rokama. Ob njihovih nogah je bilo razpeto platno, na katerega je nepretrgana reka obiskovalcev metala kovance. V zgornjem nadstropju na koncu manjšega prostora je častitljiv starec z enoličnim glasom bral iz svete knjige in se pri tem brezbrižno pahljal. Bralec se menja vsaki dve uri in tako se branje nadaljuje dan in noč.

Pri povratku smo si privoščili lhasi, kislo mleko, stepeno s sladkorjem in ledom, tradicionalno pijačo v Pendžabu, ki nam je posebno teknila. In spet smo se morali vrniti na vlak, s katerim je v tej vročini vse prej ko prijetno potovati. Vagoni tretjega razreda imajo klopi podolgem, tako da se je moč zlekniti. Tudi mreže za prtljago potniki s pridom uporabljajo v ta namen. Ljudje v tem razredu so kaj raznovrstni. Naleteli smo na potujoče prodajalce, ki so ponujali svoje blago, na uradnike in študente, ki so govorili izbrano angleščino, a s strašnim naglasom. Bil je celo dreser ptičev-borcev, ki je od časa do časa vzel iz gajbice dva nasprotnika in jima resnobno masiral mišice na nogah.

V Delhiju smo srečali prvega Nago. (Ekspedicija »Orion« je namenjena v severno Indijo, kjer naj bi raziskala pleme Naga.) Je član parlamenta, kamor se vsako jutro vozi s kolesom. Prebiva v nekakem vrtnem mestu, namenjenem članom parlamenta. Doma je iz Impala v Manipurju, zelo obsežnem okrožju. Pravil nam je, da je moral za časa volilne kampanje prepešačiti vso to gorato deželo.

V Delhiju je malo turističnih zanimivosti. Vsekakor pa je treba obiskati Džama Madžid, veliko rdečo mošejo sredi gosto naseljene mestne četrti, prav tako Rdečo trdnjavo in nekaj grobov velikih Magulov. Nekatere ulice starega mesta, kot je Chandi-Chowk, so že same zase mali svetovi, polni barv in vonjav. Zlasti za Delhi je značilna dvojina: dve različni mesti drugo poleg drugega, eno ultramoderno s širokimi prometnimi žilami z drevoredi in razkošnimi vilami ob strani, drugo tradicionalno indijsko mesto, preobljudeno, umazano, a toliko bolj slikovito.

To zadnje je priljubljeno sprehajališče tujih turistov. Indijce močno prizadene, ko jih vidijo, s kakšno vnemo fotografirajo stare skrivenčene ulice, medtem ko brezhibni pogledi na Novi Delhi nikogar ne zanimajo. Če jim pokažete dvižni most Galata v Carigradu, takoj hite zatrjevati: »Tudi mi imamo tak most tam in tam.« Tako le še bolj opozarjajo na svojo zaostalost, vtem ko bi bilo mnogo bolj simpatično, če bi to preprosto priznali. Nič jih ne gane, kadar kdo občuduje mogočnost Taj Mahala, veseli jih pa, če govorite o jeklenem mostu Howrah v Kalkuti, na katerega so tako ponosni, čeprav so ga zgradili Angleži.

V Agri smo ostali nekaj dni. Navdušil nas je Taj Mahal, mavzolej iz belega marmorja, kjer počivata magulski vladar Šah Jahan in njegova žena. Nič manjši vtis pa ni napravila na nas mestna trdnjava, kjer je isti vladar zaključil svoje življenje v ječi, kamor ga je zaprl njegov sin Aurangzeh, da bi sam zasedel vladarski prestol. Koliko ljudi te dežele bi želelo prebivati v taki ječi, čeprav je bilo rečeno, da se ječa, četudi iz marmorja, ne more meriti z manj zlato svobodo.

Iz Agre smo v vročini krenili dalje po cesti, ki veže Delhi z Benaresom in Kalkuto. Vozili smo se s kamioni, pri čemer smo temeljito preizkusili tukajšnjo vročino. Ta, za Evropejce nenavadna vožnja, nam je nakopala zaničevanje vseh kast, zakaj zapadnjak bi se moral voziti z velikim razkošjem. Nam pa je bilo to kaj malo mar, zlasti še, ker smo tako nabrali nekaj fotografskih dokumentov, ki le redko krase albume turistov.

Presenetljivo za to deželo, ki slovi po svoji poduhovljenosti, je upoštevanje denarja. Indijci iz najvišjih ali najnižjih družbenih plasti so v tem pogledu podobni Američanom: človeka ocenjujejo po njegovi mošnji.

V Benaresu smo dodobra spoznali človeško bedo, ki je tu razstavljena z ravnodušno nedostojnostjo. To je sveto mesto hindujcev, skozenj teče prav tako sveta reka Ganges. Bolni in stari prihajajo sem umirat često prav od daleč. Neredko porabijo za to potovanje vse svoje imetje in jim ne preostane drugega kot prosjačiti in vdano čakati na smrt.

V manjših uličicah so nas sprejemali s strašno spačenimi kriki »Golden Temple«. Očitno so to edine angleške besede, ki jih ti bedni ljudje znajo, in se tako ponujajo, da nas popeljejo tja za skromno nagrado. Imeli smo nekaj nevšečnosti, ko smo hoteli fotografirati na kraju, kjer sežigajo mrliče, katerih pepel potem raztresejo po sveti reki. Moral sem celo suniti nekega obsedenca v Ganges, ki je tu le nekaj čevljev globok, če sem hotel fotografirati tablo, ki v angleščini in hindustanščini prepoveduje fotografiranje »iz higienskih razlogov«.

Tu seveda ni nobenega policaja, ki bi skrbel za spoštovanje tega odloka. Le radovedneži ali sežigalci preprečujejo fotografiranje ali pa dovolijo fotografiranje, če jim plačate deset rupij, vsoto, ki jo sami določijo. Zato so te prepovedane fotografije tako pogosto v zahodnih magazinih.

V Benaresu nas je zajel monsum, ki se je razbesnel z nenavadno silovitostjo. Zato smo s prenapolnjenim vlakom odšli v Kalkuto. Ob zori smo prispeli na konec prve etape našega potovanja. Porabili smo deset mesecev za pot, ki bi jo lahko opravili v dvanajstih dneh z ladjo ali v petnajstih urah z letalom ...

SVETO PRANJE V ZLATEM TEMPLJU V AMRITSARU

ELEKTRIKE IN PREMOGA

ni nikdar dovolj

ČEPRAV JE SLOVENIJA ZA PETKRAT PRESEGLA PREDVOJNO PROIZVODNJO ELEKTRIČNE ENERGIJE IN SMO LANI NAKOPALI PREMOGA SKORAJ DVAKRAT VEČ KOT LETA 1939, JE ŠE VEDNO OBOJEGA PREMALO — OGROMNA POTROŠNJA V INDUSTRIJI IN ZA GOSPODINJSTVA

Letošnja lepa jesen se nam je vsaj malo oddolžila za deževno pomlad in bolj klavrno poletje. In vendar so nam sončni jesenski dnevi — kot že večkrat lepo vreme brez dežja — prinesli novo nevšečnost. Voda v rekah, predvsem v Dravi in Soči, je upadla, elektrarne so porabile zaloge vode v umetnih jezerih in pojavile so se prve omejitve porabe električne energije. Te omejitve niso samo nevšečne za vsakogar osebno, povzročajo nam tudi gospodarsko škodo, zastoje v proizvodnji, tu in tam skrčenje delovnega časa itd. Upati je, da se bo položaj popravil ko bo dograjen daljnovod Jajce—Zagreb, ki bo povezal bosenske in dalmatinske elektrarne s slovensko-hrvatskim elektroenergetskim sistemom, kajti kritična razdobja niso na obeh področjih ob istem času.

Vsako leto po vojni proizvajamo tako v državi kakor v naši ljudski republiki več električnega toka in premoga — dve osnovni surovini, ki ju vsak dan in vsako uro potrebuje industrija in obrt za svoje normalno obratovanje in prav tako sleherno gospodinjstvo za vsakdanjo uporabo. In vendar pridemo skoraj vsako leto v škripce tako glede toka kot premoga. Kje je torej vzrok temu primanjkljaju? Dejstvo je, in to je tudi glavni vzrok, da proizvodnja električnega toka in premoga kljub večji proizvodnji ne dohaja korak razvoja naše industrializacije. Ogromne nove industrijske kapacitete, ki smo jih ustvarili v zadnjih desetih letih, zahtevajo vsako leto vse več in več pogonske sile. Poleg tega smo v tem času zgradili tudi mnoge nove železnice, ki so prav tako velik potrošnik premoga, v kratkem pa bodo, ko bomo začeli z elektrifikacijo železnic, tudi velik potrošnik električne energije. Za večjo potrošnjo električne energije je vzrok tudi izvedena elektrifikacija naše dežele, saj je v teh letih elektrika zasijala v desettisočih vaseh širom po domovini.

Električna energija

Kako naglo je rasla pri nas proizvodnja električne energije in premoga, govore najzgovorneje uradne številke, ki jih objavlja Zvezni zavod za statistiko. Tako smo proizvedli **elektrike**

leta	v FLRJ (v milijonih kilovatnih ur)	v Sloveniji
1939	1.173	350
1946	1.150	440
1950	2.408	937
1952	2.700	1.047
1954	3.440	1.293
1955	4.340	1.555

Jugoslavija je torej lani proizvedla skoraj štirikrat, Slovenija pa skoraj petkrat več toka kot pred vojno. Letos pa bo Slovenija presegla lansko proizvodnjo po računih strokovnjakov za kakšnih 300 milijonov kilovatnih ur ter bo torej njena proizvodnja skoraj šestkrat večja kot l. 1939. V tem letu je pričela proizvajati električni tok naša največja termocentrala v Šoštanju, povečane pa so kapacitete trboveljske termocentrale in nekaterih dravskih hidrocentral. Ko bomo dogradili Šoštanj ter zgradili dve novi hidrocentrali pri Ožboldu ob Dravi in ob Idrijci, bo električnega toka dovolj za vso potrošnjo kljub novim kapacitetam v industriji, ki jih bomo v tem času na novo pridobili. Nekaj toka pa bomo celo lahko izvažali v sosednjo republiko Hrvatsko, pa tudi v Avstrijo in deloma v Italijo. Do tega bo prišlo že v naslednjih letih, saj ima izgradnja našega elektroenergetskega sistema prvo mesto pri dodeljevanju investicijskih sredstev.

Premog

Kar se tiče **premoga** pa je proizvodnja v teh letih potekala takole:

leta	v FLRJ (v 1000 tonah)	v Sloveniji
1939	7.032	1.853
1946	6.652	2.044
1950	12.819	2.830
1952	12.098	2.644
1954	13.663	3.135
1955	15.207	3.421

V prvem polletju tega leta smo v državi nakopali premoga že nekaj nad 8000 milijonov ton, kar kaže, da bomo letos presegli lanskoletno proizvodnjo za več kot milijon ton. Svojo lansko proizvodnjo pa bodo presegli letos tudi slovenski premogovniki, tako da bomo do konca leta nakopali dvakrat več premoga, kot smo ga pred vojno. Povsem sodeč bomo v proizvodnji premoga l. 1960 dosegli rekordno številko 20 milijonov ton, s čimer bodo krite vse potrebe naše industrije in ostalega gospodarstva ter široke potrošnje. Strokovnjaki pa računajo, da nam bo takrat ostajal še kak milijon ton premoga za izvoz v Avstrijo in Italijo, kamor do sedaj izvažajo le slovenski premogovniki manjše količine premoga. S tako letno proizvodnjo pa še zdaleč ne bomo resneje posegli v ogromne rezerve, ki jih skriva naša zemlja v svojih grudih, saj računajo, da znašajo do sedaj odkrite rezerve premoga v Jugoslaviji več kot dvajset milijard ton! —oc.

17 BRATOV IN SESTRA V ENI DRUŽINI

Bolkova družina v Cerkljah pri Kranju je gotovo med največjimi na Gorenjskem. Družinski oče Bolka je zaposlen pri gradbenem podjetju »Projekt« v Kranju, njegova žena pa ima precej opravka doma, saj mora skrbeti še za 17 otrok. V družini je dvanajst fantov in pet deklet; najstarejša se je prav te dni omožila. Nekateri so že pri svojem poklicu in si sami služijo kruh, a tudi mlajši se učijo živeti. Mali Milanček, na primer, je še šolar, a večkrat pomaga sosedom kot tekač, prenaša jim pošto in razna sporočila, plačilo pa dobi navadno kar v naturi — velik kos kruha, sadje in podobno. Mlajši pa pomagajo varovati najmlajše; zadnji v vrsti ima zdaj štiri leta. S. B.

IZPOD SITA

Brez hišne številke

Iz gostilniškega kota so v meglo potisnili zadnjega oboževalca portugalke, ki se je godrnjaje odzibal nekam proti Mostam. Trolejbusi in avtobusi so bili prazni, tako tudi že večina ljubljanskih kavarn. Izpred Figovca so proti remizi odškripali poslednji tramvaji, ostala je le gosta jesenska megla.

Avto dežurne zdravniške službe je brzel skozi meglene mestne ulice proti teminam gozdov ob Večni poti. Zdravnica je med vožnjo še enkrat pogledala podatke o naslednjem bolniku, h kateremu je namenjena: Marica Kogoj, bivša čuvajnica pionirske proge, levo od Večne poti v smeri proti Šiški, bolečine v trebuhu...

Po iskanju v gosti megli je avtomobilska luč sredi gozdne samote osvetlila majhen kup zidovja in desk. Šofer je v dvomu ustavil avto, zdravnica pa se je v še večjem dvomu približala hišici. Skozi priprta tanka vrata je prihajala medla luč petrolejke, slaboten ženski glas pa je klical. Zdravnica je odprla vrata, vhod pa je bil na pol zaprt s posteljno stranico. Znotraj je bilo le toliko prostora, da je naredila dva koraka do zglavja bolnice.

Kaj je bilo potem, opisuju dežurna zdravnica takole:

Moj prvi vtis je bil, da žena leži v kurniku. Ob medli svetlobi je bil vsak pregled nemogoč. Brž sem se znašla in poklicala šoferja ter ga prosila, naj avto postavi tako, da bodo reflektorji svetili proti vhodu v to čudno bivališče. Takrat sem opazila, da za menoj na steni visi košek, v katerem je spal 16-mesečni otrok. V enem kotu je bila pečka, v drugem pa na pol prežagana omara. Ko sem pregledovala bolnico, sem slišala v ostanku omare nekam čudno premikanje. Vprašala sem bolnico, kaj je v omari. ‚Tam pa Darinka spi, tri leta je stara!' je tiho odgovorila bolna mati. Ko sem jo vprašala, kje ima moža, mi je pojasnila, da ima k sreči nočno službo, sicer mora ležati na tleh. Ugotovila sem resno obolenje in odredila prevoz v bolnišnico.«

Kaj je povedal Stanislav Kogoj, radiotelegrafist v hidrometeorološkem zavodu, ki ima k sreči nočno službo:

»V službi imam vsak dan radijsko zvezo s širnim svetom, od koder sprejemam vremenska poročila, ko pa pridem domov, je, kot vidite, nekam tesno. Naše stanovanje je široko 2 metra, dolgo 2.80 metra in dva in pol metra visoko. Električe nimamo, po pitno vodo pa hodim 20 minut daleč v Šiško. Žena je bila 3 tedne v bolnišnici, kuhal sem zase in za dva otroka, ponoči sem ju pa zaprl in odšel v službo. Kadar sem ponoči doma, spim na tleh, saj sem se tega v partizanih navadil. Vrata morajo biti vso noč priprta, sicer nimamo dovolj zraka. Zadnjič sem si kupil lep šal za zimo, zjutraj pa sem nekaj njegovih ostankov našel v kotu. Miši so ga zgrizle. Veste, vse sem že ukrenil, da bi dobil človeku primerno bivališče, pa pravijo, da nisem na prioritetni listi. Jaz bi nekaj časa že potrpel, toda žal mi je otrok. Žena je že prizadeta in mora v Dobrno, otroci pa takole ne bodo prestali zime.«

Bolna Marica Kogojeva je pripovedovala:

»Tukaj smo od spomladi letos. Pošto sprejemamo na možev naslov v službi, ker tukaj ni ulice niti hišne številke. Najtežje je vprašanje vode, plesen pa nam je že vse uničila. Kar ostane, zgrizejo miši, po stenah pa lazijo stonoge, mravlje in pajki. Kupila sem novo rjuho, preden sem šla v bolnišnico. Ko sem se vrnila, je bila zgrizena v drobne koščke. Če vrata zapremo, ne moremo dihati, skozi odprta pa pride noter žival. Skrbi me, kaj bo z otroki, ko pride zima, vlaga pa jim bo prej ali slej pustila bolezen.«

Ko sem obiskal to bedno bivališče bele Ljubljane, je sonce skozi veje smrek prineslo le nekaj topline pred hišo brez številke. Mala Darinka je skakljala bosa in nasmejana med grmovjem, vesela, da se je tudi sonček spomnil njihove bede.

Vlastja

S TAMOVIM AVTOBUSOM

ČEZ ALPSKE PRELAZE

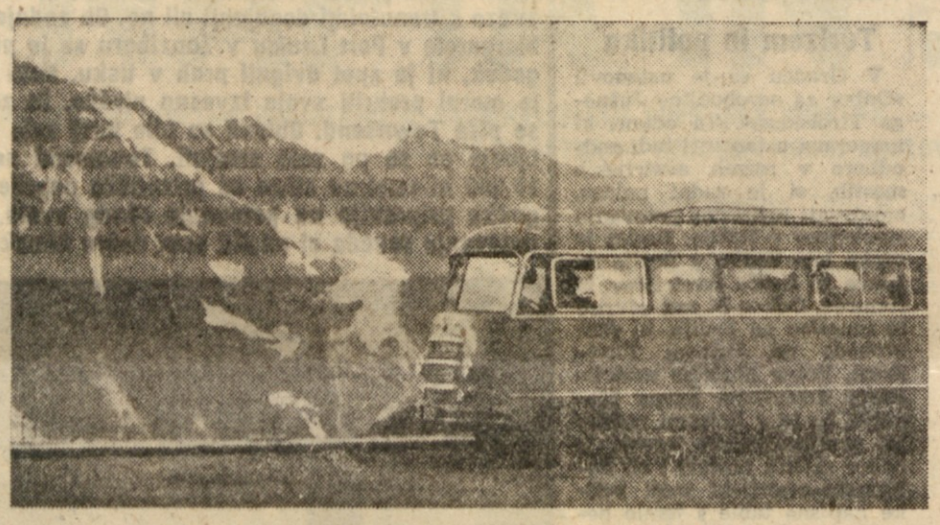

Prejšnji mesec je skupina strokovnjakov našega elektrogospodarstva napravila krajšo ekskurzijo v sosedno Avstrijo. Namenjena je bila v največjo avstrijsko elektrarno Kaprun na salzburški strani Visokih Tur. Ker je bil čas kratko odmerjen, so za potovanje najeli avtobus »Pionir« Mariborske tovarne avtomobilov. — Avtobus je na tej vožnji dobro prestal dokaj težavno preskušnjo. Že prvega dne se je moral povzpeti do 2400 m visoke postojanke Franz-Josefshaus pod Grossglocknerjem, potem pa po neštetih serpentinah s stalno strmino 20% na približno 2590 m visoko sedlo Hochtor in še kasneje na preval Fuscher Törl (2438 m), kjer je tudi posneta naša slika. Od tod se je potnikom odprl nepozaben pogled na poldrug tisoč metrov globoko dolino Fuscher Tal in venec zaledenelih gora okrog nje. Na sliki vidimo v ozadju gorsko verigo Wiesbachhorn (3570 m).

POMURJE

nam je mnogo bliže

SAP Turist biro iz Ljubljane je pretekli teden uvedel novo avtobusno progo Ljubljana—Murska Sobota. Ko so se pojavile po časopisih prve napovedi o novi avtobusni progi, jim Pomurci skoraj verjeti niso mogli, čeprav si že vrsto let želijo boljših prometnih zvez z Ljubljano. In niso si mogli kaj, da ne bi še po telefonu povprašali, če so časopisne napovedi resnične. Neizmerno so bili veseli, ko so jim pri SAP Turist biroju vest potrdili.

Nove avtobusne proge se ne veselijo samo Pomurci, temveč tudi prebivalci in obiskovalci Rogaške Slatine, Ptuja, krajev med Ptujem in Rogaško Slatino in drugi. Proga vodi iz Ljubljane čez Domžale, Trojane, Žalec, Celje, Rogaško Slatino, Ptuj, Ormož in Ljutomer. Dolga je 212 km, avtobus pa jo prevozi v pičlih petih urah in pol. Iz Murske Sobote odpelje ob 4.30 in prispe v Ljubljano ob 9.55. Iz Ljubljane pa se vrača ob 15.30 in prispe v Mursko Soboto ob 20.55. Torej nadvse ugoden vozni red, ki omogoča celo ljudem iz Murske Sobote, da v enem dnevu opravijo morebitne opravke tudi v Ljubljani. Povrh pa imajo še ugodne avtobusne zveze z našim morjem. Nova avtobusna proga je za Pomurje in druge kraje ob njem vsekakor pomembna pridobitev.

Ko je dan pred pričetkom obratovanja prispel avtobus že v mraku v Mursko Soboto, so se zbirali okrog njega ljudje in glasno odobravali zamisel SAP Turist biroja. Naslednji dan zjutraj je avtobus s prvimi potniki že odbrzel proti Ljubljani. Nove je sprejel še v Ljutomeru, Ptuju, Rogatcu, Rogaški Slatini in drugod. Prvega dne sicer ni bilo navala na avtobus, kar je seveda razumljivo, saj ljudje povsod še niso zvedeli zanj. Prav gotovo pa bo potnikov iz dneva v dan vse več. Kdo ne bi stopil raje v avtobus, ki prispe iz Murske Sobote v petih in pol urah, iz Rogaške Slatine pa celo v dveh in pol urah v Ljubljano! Vlak potrebuje za to pot dosti več časa. Vse kaže, da se je za zdaj najbolj razširila vest o novi avtobusni progi v Pomurju in v krajih okrog Rogaške Slatine. Tod bo najbrž tudi največ potnikov.

Omenimo naj še izredno slikovitost krajev ob novi progi. Čez Domžale in Trojane nas privede v domovino našega kmelja. Tod so vsepovsod res slikoviti in privlačni kraji. Nič manj niso privlačni tudi kraji ob obronkih Haloz, kjer vod cesta po ozkih dolinicah med prijaznimi grički, polnimi sadnih dreves, ki jih tu pa tam še krasijo zlatorumeni in rdeči sadovi jablan. Čudovit je razgled s Ptujske gore, po svoje izredno zanimiva, lepa in privlačna pa je tudi pokrajina okrog Ormoža in Ljutomera s številnimi vinogradi. Vsekakor nas ob lepem vremenu vso pot spremlja lepa narava, zato je prav, da so speljali novo progo prav po teh, našemu človeku manj znanih in manj prometnih krajih.

-še

Elegantna žena uporablja vedno le vitaminsko kremo
Luxol
for You

PIONIRJI - PROMETNIKI

Prejšnjo sredo so na najbolj prometnih križiščih v Ljubljani za poldrugo uro uravnavali pot vozil in pešcev mali prometniki. Včasih so tudi koga ustavili in ga pobarali za dokumente. Promet je tekel v redu in nemoteno, čeprav je prometnik včasih segel avtomobilu komaj do okna. Zato pa sta bili njegova vnema in resnost tem večji.

Vsega je bilo v sredo »v službi« trinajst pionirjev-prometnikov iz treh osnovnih šol: šola »Frana Levstika« na križišču pri pošti, osnovna šola Spodnja Šiška pri Bavarskem dvoru, osnovna šola Vrtača pri Delavskem domu, »Poklicu« so se privadili na predavanjih in tečajih, ki so jih priredili miličniki prometne čete po šolah. Zanimanje je bilo veliko in marsikdo je obžaloval, da v Ljubljani ni mnogo več križišč. Vsekakor pa je to najboljši način prometne vzgoje mladega rodu.

MARVIN
originalne ŠVICARSKE ZAPESTNE URE
moderne, damske in moške
dobite v veliki izbiri v veleblagovnici
Na-ma
(pred pošto)

V kovačnici tiskarskega škrata

Ljudje zbirajo v svoje zadovoljstvo razne predmete: umetniške slike, kipe, porcelan, knjige, starožitnosti, metulje in hrošče, rožice, poštne znamke, star denar, škatlice od vžigalic, narodne noše, vezenine, pipe, pipce in podobno. Tudi jaz sem razmišljal, kaj naj zbiram.

Pa sem se odločil za zbiranje domislekov tiskarskega škrata, ki so pogosto kar zabavni in jih tudi ni malo. Vsak dan je kaj novega za zbirko. Ta škrat je namreč zelo razgiban in je v slovenskem tisku (najbrž tudi drug tisk ni izjema!) kar precej najti. Včasih nagaja, včasih zbija šale ali prevrača po tiskarskem stavku kozolce — pač, kakor ga je volja!

Prikazal bom nekaj umetnij tiskarskega škrata iz svoje zbirke. Da pa ne pojde vse na škratov rovaš, pripominjam že vnaprej, da včasih ni mogoče točno ločiti, kaj je samo škratov domislek, kaj pa sta dodala k temu površnost in celo neznanje koga drugega. Da bo gradivo bolj pregledno, sem ga razdelil na nekakšne skupine.

1. Malo za šalo — malo za res!

Prispel je v Ameriko kot majhen dežek (prav: deček). — Prosveta, Chicago, 2. avg. 1955

Ogrlice, enkrat ali dvakrat uglašene (prav: orglice). — Gospodarski vestnik 22. junija 1955

Z dovoljenjem **anektiranih** podjetij bomo objavili nekatere primere (prav: anketiranih). — Gospodarski vestnik 22. junija 1955

Zato, ker je (Jan Hus) **poljubil** resnico, je zgorel na grmadi (prav: ljubil). Glas Gorenjske 1. jun. 1956.

Poglejte si **teleče** krožnike (prav: leteče). — TT 12. julija 1956.

Ob IV. zagorskem festivalu: Uprizorili so več iger, med njimi »Čufarjev polom« (prav: Čufarjev »Polom«) — Slov. Poročevalec 30. jun. 1956

France Magajna pripoveduje: Tri vrste delavcev je imel »pod seboj«: fante ali može, ki so s krampi kopali jamice: **dekleta, ki** so dekletom v koških prinašala do petnajst let stare dečke. (Kaj je prav, naj pove uredništvo TT!). — TT 19. julija 1956

Oglas: Posojilo 25.000 din iščem. Ponudbe pod »Absolutno **ženstvo**«. (prav: jamstvo). — SP 12. avg. 1956

2. Ugibaj — morda uganeš!

Hotel »Vitranc« v Podkorenu objavlja: Pension za osebo, 700 din — dobra hrana — v **sobotah** topla in mrzla voda! — Kaj druge dni v tednu nimajo vode? Gotovo jo imajo ves teden, toda — v **sobah**! — TT 31. maja 1956

Radi bi imeli razne podatke o proizvodnji v CSR **ne** samo v odstavkih, temveč v rednih številkah. — Menda v **odstotkih**? — Ljubljanski dnevnik 8. julija 1956.

Na turnejo odide 73 članov orkestra (pomožnega s 30 ljubljanskimi filharmoniki). — Verjetno bo držalo: **pomožnega**. Lj. Dn. 8. junija 1956

Ekonomska **moč** je bila največ izkoriščena za nabavo pšenice, masti itd. — Bolje bo, **če** bomo izkoriščali **pomoč**. — SP 22. jun. 1956

Ljubljansko gledališče bo igralo dela: slovenska dela, tuja dela, mladinske **knjige**, itd. — Naj igra raje dela za mladino. Lj. Dn. 30. junija 1956

Če je bila **žrtev** skromna, **če** je bila suša, tedaj so naglo žrtvovali nekaj devic. — Žrtev devic pač ni skromna, je pač skromna lahko — žetev. — (TT 28. jun. 1956)

Ekonomist, organ Zveze komunistov Jugoslavije — Bo menda kar **Komunist** dovolj. — Ekonomska revija št. 3-1955

Pred letom dni se je **konstruiral** občinski ljudski odbor. — Če bi se samo **konstituiral**, bi bilo laže. — Lj. Pravica 5. avg. 1956

V Kopru ima podjetje **»Slanik«** tik ob obali skladišče. — Toda to je skladišče slanikov v živem stanju. Oni drugi pa je le **»Slavnik«**. — LP 30. jul. 1956

Urediti bi morali lokal in razpostaviti v bližino **vzhoda** zaboje. — Ker ni musliman, ki dela vse po vzhodu, bo razpostavil zaboje kar v bližini **vhoda**. — TT 9. avg. 1956

Naslov: V **popravljenih** rudnikih je umrlo 50 indijskih rudarjev. — Slabo so bili popravljeni, **če** so spet povzročili smrt. Toda bili so le **poplavljeni**. — Lj. Dn. 29. sept. 1956

Trtičkarstvo v Šiški je razvito. — Čeprav imamo znane »šišenske vinograde« in pijemo »Šiška-vino«, vemo, da so Šiškarji bolj **vrtičkarji**, kakor pa so trtičkarji. — Lj. Dnevnik 8. okt. 1956

Pred avtobusom je vozil **posebni** avtomobil. — Ne vprašajte zakaj, saj je **samo osebni**. — SP 8. okt. 1956

To se je **posrečilo** tudi našemu prebivalcu A. Gradniku. Gradnik je res prebivalec, a je tudi prevajalec, kar bo bolj pravilno. NR št. 16-56

Poslovil **se** je tudi major Ravbar, zastopnik črnomaljske gimnazije. Kaj **če** ni major prej zastopnik **garnizije**? — SP 10. jul. 1956

3. Zemljepis — španska vas!

Grace Kelly, **monakovska** princesa (prav: monaška ali iz Monaca). — Lj. pravica 21. jun. 1956

Kmetijski inštitut Slovenije ima selekcijsko postajo v **Ponovičah** pri **Ptuju** (prav: pri Litiji). — LP 23. jun. 1956

Bovec leži ob vznožju **Kamniškega** gorovja (menda: Kaninskega) — TT 28. jun. 1956

Naslov: Podmorski kabel med **Dračem** in Šolto. Ker je Drač v Albaniji za kabel malce predaleč, bo prav kar — Brač. — LP 12. jul. 1956

Izletniki bodo potovali preko Trsta in Bologne v **Rim**, kjer si bodo ogledali **Pompeje**. Iz Rima bodo nekateri odšli tudi naprej v Napoli. — Kdaj pa so Pompeje preselili v Rim? — Lj. Dnevnik 11. okt. 1956

4. Škrat spreminja tudi prilmke.

Pozdravil je direktor Narodne in Moderne galerije dr. Karel **Robida** (dvakrat) (prav: Dobida).

— LP 1. julija 1956

Sekretar obč. komiteja ZK **Bežigrad** A. Rigler (prav **Arigler**). — SP 6. julija 1956

Tovariš Zaheri (prav **Ziheri**) — LP 8. oktobra 1956

5. Izbira po lastnem preudarku

SP 7. julija 1956: **Naser** bo prispel z vlakom

LP 7. jul. 1956: **Naser bo prispel** z letalom

Elektrarna **Fala** je dala doslej nad 5 milijonov **električne** energije, vsako leto pa **dá 220** milijonov KWh (prav 5 milijard). — SP 4. avg. 1956

6. Zmešani dnevi

TT: 12. julija je izšla **št. 27**
19. julija je izšla tudi **številka**
27 z datumom 12. julija 1956

SP: v soboto, 11. avgusta 1956 je datiran z »nedeljo, 12. avgusta 1956, **št. 188**, drugega dne pa isti datum, samo **št. 189**

7. Zmešajmo še strani in naslove:

Novinar št. 6-7 ima prilogo »ABC reporterja«. Tu so strani takole razporejene (in ne samo strani, marveč tudi vse gradivo): 1, 2, 3, 4, 7, 8, 5, 6, 11, 12, 9, 10, 15, 16, 13, 14. Pa naj kdo tako brošurico veže, če zna?!

Glasnik OLO Ljubljana **št.** 65 od 24. avg. 1956 ima strani: 278, 276, 277, 275

SP, 22 avg. 1956: pod sliko na 1. strani je napis, da zapušča **Francois Charles Roux** z Edenom Downing Street. Vendar pa niti s povečevalnim steklom ne najdeš ne Edena ne Downing Streeta.

Naši Razgledi, 11. avg. 1956: Pod naslovom »39 let po Oktobru« je poročilo o posledicah atomske bombe na Japonskem, pod naslovom »Enajst let po Hirošimi« pa o alkoholizmu v Sovjetski zvezi.

8. Mešano in — zmešano!

Jez med mlado izraelsko republiko in arabskimi deželami je **za ped globiji**. — Kdaj pa merimo jezove po globini? Kaj ni bil morda mišljen p r e p a d, srbohrvatsko — jaz? (TT 4. okt. 1956)

Dolgoletna tajnica občinskega odbora RK Šiška. — Občina Šiška in občinski odbor RK Šiška pa obstajata komaj leto dni! — Lj. Dnevnik 10. avg. 1956.

9. Škrat triumfira

30. avgusta 1956 pa je uspel škratu edinstven podvig, ki mu menda težko najdemo par. Kljub vsemu pomanjkanju prostora, o katerem poslušajo vsi sotrudniki naših listov stalno in stalno pritožbe, je škrat vtihotapil en članek dvakrat, in sicer na 3. in 4. strani lista. Tam je na obeh straneh popolno in isti 350 vrst dolg — članek »S Cimeronsko rožo v Portorož in nazaj«. Dvakrat je objavljena tudi pripadajoča slika. — Škrata samo zanima, če je pisec Jože Bon dobil tudi dvakrat honorar?! Ta škratov uspeh je menda res vrhunec njegovih umetnij in čarovnij.

No, pa recite — če se ne splača zbirati umetnije tiskarskega škrata?! Za danes bo menda dovolj. Prihodnjič pa še kaj, morda škrat vendarle ne bo odnehal in se umaknil v svoj zagonetni brlog! (—?!—)

S partizansko pesmijo do Črnega morja

Letos februarja je obiskala našo državo delegacija romunskih sindikatov, ki jo vodi predsednik Centralnega sveta sindikatov Gheorghiu Apostol. Ob tej priložnosti je zapel partizanski invalidski pevski zbor delegaciji nekaj naših borbenih pesmi, ki so visoke goste tako navdušile, da so edini jugoslovanski partizanski pevski zbor povabili na turnejo po Romuniji. 21. septembra zvečer je odpotoval tjakaj 51-članski pevski zbor, ki ga je vodil predsednik ZVVI narodni heroj Franc Krese - Čoban, v Ljubljano pa se je vrnil po velikih uspehih 9. oktobra. Pevski zbor je imel v tem času pod umetniškim vodstvom prof. Radovana Gobca in ob spremljavi harmonike prof. Janeza Kuharja 9 koncertov in 3 manjše nastope ter je napravil 4.190 km dolgo pot.

Eno uro naprej

Prvi stik z romunskim prebivalstvom je bil železničar, ki je bil o našem prihodu že poučen in ki je dobro vedel, da naših cigaret ne gre podcenjevati. V slabi ruščini nas je prijazno opozoril, da smo v območju vzhodnoevropskega časa in da je prav, če pomaknemo ure za eno uro naprej.

Kmalu potem, ko smo vskladili naše ure z romunskimi, se je zmračilo in zavore so zaškripale na obmejni romunski postaji Stamora Moravita — Stara Moravica. Na postaji ni bilo dosti potnikov, le obmejnih uslužbencev v vseh mogočih uniformah je bilo dosti. Da jih je v resnici precej, se je izkazalo tudi potem, ko so si začeli podajati kljuke kupejev. Vsak je imel svojo točno določeno delo: prvi je pregledal potne liste, drugi jih je pobral, tretji je pogledal kovčke, četrti je bil zadolžen za fotoaparate, pa spet peti za valuto in tako naprej. Pri vsem tem pa je treba napisati, da delajo zelo naglo in so sila vljudni.

Barbati ni postaja

Na tej postaji se je pripetil dogodek, ki v bistvu ni povsem nov, a je za kranjske Janeze dokaj značilen. Ko smo takole v mraku čakali na znak prometnika, je nekdo, ki je sklenil, da bo vse zapisal, kar bo videl v Romuniji, prosil tenorja Jožeta:

»Ti, Jože, poglej no, kako se reče tej postaji?«

Jože je stegnil vrat, pogledal na najbližji napis in moško odvrnil:

»Barbati, napiše pa se čisto navadno.«

Nekdo je mirno zapisal, smejali pa smo se šele čez nekaj ur, ko smo ugotovili, da pomeni »barbati« v romunščini moški in da piše ta besedica na vseh pomembnih javnih objektih ter na odmaknjenih mestih gostišč.

Zvečer smo prispeli v Temišvar, kjer so nas sprejeli nadvse prisrčno in gostoljubno najvišji sindikalni funkcionarji temišvarske oblasti. Pozdravni govori so bili združeni s šopki cvetja in z iskrenimi stiski rok pripadnikov srbske manjšine, ki so neoficialno prihiteli na postajo, brž ko se je raznesel glas o našem prihodu. Toda prijateljski razgovor ni trajal dolgo. Pot nas je po programu vodila najprej v Bukarešto. In vlak, ki so mu za naš počitek pripeli dva spalna vagona, je že čakal na odhod.

VSAKDANJI VRVEŽ NA ULICI V PLOESTIJU

Ženske so v manjšini

Čeprav je bil program bivanja sestavljen tako gostoljubno, da bi nam najraje pokazali hkrati vso Romunijo, smo vendarle preživeli skoraj šest dni v Bukarešti, v uglednem trinajstnadstropnem hotelu »Ambasador«. In čeprav je bil program koncertov, izletov, ogledov bukareštanskih znamenitosti in slavnostnih večerij močno natrpan, smo tu in tam vendarle uspeli pregledati življenje pobliže brez tolmačev.

Najbrž ni šolarja, ki ne bi vedel, da je Bukarešta glavno mesto Romunije, toda tistih, ki bi vedeli, koliko prebivalcev ima Bukarešta, tudi v romunski metropoli ni mnogo. Kogarkoli smo vprašali, se je strinjal, da je milijonsko mesto, naprej pa se nismo mogli sporazumeti. Vprašanje so razvozljali zaključki popisa prebivalcev, ki so nam po naključju prišli v roke v eni izmed mnogih knjigarn. Ob popisu prebivalstva letos februarja se je izkazalo, da ima Bukarešta natanko 1.236.905 prebivalcev in da se je število od leta 1949 povečalo za 195.105 prebivalcev. Medtem ko pri nas ugotavljamo, da bi lahko imel vsak moški skoraj dve ženi, je tamkaj drugače. Ženski svet je z 48 % v manjšini pred 52 % moških prebivalcev.

Stalen dotok prebivalstva iz podeželja je razumljiv in podoben našim časom takoj po osvoboditvi. Zaradi tega se tamkaj nihče ne razburja, pa čeprav priznavajo, da so v prvem petletnem planu (1951—1955) prezrli kmetijstvo, ki noče in noče priti na zeleno vejo prav zaradi pomanjkanja delovne sile. Sicer pa je dotok državljanov upravičen tudi z gradnjo novih tovarn in končno z dejstvom, da je v Bukarešti 24 ministrstev in več kot 30 glavnih direkcij, ki v skladu z vsemi administrativnimi načeli poslujejo s precejšnjim upravnim aparatom.

Pariz Balkana

Drugače pa je Bukarešta zelo lepo mesto, zavito v zelenje številnih parkov in zelenih oaz. Tisti, ki trdijo, da je »Pariz Balkana«, niso daleč od resnice. Današnja Bukarešta, za katero pravijo, da ne kaže sledov preteklosti, se ponaša s širokimi bulvarji, ki le redko niso združeni z vsemogočimi vodometi, pa z mogočnimi zgradbami, s 14 gledališči in temperamentnimi meščani. Čeprav je čutiti neenakopraven ekonomski odnos z Vzhodom na vsakem koraku, se meščani vendarle živahno prerivajo po pločnikih in še bolj živahno tekajo iz trgovine v trgovino. Tudi gostišča in številne slaščičarne, ki ponujajo čudovite slaščice, niso brez gostov. Prav nič v skladu z vrvežem, običajnim v milijonskih mestih, pa ni avtomobilski promet. Razen desetih preživelih predvojnih vozil na cesti ni videti drugega kot nekaj »Pobjed« in »Moskvičev«, ki pa najbrž zdaleč ne zadostujejo dejanskim potrebam. V zadnjem času se je pojavilo na cestah novo vozilo, podobno DKW. Ta štirisedežna vozila, ki imajo spredaj vtisnjeno znamko IFA, so prijetne zunanjosti in jih dobavlja Vzhodna Nemčija. Vse kaže, da so namenjeni delovnim ljudem, ker so razstavljeni v reklamne namene za vsakim vogalom z vidno naznačeno ceno: samo 51.000 lejev. (Romunija primerja en lej s 50 dinarji, medtem ko je realna vrednost samo 18 dinarjev). Ker so moderne limuzine v Romuniji redek pojav, se okrog njih zgrinjajo radovedneži natanko tako kot pri nas nekoč pred »Slonom«.

Izmed vseh povojnih pridobitev so v Bukarešti najbolj ponosni na poligrafski kombinat — na Dom Scinteje. Prvotno je bilo rečeno da bo imel pevski zbor za uslužbence tega kombinata koncert. Vendar do tega ni prišlo, ker je imel kolektiv tisti dan delovno konferenco, in so nam zato le gostoljubno pokazali tiskarno. To mogočno zgradbo, visoko kot ljubljanski nebotičnik, zavzemajočo 27.000 kvadratnih metrov površine, so začeli zidati leta 1950, naslednjega leta 8. maja pa so v njej natisnili že prvo številko časopisa. V tem kombinatu imajo razen tiskarne svoj sedež še vse vidnejše romunske založbe, redakcije petih glavnih romunskih časopisov in končno prosvetno ministrstvo. Od vseh 7000 uslužbencev kombinata jih dela v tiskarni tri tisoč. V ogromnih, svetlih in zračnih dvoranah je nameščeno okrog 500 najmodernejših strojev povečini sovjetskega izvora. Razen manjših rotacij, namenjenih za tiskanje brošur in šolskih knjig, posebej preseneča ogromna, sto metrov dolga rotacija z dvanajstimi »rolami«. Pravijo, da natisne rotacija v eni uri 720.000 izvodov in da stiskajo na dan dva in pol milijona izvodov najrazličnejših časopisov.

Skratka, monumentalnemu kombinatu ni kaj očitati, le eden izmed naših spremljevalcev je dejal, da bi za ta denar lahko zgradili dve tovarni.

O triumfalnem pohodu naše partizanske pesmi po Romuniji je bilo že dosti napisanega. Zato je razumljivo, da je gostitelj sproti spreminjal program in z dne v dan podaljševal turnejo.

Naslednja postojanka, v katero nas je pripeljala pot po Romuniji, je bila Sinaja.

NAŠ INVALIDSKI PEVSKI ZBOR SI JE OGLEDAL TUDI BIVŠI KRALJEVI DVOREC PELEŠ V SINAII.

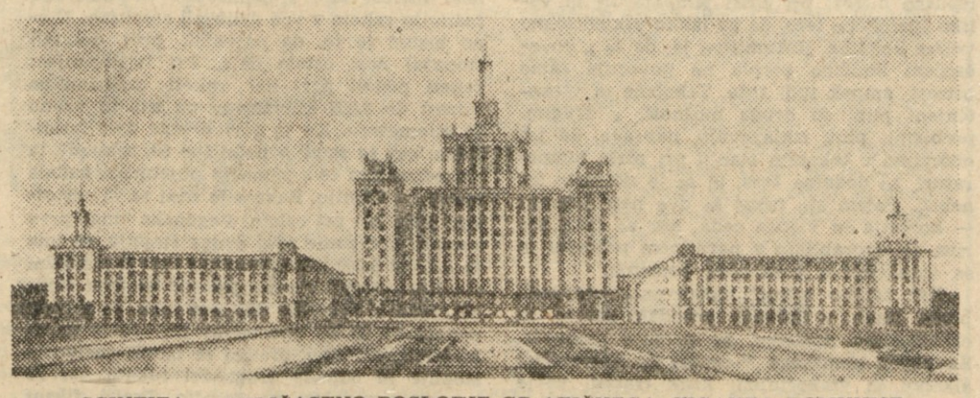

SCINTIEA — VELIČASTNO POSLOPJE GR AFIČNEGA GIGANTA ROMUNIJE

V nekdaj svetovno znanem letovišču na pobočju Karpatov, razen bogate sence in ostrega zraka ni kakih posebnih naravnih krasot. Zato pa so toliko bolj imenitni hoteli in vile, ki so jih postavili preživeli delničarji naftnega bogastva v Sinaji zato, ker so v neposredni bližini živeli razuzdano življenje, v 136 sobah letne rezidence Peleš, romunski kralji in vsa navlaka okrog njih. Dvorec, ki je bil zgrajen leta 1885 in za katerega pravijo, da je podoben onemu iz pravljice »Tisoč in ena noč« so preuredili v muzej. Notranjosti žal nismo videli, ker so muzej prav tedaj preurejali.

Naftni vinograd

Nazaj grede v Bukarešto nas je vodila lepa asfaltirana cesta po dolini Prahove in skozi Ploešti, to je preko področja, ki je po svojem naravnem bogastvu najvidnejša postavka romunskega gospodarstva. Najbrž ni težko uganiti, da gre za naftno področje, ki se tod razteza na milijon in pol hektarjev površine. Nas, ki smo si predstavljali naftna polja dobesedno, je pogled po tem področju malce razočaral. Množica vrtalnih naprav je druga poleg druge naslonjena na rahle vzpetine karpatskega masiva in mnogo bolj spominja na vinograde.

Če izvzamemo SZ, je Romunija v proizvodnji nafte na prvem mestu in je tako rekoč edini resni dobavitelj nafte v Evropi. Romunija se tega zaveda in zato ne štedi s sredstvi, ki naj prispevajo k večji proizvodnji nafte. Prav zaradi tega beležijo zavidljive uspehe. Konec prve petletke (lansko leto) so že načrpali 10,575.000 ton nafte, kar je trikrat več od proizvodnje pred nacionalizacijo leta 1948. Z odkritjem novih ležišč v Moldaviji, Munteniji, Olteniji, Transilvaniji in celo v Banatu računajo, da bodo konec druge petletke leta 1960 načrpali 13,5 milijonov ton nafte na leto.

Središče romunske rafinerije nafte je vsekakor Ploešti. Navzlic vsem naporom pravijo, da je tu grlo petrolejske industrije. Če ni drugih vzrokov, potem jim lahko verjamemo, da so zaradi tega prisiljeni zaplombirati marsikatero vrtino, ki bo počakala svetlejših dni.

Pod vtisom mogočnih naprav rafinerije in tudi sicer živahnega Ploeštija, kjer smo se za hip ustavili in kjer smo videli prvo in zadnjo »Vespo« v Romuniji, smo zvečer na koncertu doživeli nepozabno šalo.

»Ploešti, Ploešti . . .«

Član pevskega zbora je tudi igralec ljubljanske Drame Stane Česnik, ki mu je sicer mesto med basisti, a že od nekdaj, najbrž zaradi poklica, napoveduje tudi program. Ta čast mu je bila zaupana tudi na turneji po Romuniji, kjer je takoj za njim v romunščini napovedovala poslušalcem program lepa dramska igralka Aurora. Spričo živahnega aplavza Simonitijevi »Plovi, plovi«, ki se ji po romunsko pravi »Plutešte, plutešte«, je bila ta pesem pogosto na programu. Lepa Aurora in simpatični Česnik sta se v napovedovanju tako izvežbala, da sta znala vso stvar že na pamet in se je odvijal koncert vselej brezhibno.

Le oni dan, ko smo se vrnili iz Ploeštija, se je zataknilo. Naš Stane je, namesto da bi napovedal po naše — najbrž je hotel dokazati, da zna tudi on po romunsko — junaško vsekal po sindikalni dvorani tovarne železniških voz »Grivita Rošie«:

»Rado Simoniti, Ploešti, Ploešti«

Mi, ki smo vedeli, da je hotel napovedati: Plutešte, Plutešte, smo zatajili smeh v grlu, poslušalci pa so z živahnim zanimanjem pričakovali himno o nafti.

Iz Bukarešte do Constanze je 225 km. Brzovlak, ki ima v vsakem kupeju zvočnik, je prevozil to pot v dobrih dveh urah, iz česar lahko sklepamo, da je drvel skozi ravno žitorodno Muntenijo z okrog 100 km na uro. Železne ceste sicer res ne prepletajo Romunije kdove kako na gosto, toda te, ki so, delujejo brezhibno. Nepregledna ravnina ne nudi preveč pestre slike. In komur iz dolgočasja ne zdrkne ob enakomernih udarcih drdrajočih koles glava na ramena, ta se nehote zamisli nad opaljeno zemljo, ki že tri mesece ni dobila dežja. Če bo letina dobra in če bo kruha dovolj, ne ve nihče. O tem najbrž niti ne premišljujejo. Domačini vedo povedati le to, da bodo traktorji opravili svoje in da bo plan — šest tisoč ton pšenice in šest tisoč ton koruze — izpolnjen. Če so oni zadovoljni, seveda tudi mi nismo imeli nič proti. Prav zaradi tega jih tudi nismo nadlegovali z vprašanjem, zakaj so pred pekarnami tako dolge »kače«.

Tam, kjer se pretaka nafta v svet

Constanza z 78 tisoč prebivalci je znano trgovsko pristanišče, kjer je moč natovoriti ladje z žitom in lesom tudi z nafto. Za vse to skrbijo najmodernejše naprave, med katere sodi 36 rezervarjev in dva bazena za nafto ter dva silosa s kapaciteto 140 tisoč ton in en bazen za žito. Stvar je urejena tako, da lahko natovarjajo žito s pomočjo najsodobnejših mehaniziranih naprav kar na deset ladij hkrati, medtem ko pretankajo nafte 200 ton na uro.

Nas so zapeljali z avtobusi v bližnje letovišče Mamaia, kjer so nas namestili v osamljenem luksuznem hotelu na obali Črnega morja. V osamljenem zato, ker je bila kopalna sezona skoraj pri kraju in ni bilo na vsej peščeni obali, brez najmanjše skale, nobenega kopalca več. Malce hladnejši valovi od našega morja sicer res niso kdovekaj preveč vabili, toda želja, da bi se okopali v Črnem morju, je bila večja od valov. Pravijo, da je Črno morje, ki sicer ni črno, a je za več nians temnejše od Jadranskega, vse leto nemirno in da se v njem ne da kaj prida plavati. Toda mi, ki smo vajeni morja, smo tudi Črno morje hitro ukrotili. Na njegovi obali smo se slikali z vseh strani, iz samega domotožja zapeli »Triglav moj dom« in komaj da utegnili stisniti roko v slovo poslednji in edini kopalki, ki smo jo srečali. Mudilo se nam je domov, saj nas je čakala še dolga pot. In končno, ali ni tudi snidenje z domačimi po daljšem bivanju v tujini prisrčno doživetje, ki vedno znova potrjuje staro resnico:

»Povsod je lepo, a doma je najlepše.«

E. Hrausky

V medvedjem objemu

»Tamle je,« je dejal Miro, ko je pritekel ves zasopel v taborišče in pokazal proti debelemu drevesu na koncu jase, kjer se začenja gozd. Bila je jasna poletna noč, mesec še ni vzšel, po grmovju pa se je lesketalo na tisoče kresnic. Drva na ognju so gorela s plameni, črne sence in rdeči odsevi so se premikali po tleh; zdaj so se odmaknili od ognja, zdaj so se mu približali ter skakijali po grmovju in šotorih. Naj je ogenj še tako visoko vzplapolal, ko je potegnil veter, ni svetloba nikoli dosegla tistega drevesa, ki ga je pokazal Miro.

»Medved je prišel na obisk,« nam je dejal Enver ter odšel v šotor po puške, Miro pa nam je začel pripovedovati, kako ju je presenetil. »Ali slišiš? Nekaj lomasti,« je nenadoma dejala Seka, ko sta sedela pod tistim drevesom. Miro jo je začel prepričevati, da je to najbrž Bambi (srnica, ki se je udomačila v odpravi). Za kratek čas jo je pomiril, toda ko se je lomastenje ponovno zaslišalo, je ni mogel drugače zadržati, kot s predlogom, da gresta pogledat. Previdno in tiho sta šla globlje v gozd. Nenadoma pa sta zaslišala prav blizu v grmovju brundanje. »Joj... medved,« se je ustrašila Seka in začela teči, kar so jo nesle noge. Miro pa za njo z nožem v roki, da bi jo branil, vsaj tako je pripovedoval.

Enver se je vrnil s puškami. »Medved se je potuhnil. Biti pa moramo previdni,« je dejal. Med vsemi je imel največ izkušenj z medvedi. Dokler je gorel ogenj, se nam ni bilo treba bati, da bi prišel v taborišče. Previdni pa smo morali biti, ker je bilo nekaj šotorov le par metrov oddaljenih od grmovja. Vendar se nismo mogli zediniti, kaj je privleklo medveda k našemu taborišču. Četudi bi bil mesojedec, ima sedaj hrane povsod dovolj. Najbolj verjetno je bilo, kar je trdil Enver, da hodijo tod živali pit vodo. Dejansko je bil tod najlažji dohod do potoka.

Napeto smo poslušali, če bi se lomastenje ponovilo in ker je bilo nekaj časa vse tiho, smo se potem, ko smo ugotovili, kam piha veter, previdno odplazili iz taborišča. Enver pa je strogo zabičal, da smemo streljati samo, če bi medved koga napadel ali silil v taborišče. »Držite se navodil,« je poudarjal, »da ne bo nesreče«. Ado, ki je dejal, da bi šel na medveda kar z nožem, pa je moral ostati v taborišču.

Tiho je bilo okoli nas in počasi so se oči privadile teme. »Slišiš tovariš,« me je nenadoma pocukal za rokav moj kolega, »ali nič ne slišiš?« Naj sem napenjal ušesa kolikor sem mogel, nisem slišal drugega kot šumenje hudournika in njegovo pritajeno dihanje. Komaj sem ga dobro potolažil, da ni nič, ko me je ponovno potresel za rokav: »Ali ga vidiš? Pripravi puško...« In zopet sem ugotovil, da ni bilo drugega kot panj. V takem okolju prevzame človeka res čudno občutje.

Ni bilo treba dolgo čakati, ko smo v grmovju že zaslišali pokanje suhljadi, sopihanje in brundanje. Potem je bil zopet nekaj časa mir, dokler ni začel medved ponovno lomastiti. Izbiral je najbolj gosto grmovje. Ne vem, koliko časa smo oprezovali za medvedom in on za nami. Končno se je te igre naveličal medved in slišali smo, kako je odcapljal v globino gozda.

Ado nas je še čakal v taborišču in je užaljeno govoril, ko nas je zagledal: »Tak poplah zaradi piškavega medveda. Pravi lovci gredo na medveda samo z nožem.« Opisoval je smešne strani lova na medvede. Ko smo ga pa vprašali, če je že sploh bil blizu živega medveda, je priznal, da si ga ni ogledal še niti v živalskem vrtu.

»Zato pa čvekaš tako neumno,« mu je zabrusil Enver. »Res je, da je medved dobrodušna zverina in da navadno ne napada človeka. Postane pa grozen, če ga raniš ali razdražiš.« Začel je praviti, kako so pred kratkim v neki vasi v Bosni »obsodili na smrt« medveda, ki je povzročal preveč škode in postal nevaren ljudem. Domačini so opazili, da se prikrade v vas največkrat ponoči po strmini za vasjo mimo samotnega drevesa. Tam so mu nekega večera postavili zasedo. Enver je čakal skrit v bližini staje, njegov kolega pa pri samotnem drevesu.

Taborni ogenj je počasi dogoreval in Enver je od časa do časa stopil iz taborišča in prisluškoval. Toda bilo je vse mirno in tudi gozd se je umiril, le na dnu soteske je enakomerno šumel divji gorski potok.

»Mislil sem že,« je nadaljeval Enver, »da ga ne bo več ter sem šel malo naokoli. Nenadoma pa sem zaslišal strel in krik. Poklical sem svojega tovariša pa nobenega odgovora.« Pripovedoval je, da je stekel proti strmini in bi se skoraj spotaknil ob velik črn kup; bil je medved. Nedaleč proč je ležal njegov prijatelj. S puško naperjeno na medveda se je približal prijatelju ter ga začel tresti. Ni se ganil. Z drhtečo roko je začel tipati, če mu še bije srce. Kar odleglo mu je, ko je začutil rahel utrip žile. Poklical je vaščane in s skupnimi močmi so ga počasi spravili k zavesti. »Kje sem? Ali sem še živ?« so bile njegove prve besede.

»Kaj se je pripetilo sem zvedel šele pozneje, ko mi je kolega povedal, kako je bilo,« je pravil Enver. »Medved tisto noč ni prišel v vas po stezi kot običajno. Ubral je drugo pot. Potem je bilo pa tako, kot mi je pripovedoval kolega:

Čakal sem skrit za drevesom, da bo prišel medved iz gozda. Nenadoma pa zaslišim za seboj čudno sopihanje. Prvi trenutek sem mislil, da teče k meni kak vaščan ter nisem obrnil niti glave. Obrnil sem se šele, ker se mi je zdelo čudno, da mi ni odgovoril, ko sem vprašal, kdo gre. Takrat je bil medved že nekaj korakov pred menoj. Od zanesljivega strela je odvisno moje življenje, sem si dejal. Sicer pa sploh nisem imel več časa premišljevati. Pomeril sem v tisto črno gmoto in ustrelil. Nato sem začutil, da me je nekaj silovito zgrabilo, čutil sem kosmato telo medveda in topel dih iz njegovega gobca na obrazu. Potem je vse izginilo.

Medved je po strelu planil na lovca, ga zagrabil s šapami in ga tako stisnil k sebi, da se je onesvestil. Potem je padel po strmini in oba sta se zakotalila v dolino. Medtem je že poginil in razklenil šape. V podnožju ga je medved izpustil iz svojega smrtnega objema in tako sta ležala drug poleg drugega. Razen strahu pa mu je mrcina pustila za spomin še rano in črne podpludbe na hrbtu. Ostal je živ,« je dejal Enver, »ker je imel srečo in je bil dober strelec.«

Pozno je že bilo, ko smo odšli spat. Iz soteske je pihal vedno hladnejši veter, iz šotorov pa se je slišalo zateglo brezskrbno smrčanje. Po našem odhodu je dežurni zakuril velik ogenj, da se je videlo daleč naokoli.

Stane Lenardič

Najboljši komentar

V New Yorku so razpisali nagrado za najboljši in najkrajši komentar leta. Prvo nagrado je dobil športni poročevalec »New York Herald Tribune« za naslednji komentar: »Boksarski dvoboj je bil veliko razočaranje. Nasprotnika sta se venomer lepila drug na drugega. Podobno je bilo borbi med dvema poštnima znamkama.«

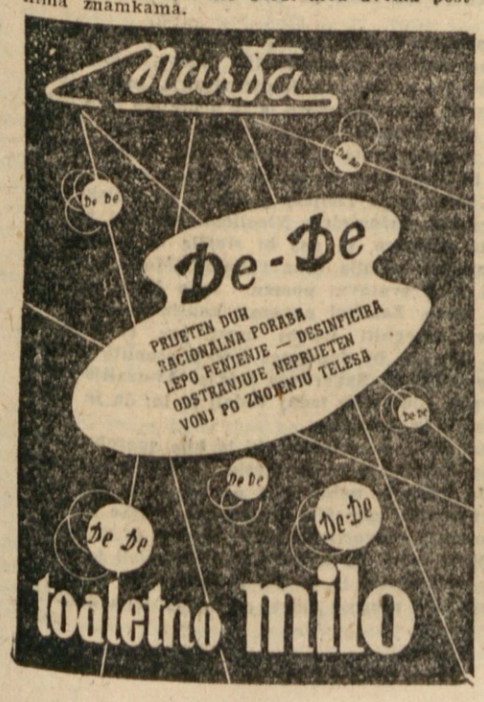

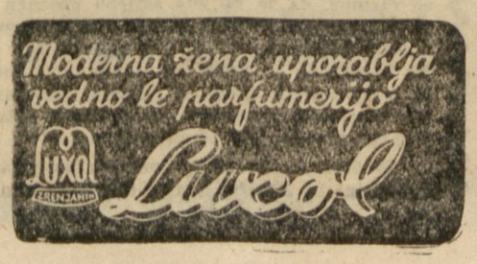

30000 kilometrov na uro

ali TEHNIČNI PROBLEMI POLETOV V VESOLJE

Nekaj stvarnih številk o problemih, ki ste jih najbrž že slišali:

Prav na začetku vam bomo predstavili dva znanstvenika, ki se menda poznata le po imenu, pa sta vendar zagrizena sovražnika. Prvi je znani konstruktor raket v ZDA — po rojstvu Nemec — **Wernher von Braun**, drugi pa je veličina na področju astronomije, in sicer profesor na Royal Academy v Anglji **Wooley**. Vendar v svojem sporu nista osamljena, vsak ima vrsto uglednih somišljenikov. Tako je na strani von Brauna profesor **Tihonravov** z vojaške akademije v Moskvi, toda tudi **Wooley** ima močno oporo v astronomu dr. Porterju. Pristaši Tihonravova in Brauna zatrjujejo, da je njihov »da« upravičen, ravno tako pa drugi tabor dokazuje upravičenost svojega »ne«.

Predmet njihovega spora je uresničitev medplanetarnih poletov pri sedanji stopnji znanosti in tehnike ter fizioloških reakcij bitja, ki naj bi letelo na teh raketah — človeka. **Prvi trdijo, da ni nobenih zaprek za polet v vesolje, drugi pa, da so nepremostljive.** Činitelji, ki od njih zavisi, če bo raketa vzletela, so obseženi v preprosti formuli

$$v = c \cdot \log R$$

kjer je: v — hitrost rakete; c — hitrost izpušnih plinov in R — razmerje med celotno težo rakete z vštetim gorivom in težo rakete brez goriva.

Kakšno naj bo gorivo

Če hočemo doseči veliko hitrost, mora biti R čim večji in zato mora biti končna teža rakete čim manjša. Zaželeni hitrosti **28.160 kilometrov**, potrebnih za polet v vesolje (s to hitrostjo se rešimo vpliva zemeljske privlačnosti), se tudi pri največjem R ne približamo, ker nima nobeno gorivo tako izpušno hitrost, da bi bil produkt lahko 30.000 kilometrov na uro.

Da, že gorivo je prva prepreka. Smodnika ali kordita ne moremo uporabiti, ker ne moremo kontrolirati izgorevanja teh eksplozivov: trenutno narasla temperatura ob koncu z eksplozivom napolnjene rakete bi slednjega ali raztalila ali raznesla. Zakaj? V stisnjenem eksplozivu — naj je ta še tako skrbno stisnjeno — bi bile zračne špranje, ki predstavljajo nova, nezaželena ognjišča. Najti moramo torej gorivo, ki bo imelo veliko izpušno hitrost pri nizki temperaturi in veliko specifično težo, da ga lahko vskladiščimo velike količine. Razumljivo je, da se s povečanjem količine goriva ne povečuje samo hitrost, ampak tudi teža. Tekočine in vtekočinjeni plini so druga možnost, z drugimi problemi: plini izhlapevajo, naprave, da jih obdržimo v tekočem stanju pri nizki temperaturi, so dodatna teža, ki se je skušamo izogniti. Potem sta tukaj še dve neprijetnosti — korozija in visoka cena, ker se taka goriva ne uporabljajo v navadnem prometu in se izdelujejo s posebnimi postopki.

Ker želimo hitrost izgorevanja uravnati, bomo imeli v ločenih posodah gorivo in oksidacijsko sredstvo, ki gorenje omogoča. Za pogon nemškega V-orožja so uporabljali alkohol in vtekočinjeni kisik (zaradi večje specifične teže je bilo mogoče vskladiščiti večje količine O). Von Braun pa meni, da je najprimernejše gorivo hidrazin — tekočina, sestavljena pretežno iz dušika in vodika, ki je močno podobna amonijaku. Oksidator naj bi bila solitrna kislina.

Tudi pri takem govrivu dosežemo zaželeno hitrost šele z domiselno in duhovito rešitvijo **rakete v več delih ali stopnjah.** Njeno bistvo je to, da največji, prvi del (ali stopnja) nosi ostale dele. Pri tristopenjski raketi podeli prvi del raketi maksimalno hitrost do 8.000 kilometrov na uro in višino 40 kilometrov. Ko je gorivo tega dela izrabljeno, kar se zgodi v približno 90. sekundi, ta del odpade in se s pomočjo posebnega padala spusti na Zemljo. Raketa je zdaj za 75 odstotkov lažja kot pri vzletu! Pogonsko vlogo prve stopnje prevzame zdaj druga stopnja, ki ima že hitrost 8.000 kilometrov na uro. Z manjšim številom raketnih motorjev kot na prvi stopnji, toda v nekoliko daljšem času, se hitrost poveča na 20.000 kilometrov na uro in na 64 kilometrov višine, preden se izrabi gorivo te stopnje in odpade drugi del rakete, ter se povrne s padalom na Zemljo. **Tretji, fiksni del ima tudi motorje, ki spravijo raketo na zaželenih 30.000 kilometrov na uro; v tem delu je tudi posadka, vsa oprema in ostali pripomočki.**

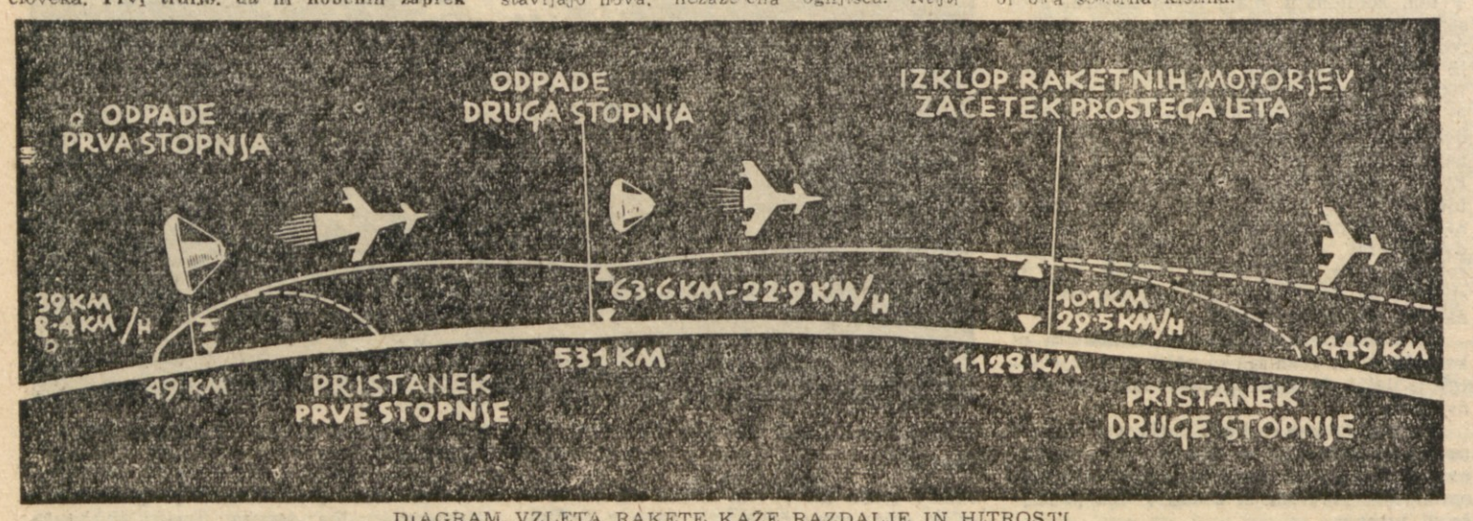

DIAGRAM VZLETA RAKETE KAŽE RAZDALJE IN HITROSTI

Ta prizor ni več daleč

Zamislite si samo, kako veličasten bi bil polet rakete s satelitom v vesolje. Obsežno področje zbiralnikov za goriva in najrazličnejših pomožnih strojev, elipsoidni in sferično oblikovani deli ogromnih radarjev, ki se enakomerno vrtijo, dopolnjujejo številne astronomske opazovalnice in brneče radijske postaje, v meteoroloških postajah električni možgani preračunavajo vse mogoče komponente za vremensko karto in hitrosti vetrov v najvišjih plasteh atmosfere. Na premakljivi jekleni ploščadi negibno stoji raketa, visoka kot 24-nadstropna hiša. **Premer njene osnovne ploskve je 20 metrov, težka je 7.000 ton — kar je teža lahke križarke!** Premakljiva ploščad z raketo se zapelje nad odprtino za odvajanje in ohlajevanje izpušnih plinov.

Start! Velikansko stožčasto telo se s strahovitim šumom, slišnim več kilometrov naokrog dvigne v prvi sekundi samo za dobrih šest metrov, nato pa hitreje in hitreje ter čez 20 sekund izgine v višavah.

Zaradi uničujočih pospeškov je vsa posadka iztegnjena v posebnih stolih, pravokotno na smer gibanja. Prižigajoče in ugašajoče se lučke ter kazalci inštrumentov »avtomatičnega pilota« so edina »bitja«, ki vodijo raketo v vesolje.

ZANIMIVO JE, DA SE LJUDJE, KI SE UKVARJAJO S PROJEKTI GRADNJE PRVIH RAKET ZA POLET V VESOLJE, BOLJ BOJIJO POVRATKA NA ZEMLJO KOT POLETA IZ ZEMELJSKEGA OBMOČJA. STVAR JE RAZUMLJIVA. VSEM JE ZNANO, DA METEORJI ZARADI TRENJA Z ZRAKOM V ZGORNJIH PLASTEH OZRAČJA SKORAJ BREZ OSTANKA ZGORIJO. — PODOBNA STVAR BI SE PRIPETILA TUDI NAVADNI RAKETI, ČE BI Z NEIZPREMENJENO HITROSTJO PRIDRVELA IZ VESOLJA V NAŠO ATMOSFERO. — GLAVNI PROBLEM JE TOREJ TA: SPRAVITI RAKETO NA KROŽNO POT, DA BO POČASI »DRSELA« NAD NAŠIM OZRAČJEM IN POLAGOMA VSTOPALA — TER S TEM ZMANJŠEVALA HITROST — V GOSTEJŠO ATMOSFERO.

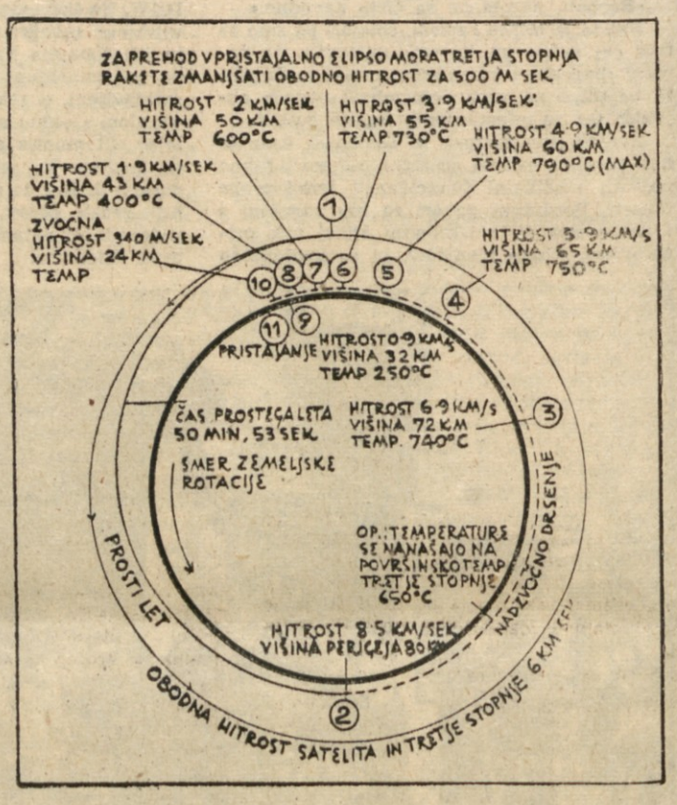

Po odpadli prvi in drugi stopnji začnejo z delom raketni motorji tretje stopnje. Če jih izključimo na višini 100 kilometrov pri hitrosti 30.000 kilometrov na uro, bo raketa dosegla višino 1.720 kilometrov zaradi lastne vztrajnosti. Raketa je zdaj v največji oddaljenosti od Zemlje ali v apogeju. Če ji ne damo zadostne hitrosti, se bo spustila v najmanjšo oddaljenost od Zemlje ali perigej, ki je na višini 100 kilometrov, to je že v območju atmosfere. Hitrost bi se ob vsakem obratu zmanjševala in raketa bi se morala vrniti na Zemljo.

Temu se bomo izognili tako, da bomo v apogeju vključili motorje v smeri krožne poti, po katerem naj bi se gibal satelit okoli Zemlje.

Za vključitev motorjev pri **pravi** smeri moramo imeti »horizont«, kot ga imamo na letalih. Nihče nam ne jamči, da ni prišla raketa v apogej postrani ali zadenjsko, skratka, raketo moramo usmeriti.

Ker hočemo z gorivom čimbolj varčevati, ne bomo uporabljali stranskih motorjev za spremembo smeri. Aerodinamični principi tu nič ne pomagajo, ker ne veljajo. **Rešitev nam omogoči Newtonov zakon akcije in reakcije. Če v notranjosti rakete zavrtimo težko kolo — vztrajnik, recimo — se bo raketa zavrtela za njeno velikost primerno manj v nasprotni smeri. En vztrajnik ne bo zadostoval, ker se telo lahko giblje v prostoru v treh različnih smereh. Potrebujemo tri vztrajnike za vse tri smeri, poganjali pa jih bodo elektromotorji.**

Zdaj imamo že napravo, s katero lahko raketo usmerimo, toda smer samo moramo predhodno še določiti.

Sistem žiroskopov uravnava posebno ploščo, na kateri sta dva teleskopa na vrtljivih tečajih. Teleskopa sta opremljena s foto celicami in ju z njihovo pomočjo navigator »pritrdi« na dve različni zvezdi, ki tvorita ravnino z raketo. **Ta ravnina je že umetni horizont.** Zdaj vzamemo v tej ravnini trodimenzionalni koordinatni sistem z raketo v izhodišču. Navigacijske karte nam pomagajo določiti položaj rakete v prostoru, nato jo z vztrajniki usmerimo, kamor želimo, in vključimo motorje. Že občutno zmanjšano hitrost povečamo na 25.000 kilometrov na uro, ki je potrebna, da se raketa ne bi gibala po ekliptiki. **Zemlja je dobila stalen satelit v višini 1.720 kilometrov, ki jo obkroži vsaki dve uri. Cilj je dosežen!**

Poizkusni satelit

Izstrelitev majhnega, v premeru polmetrskega satelita v geofizičnem letu 1957 se razlikuje le v tem, da satelit ne bo usmerjen kot raketa, ker še ne bo mogoče doseči popolne krožnice, in se bo vrnil na Zemljo kot meteor, ki ga je ustvaril človeški razum. Kratke valove, ki jih bodo oddajali posamezni oddajniki instrumentov, bo spremljalo letalo v bližini Severnega tečaja.

Mrzlična tekma, kdo bo izstrelil prvi umetni satelit — Amerika ali Rusi — se nadaljuje. Tehničnih zaprek za izstrelitev prvega eksperimentalnega satelita ni več. Če bodo znanstveniki delali z istim tempom še naslednjih 30 let, bi umetni satelit ali medplanetarni polet s potniki ne bil več utopija 20. stoletja, ampak stvarnost. Edino sporno vprašanje, na katero se nasprotniki poletov najbolj opirajo, je človek sam, oziroma njegove fiziološke reakcije na nam še neznane razmere in okolnosti v vesolju. Vse kaže, da se je prvi del spora zaključil v korist von Brauna in Tihonravova.

T. F.

Atomski odredi

V Washingtonu proučujejo načrt, po katerem naj bi zamenjali 5 divizij, ki jih imajo ZDA sedaj v Evropi, z 10 odredi za atomsko bojevanje. Ameriški strokovnjaki menijo, da bi s tem pocenili stroške vzdrževanja, hkrati pa modernizirali »obrambo«.

Nekaj novega o puščavskih ladjah

V prijateljstvu in navezanosti človeka do živali so kamele pravi pastorki. S temi velikimi, tihimi živalmi nekako ne najdemo pravega stika morda zato, ker se tudi one človeku ne znajo prikupiti z vdanostjo in prijaznostjo.

Vedno znova pa nas preseneča njihova edinstvena lastnost, da vzdrže toliko časa brez vode, pa četudi nosijo težka bremena po brezkončnih pustinjah pod žgočim afriškim soncem ali po pustih azijskih predelih.

V šoli smo se učili, da si kamele v vodnjaku oaze napolnijo svoj želodec ali posebne »borbe« z vodo, kjer jo nato črpajo po dolgih pohodih po puščavskem pesku.

Iz prirodoslovnih knjih in ob branju vseh mogočih reportaž smo zvedeli, da je kamela med sesalci edina žival, ki lahko toliko časa vzdrži brez vode. Pripovedujejo, kako so tovorne kamele v avstralskih pustinjah vzdržale polnih 34 dni, ne da bi poskusile kapljico vode. V neki saharski ekspediciji pa so opravljale kamele svojo težko službo 16 dni brez pijače.

V AFRIKI JE KAMELA NENADOMESTLJIVA

Kolikšna je vrednost kamele prav zaradi te lastnosti, lahko preceni vsakdo, ki ve, da se gibije živo srebro v Sahari skoraj skozi vse leto podnevi med 30 in 50 stopinjami Celzija. Pri tej temperaturi bi Evropejec — če ne bi pil — v nekaj urah od žeje umrl.

Zato sta občudovanje in navezanost Arabcev na to žival povsem prirodni čustvi. Brez kamel bi ne mogli trgovati, popotovati, skratka sploh živeti.

Kuštrava kamela — pravijo ji tudi »puščavska ladja« — pa ni tako vzdržna samo pri pitju. Prav malo se meni tudi za druge zemeljske dobrine. Tako zametuje hrano, kot so oves, ječmen, seno in dateljni. Najbolj ji tekne suho in trnjevo grmičje. Niti povohala ne bo debelolistnatega grma, marveč se bo naslajala s puščavsko travo, suho, grenko, slano in brez vsakega vonja. Še zdaj ne vemo, zakaj zametuje vse sočno in užitno rastlinje.

»PUŠČAVSKA LADJA«

ČUDNA POSAST? V AZIJI ŽIVI DVOGRBA KAMELA, KI IMA V MRZLEJŠIH KRAJIH SILNO DOLGO DLAKO, DA KOMAJ VIDI IZ NJE.

KAMELA NE ZBIRA VODE V ŽELODCU

Četudi sta zgoraj omenjeni lastnosti kamele še tako nenavadni, se do nedavno še ni nihče dlje časa pomudil ob njiju in ju podrobneje proučil. Če globlje premislimo, je domneva, da bi žival hranila toliko časa tolikšno količino vode v želodcu, ali v nalašč za to »prikrojenih« torbah, zelo dvomljiva. Prvi, ki je trdil, da zbira kamela vodo v želodcu, je bil rimski učenjak Plinius, ki je umrl leta 79 po n. št. ob izbruhu Vezuva. Plinius je napisal za tedanji čas kar odličen prirodopis. Mnogi anatomi in zoologi so brez posebnih pomislekov prevzeli njegovo trditev, da opravlja želodec kamele tudi funkcijo zbiralnika vode. Tudi znani francoski naravoslovec Buffon se stoletja pozneje ni spotaknil ob Plinijevo domnevo. Alfred Brehm pa je že dvomil, da bi hranila kamela vodo v želodcu. Šele v sredini preteklega stoletja je profesor anatomije v pariškem naravoslovnem muzeju Ducrotay de Blainville trdil, da se voda v živalskem želodcu nikakor ne bi mogla ohraniti tako sveža in čista, da bi jo mogla žival po nekaj dneh uživati.

Blainwille je kamele pogosto in natančno opazoval, ko so podolgih in napornih popotovanjih prispele k izviru vode v oazi. Videl je, da je kamela kot prerojena, brž ko si poteši prvo žejo. Dotlej vsa izčrpana in medla, nato pa ta bliskovita sprememba! Ni mogoče, da bi tako nenadno obnovitev vseh telesnih stanic sprožila nova zaloga vode v želodcu, je premišljeval Blainville.

Tedaj je Blainwille dobro opazoval in pametno sklepal. Kamelin želodec in zbiralnik vode, pred smrtjo zaradi žeje obvarujejo žival povsem druge funkcije telesa.

Zoolog K. Schmidt-Nielsen z univerze v Dukeju (ZDA) je pred nedavnim znova proučil Blainvilleve trditve. Dolgo časa je živel v oazi Beni-Abbes«, kakih 800 kilometrov v notranjosti Alžerije. Po dolgotrajnih in natančnih opazovanjih je prišel do presenetljivega zaključka: trditev, da zbira kamela vodo v želodcu, je zmotna!

103 LITRE VODE V DEVETIH MINUTAH

K. Schmidt - Nielsen je začel z najpreprostejšim poskusom: kameli je dal toliko vode, kolikor jo je hotela. Rekord je dosegla kamela, ki je v devetih minutah spila 103.5 litra vode.

Le kako bi mogel želodec »vskladiščiti« tolikšno količino vode? Schmidt-Nielsen je to odločno zanikal. Videl je, da kamelino telo reagira že pri prvih požirkih. Zatorej je sklepal, da kamela ne nadomesti samo na dolgi poti porabljene tekočine, marveč enakomerno porazdeli svežo vodo po vsem telesu.

Procentualna vsebina vode v kamelinem želodcu ni prav nič večja kot pri drugih prežvekovalcih, je dalje ugotovil ameriški zoolog. Pravi zbiralnik za vodo je tedaj celo kamelino telo, iz katerga lahko v 17 dneh izčrpa okrog 62 litrov vode. Samo tako lahko počasi, toda enakomerno gasi svojo žejo in prestaja velike napore, ne da bi pila.

ŠEST MESECEV POČITKA

Da kamelam voda sploh ne bi bila potrebna, je legenda. Vsak lastnik kamele pa dobro ve, da mora svoji tovorni živali privoščiti vsako leto tudi nekaj počitka, kajti sicer ne bo mogla dolgo zdržati napornih popotovanj po puščavi.

Niti Azijci niti Orientalci ne bi mogli živeti brez kamel. Udomačili so si prav različne vrste: v Afriki enogrbega dromedarja, v Aziji pa prevladuje dvogrba kamela.

Grba na kamelinem hrbtu je važna iz dveh vzrokov: prvič je rezervoar maščobe in moči kamele, za kupca pa je merilo njene vrednosti. Po velikosti grbe tudi pada in se dviga cena »puščavske ladje«.

PET LITROV MLEKA NA DAN

Danes imajo v Rusiji nad 270.000 kamel, samo v Turkestanu so jih našteli nad 72.000. V poljedelstvu nadomeščajo traktor, pri Nomadih južnoruskih step pa vrežno živino. V Rusiji so dosegli povečano vzdržnost kamele s križanjem med gibčnim velikim turkmenskim dromedarjem in različnimi kalmiškimi in kozaškimi kamelami. Ti mešanci presegajo po velikosti in nenavadni moči svoje prednike in se morejo tudi razmnoževati.

Četudi z napredovanjem tehnike v severni Afriki in v Aziji kamelo vedno bolj nadomešča stroj, ji bodo ostali Nomadi še zmeraj zvesti. Kamela jim namreč daje tudi mleko — po pet litrov na dan — vsako leto pa še po pet do deset kilogramov odlične volne.

10 J. SEMJONOV: BOGASTVO NAŠE ZEMLJE — GOSPODARSKA GEOGRAFIJA ZA VSAKOGAR

Diabolična ideja

Trgovina z mesom je že za starih Grkov imela pomembno vlogo. Po pričevanju zgodovinarjev so že takrat poznali trgovce, ki so naokrog nosili in ponujali »vroče hrenovke«. Preskrba z mesom pa je bila še neštetokrat važnejša za stari Rim. Že takrat je postalo očitno, da ima sama Evropa premalo mesa za svojo porabo. Včasih so cene zelo poskočile. Proti koncu Srednjega veka so s Poljske in južnovzhodne Evrope gnali črede goveje živine na zahod. Ti posli so nemara dobro uspevali in to ne glede na izredno visoke stroške, zlasti za zaradi carine.

V 16. stoletju je bilo po vsej Evropi čutiti hudo pomanjkanje mesa. Najprej kmečke vojne, potem pa še Tridesetletna vojna so živinorejo spet in spet uničile, nato pa jo je v novejšem času še sejanje žita čedalje bolj izpodrivalo. Med tem časom pa so zrasla nova mesta, prebivalstvo je naglo naraščalo, s tem pa se je povečalo tudi povpraševanje po mesu, zakaj prebivalci mest so — podobno kot še dandanes — pojedli veliko več mesa kot podeželani. Proti koncu 19. stoletja je imela Evropa približno prav tak položaj kot nekdanja »urbs« v starorimskem imperiju. Hrano so vozili v Evropo z vseh koncev in krajev... Sreča je še bila, ker so se v tem obdobju v prekomorskih pokrajinah nakopičile izredno velike zaloge mesa.

Do srede 19. stoletja se je Anglija prehranjevala z mesom živine, ki so jo redili na angleških otokih; svinjsko in ovčje meso pa je celo izvažala. Šele pozneje so začeli uvažati živino, nasoljeno in prekajeno svinino (»bacon«) s kontinenta in Amerike.

Ta uvoz je najprej zadostoval, toda v šestdesetih letih 19. stoletja so se razmere hudo poslabšale. Anglija je postala tedaj vodilna industrijska država na svetu. Svoje delavce je morala prehraniti. Tako v parlamentu kot tudi v tisku se je pojavljajo eno samo vprašanje: kako potešiti zahteve po mesu. Samo po sebi se razume, da je bil brž sklican poseben »komite«; samo po sebi se tudi razume, da tega odbora niso ustanovili kot nekako združenje mesnih trgovcev, pač pa kot »Umetniško zvezo« (Society of Arts). Ta komite se je predvsem zanimal za možnosti prevažanja mesa iz čezoceanskih dežel v Anglijo. Razglasil je nagrade, iskal je iznajditelje in natančno pregledoval njihove predloge. Tedaj so objavili čez dve sto tozadevnih patentov.

Medtem ko so se v Londonu ukvarjali s predlogi, pa tudi v Argentini in Avstraliji niso držali križem rok. Že v začetku stoletja so se ukvarjali z načrti za izdelovanje mesnih konserv. Pobuda je prišla iz Francije. Najprej so meso vlagali v steklene posode, pozneje v železne in šele 1850 so začeli uporabljati pločevinaste škatle.

Že dolgo časa je Argentina izvažala v Evropo živo govedo in nasoljeno meso — izdelke tako imenovanih »saladercsov«, njihovih klavnic. Racionalno izkoriščanje argentinske živine pa se je začelo šele v šestdesetih letih, ko je hamburški inženir Giebert v Fray Bentosu ustanovil družbo za pridobivanje mesnega ekstrakta, to pa na osnovi dognanj nemškega učenjaka Liebiga. Nemški učenjak je iznašel način, kako pridobivati in konservirati mesni ekstrakt, s čimer je tudi rešil argentinsko živinorejo pred propadom. V začetku devedesetih let je bila Liebigova družba največje podjetje v območju La Plate. Ta družba je imela v Argentini, Paragvaju in Urugvaju čez dva in pol tisoč kvadratnih kilometrov pašnikov in skozi njene klavnice je šlo letno po dve sto tisoč glav goveje živine.

Leta 1881 se je londonski komite razšel, ne da bi dotlej komur koli podelil obljubljeno nagrado v znesku 100 funtov, zakaj nihče ni predložil zadovoljivega načina za konserviranje mesa. Toda takrat so to pravzaprav že iznašli in meso je že prihajalo iz Avstralije, konservirano po novi metodi. Skoraj polnih štirideset let so se iznajditelji z vseh koncev sveta ukvarjali z eno samo mislijo.

Natančno dvajset let pred tem pa so postavili v Sydneyu prvo hladilnico na svetu. Uredil jo je Thomas S. Mort, avstralski podjetnik, skupaj s francoskim inženirjem Nicollom. Najprej je imel Mort namen izgotoviti pripravo, ki naj bi služila za prevažanje zmrzlega mesa. Ta zamisel ni bila brez veličine. Mort je že od vsega začetka doumel njen svetovni pomen. Zato je ni zaman, imenoval »a diabolical idea«. Zamisel povezati kontinente z umetnim ledom, se pravi potegniti ledeni most čez ekvator — res ni bila drugačna, kot če bi dandanes hoteli otopliti Groenland in posaditi palme v bližini Severnega tečaja. Avstralija sama je led nujno potrebovala. Ljudje so tedaj vedeli le to, da je treba led pripeljati v Avstralijo iz Amerike.

Trideset let je Mort delal na pripravi, ki bi bila sposobna pripeljati zmrzlo meso iz Avstralije na Angleško. A ko je naposled vse pripravil in je bila ladja že naložena z mesom — je ugotovil, da so se vse cevi v pristanišču zamašile in naprava kratko in malo ni delovala. Meso so morali iztovoriti iz ladje. Poskus je propadel. Čez dve let, 1878, je Mort umrl. Za izvedbo svoje zamisli je vložil 80.000 funtov svojega premoženja in še 20.000 funtov, ki si jih je sposodil pri priseljencih. Po njegovi smrti od vsega tega denarja ni ostal nič belič.

resnična zgodba iz druge svetovne vojne

čez 25 minut bos mrtev

Groza me je spreletela, ko sem zagledal nagnusno glavo v rumenkasti travi. Kraljevska kobra je vsekakor neprijetna kača. Toda če je razdražena in živčno drsi skozi travo proti tvojemu obrazu, te res prevzame brez meja.

Mine so eksplodirale povsod okrog nas. Ležal sem na trebuhu za veliko skalo. Tudi kača je iskala kritje. Ko je zagledala skalo, se je pognala naravnost proti njej — in proti meni. Odrevenel sem in komaj še upal, da bo šla mimo.

Zaman bi upal...

Kobrina glava je bila še samo dva čevlja od mojega obraza, ko me je zagledala. Na pol se je zvila, dvignila glavo in razpela svojo široko kapo, pripravljena, da napade...

To se je zgodilo leta 1945 na Luzonu — osvobajali smo Filipine. Bil sem prostak v 112. polku in tistega dne so bili z menoj še štirje možje na patrulji blizu kraja San Pablo.

Počasi smo se plazili po pobočju travnatega griča, ko so Japonci pričeli streljati po nas z minometalci. Poiskali smo kritje ter gledali položaj pred nami, kolikor se je dalo, da bi odkrili japonske položaje, potem pa smo se pričeli plaziti proti »domu«.

Japonci očividno niso vedeli, kje točno smo, ker so streljali daleč čez nas. Zvrstili smo se na ozko pot in lezli nazaj na grič. Bil sem zadnji.

Kugonska trava lahko zraste do kolen, pa tudi do bokov. Če znaš, se lahko dobro skriješ celo v dvakolen visoki travi in mi smo bili v tem že zelo vešči.

Ležal sem torej za veliko skalo ob stezi in čakal na vrsto. Tedaj pa je desetnik, ki nas je vodil, skočil na noge in se pognal na drugo stran ter s tem izdal naš položaj. Bil je sicer dober borec in zato nisem mogel njegovega dejanja razumeti.

Stisnil sem se za skalo in čakal na mino. Nato se je tudi naslednji mož dvignil, se prevalil na stran in se skril v visoki travi. Skoraj istočasno še tretji, četrti pa se je pognal, kot da bi mu bil sam vrag za petami.

Priplahutale so mine... Bile so sicer še daleč, toda vedel sem, da bodo v nekaj sekundah ležale bliže. Preklinjal sem tovariše, ki so izdali našo smer. V tistem trenutku sem zagledal kobro. Takoj se mi je posvetilo, zakaj so možje pred menoj zbežali s steze. Bližala se je hitro.

Ležal sem tiho in premišljeval, kako bi vztrajal v tem položaju. Mogoče bi kača zdrsela mimo, ne da bi me opazila. Kaj če bi zbežal? Toda strojnica pred menoj mi je vzela pogum. Kako naj se odločim?

Zdaj je bila kača že čisto pred menoj. S karabinko sem bil oprt ob skalo. Z enim samim strelom bi lahko ubil kobro. Toda z njim bi tudi povedal Japoncem, kje sem. Še bi premišljeval, kaj storiti, toda zdaj je bilo že prepozno, nisem se utegnil več odločiti. Mina je treščila kakšnih deset metrov od kobre. Trava je vzvalovila in pesek se je stresel. Kača se je bliskovito pognala naprej, dvignila dolgo črno telo tako visoko, kot je le mogla, potem pa se je zvila na stran, kot da bi hotela najti sovražnika, na katerega bi se vrgla.

V tistem trenutku je zagledala skalo, priplezla skoraj do mene ter se sunkoma ustavila. Zagledala me je.

Mina je eksplodirala tik za njo. Telo mi je k sreči ščitila skala, toda puh eksplozije me je skoraj prevrnil.

Kot blisk se je velika kobra zvila in divje usekala v smeri eksplozije po travi, ki jo je raznajal šrapnel. Zaman sem upal, da jo je zadelo.

Iz trave se je vračala proti moji skali.

Zavedal sem se, da je kobrin ugriz skoraj vedno smrtonosen. Če ni pri roki prve pomoči, živiš kvečjemu še dvajset, petindvajset minut. Strah me je omrtvil...

Kobra se je splazila okrog skale in se zadela v mojo desno roko. Ležal sem tako, kot se za dobrega vojaka spodobi, kadar je pred njim sovražnik — desni komolec na tleh, jermen okrog levice. Ustavila se je.

Srce mi ni še nikoli tako bilo. Dvignila je svojo hudobno malo glavo za dobro ped od tal in me opazovala.

Le zakaj nisem prej skočil, da bi me ubili Japonci!

Zdelo se mi je, da umiram. Pred menoj pa je bila žival, hitra kot blisk. Nekaj sem moral storiti.

Zdaj je kača spet spustila svojo glavo in pričela lesti med komolcem in telesom. Ko bi zdržal vsaj še nekaj sekund!

Spet se je razletela mina, spet se je ustavila kača. Nekaj je je bilo še vedno pod mojo roko. Čutil sem, kako se njeno telo stiska

pod mojo nogo. Rep je opletal nekaj centimetrov pred mojim obrazom.

Tedaj pa me je nenadoma obšlo občutje, da sem zmagal. Vse, kar sem moral še storiti, je bilo to, da sem jo stisnil vso pod nogo. Kdo ve, zakaj sem se tega domislil. Dvignil sem nogo, da bi jo spravil podse.

Nisem se mogel ubraniti skušnjavi, da se ne bi ozrl, ko sem dvignil nogo. Videl sem le še to, kako je kobra zadrla svoje zobe vanjo.

Prevalil sem se na hrbet, dvignil levo nogo in treščil kačo s peto kolikor sem le mogel. Že se je zvila za drugi napad. Toda skrčil sem bliskovito noge k telesu in njeni zobje so se zadrli v čevelj na palcu. Obesila se je nanj in grizla.

Kobra ima dva velika in vrsto manjših zob. Z dolgima zoboma se oprime in nato »žveči« strup v rano.

Obupano sem treščil z drugim čevljem po njeni glavi. Udarec je bil močan in je kobro tako omotil, da je pričela na slepo sekati naokrog, jaz pa sem se medtem po rakovo pričel plaziti skozi travo, z očmi uprtimi v kolobarje groze, ki so se zapletli v visoko travo.

Še danes se mi zdi skrivnost, kako sem splezal nazaj na grič. Gotovo so Japonci streljali po meni, ko sem jim izdal svoj položaj. Toda ne spominjam se ničesar. Zdi se mi, da je groza ubila vse ostale občutke v meni.

Ko sem se povzpel čez vrh, sem na pol lezel in se na pol valil po stezi. Zdaj sem bil končno varen pred japonskimi kroglami, varen pred kačami. Toda imel sem še samo petindvajset minut življenja.

Še danes imam občutek, da sem sanjal. Moja patrulja je izginila in nekje daleč sem slišal osamljene strele.

Kako dolgo sem se vlekel, ne vem. Prvi človek, ki sem ga srečal, je bil neki filipinski bolničar. Povedal sem mu, kaj se je zgodilo. Ni mi prerezal rane, pač pa mi je tesno prevezal nogo. Nisem se še zavedal, ko se je obrnil, od koder je prišel, kar se mi je zdelo tedaj zelo kruto, toda razumel sem, da me je imel pravzaprav že za mrtvega.

Zaklical sem še za njim. »Kje je Texas?« Pa se je obrnil in me čudno pogledal ter končno zinil: »Zdi se mi, tod.« Zamahnil je z roko.

»Če že moram umreti,« sem si dejal, ko sem lezel v naznačeni smeri, »naj umrem vsaj na poti domov«.

To moje besedičenje je bilo mogoče precej blazno, toda povem vam, da sem se počutil natanko tako, kot sem govoril.

Kmalu sem prišel do postaje za prvo pomoč. Moja desna noga je bila že debela kot telo.

Odnesli so me v glavni šotor in neštetokrat zarezali v nogo. Skoraj črna kri je polagoma odtekala. To je bilo vse, kar so napravili. Potem pa so me položili na ležišče v osamljenem kotu, ki je bil oddeljen od ostalega prostora.

Pričakoval sem, da bodo še kaj storili z menoj, pa sem slišal le šepetanje... Nekomu so razlagali, da umiram od kobrinega ugriza. Obšla me je divja jeza. Zdaj je bilo že polnih dvajset minut, odkar me je bila kača pičila, pa se mi je zdelo, da nisem nič bliže smrti kot tedaj. Začel sem upati. Zlezel sem s svojega ležišča in odšepal na sredo šotora. Bili so pošteno presenečeni.

»Stlačili ste me v kot, da bi tam umrl. Toda moram vam povedati, da vas bom razočaral. Kje je bolnišnica?«

Nato so mi povedali, da ni nobenega upanja. Nobenega transportnega sredstva nimajo, skušali so me zvleči nazaj, pa sem jih z nečloveško silo odpahnil.

Odšepal sem. Nenadoma sem zaslišal pred seboj džip. Ustavil se je. Zrušil sem se v sedež in nekje v podzavesti čutil le to, da moram napeto misliti. Če bom popolnoma izgubil zavest, bom umrl.

Vožnja je bila neskončna. Razpokana cesta je neprijetno premetavala džip in mojo ranjeno nogo. Vendar sem mislil samo na to, da je zdaj minila že ura, odkar me je ugriznila kobra, in da še živim!

Bil sem še komaj pri zavesti, ko so me spravili na operacijsko mizo, zarezovali v že tako razrezano nogo in mi dali mamilo. Iz pogovora med pripravami sem razumel, da mi nameravajo amputirati nogo. Boril sem se s samim seboj, da bi se zavedel in poprosil, naj mi nikar ne odrežejo noge.

Oglasil se je mlad zdravnik. »Če je ne bomo amputirali v stegnu, ne boste živeli.«

»Pred dvema urama so mi rekli, da bom živel le še petindvajset minut,« sem mu odvrnil. »Nikar mi ne režite noge!«

Potem se je nagnil nadme starejši zdravnik: »Moramo jo odrezati. Zares!«

»Po svoji glavi sem delal že enkrat, ko sem bil na tem, da umrem. Spet bom poskusil, pa četudi me bodo poslali domov.«

Tedaj se mi je nasmejal in mi obljubil, da mi noge ne bodo amputirali.

V naslednjih šestdesetih dnevih mi je noga skoraj odgnila. Toda osem mesecev po strašnem doživljaju sem se izkrcal v San Franciscu in stopal po svoji lastni nogi.

Zakaj nisem umrl? O tem najraje ugibam. Zdi se mi, da je kača že nekajkrat prej ugriznila v travo in da je izgubila že precej smrtonosnega strupa. Tega seveda ne bom nikoli točno vedel.

Po skrbni negi mi je ostal spomin: za kavno skodelico velika luknja v nogi. Ta noga res ni tako močna kot je druga, toda posebnih težav mi ne povzroča in le včasih me malce zbada v njej.

Kot vsi ranjenci sem dobil tudi jaz »Purpurno srce« (to je odlikovanje, ki ga daje ameriška vojska vsem svojim ranjencem). Smejal sem se častniku, ki mi ga je pripenjal na prsa. Vprašal me je, zakaj se smejim, pa sem mu povedal da nisem bil ranjen in da me je le kača pičila.

5 din je 1 šiling

Züriškemu tedniku »Weltwoche« piše neki bralec: V kopališčih ob Jadranu so se izkazali avstrijski turisti kot marljivi zbiralci novih jugoslovanskih petdinarskih kovancev. Poizvedoval sem za razlog te zbiralske strasti in slišal, da so ti petdinarski kovanci prikladni za avstrijske avtomate po 1 šiling in pridejo ti turisti tako na najcenejši način do priljubljene čokolade. — Kaj vse ne pride iznajdljivim ljudem na misel?! Samo, da koga »okoli prinesejo«!

To se pripeti samo...

...v Kairu: *Razkačena zaradi nevljudnega obnašanja nekega policaja, je Nina Ferclova vrgla s sebe obleko in policaja dejansko napadla. Kasneje je izjavila, da ji je obleka v napotje, kadar se prepira. Seveda so jo vtaknili v zapor.*

...v Nemčiji: *Neki zakonski mož je vložil tožbo za ločitev zakona, ker žena že 17 let ni spregovorila z njim niti besedice. Vlogo pa so zavrnili, češ da molčečnost še ni zadosten razlog za ločitev.*

...na Madagaskarju: *Pri domačinih dekle tem več velja čim več otrok pripelje v zakon.*

Nič več pečenih vrabcev

V lizbonskih restavracijah ne bodo več servirali pečenih vrabcev. Portugalsko društvo za zaščito živali je ob podpori vlade pripravilo stroge ukrepe, da bi odpravilo to »barbarsko navado«, kakor se je izrazil časopis »Diario de Lisboa«. Restavracije, ki bodo kljub prepovedi gostom še servirale vrabce, bodo kaznovane z visoko globo.

Ne 5, marveč 15 čutov!

Že dolgo si je znanost na jasnem, da bi bil človek zelo nepopolno bitje, če bi imel res samo pet čutov. Tip je za nas neprecenljive vrednosti; slepec bi bil brez tipa v rokah največji revež. Če sploh ne bi imeli razvitega tipa, bi se brez škode ne mogli niti premakniti.

Pri tem opazovanju se pokaže, da se v tipu skriva dosti več kot le občutljivost prstov, rok ali kože v dotiku s predmeti. Tip je le skupno ime za najrazličnejše zaznavne načine. Tip sam nam ne pove več, kot to da se zadenemo ob predmete, da se nam upro in da imajo določene oblike. Če pa so mrzli, vroči, bodeči, ostri, skratka — če nam povzroče bolečino, vse to nam povedo druga čutila.

Koža ima različno porazdeljenih 30.000 toplih točk in 250.000 mrzlih točk, ki nas prijetno ali neprijetno seznanjajo z našo okolico.

Večinoma mučno, vendar izredno važno pa je spoznanje, ki nam ga posreduje čut bolečine. Pa tudi to je le izraz za zbirko zelo različnih občutkov. Od občutka bolečine, ki nam dobro de, pa do divje bolečine obstaja cela skala občutij in nepodkupljiva znanost pozna tu zelo fine, pa vendar utemeljene razločke. Bolečo rano pri urezu ali vbodu... zobobol, kruljenje želodca, revmatične bolečine, vse to prištevamo v ločene kategorije in delimo v neposredne občutke bolečine (pri ranitvi kože) in posredne, ki jih povzročajo notranji organi; tu pa je prav povedati, da je želodec sam neobčutljiv.

Kaj pa pomeni, če nam, kadar smo lačni, želodec kruli ali da medlimo od žeje, zato so odgovorni čuti za lakoto in žejo, ki so spet zvrst občutkov lakote in žeje. Pri tem se skrčijo mišice želodca in požiralnika. Splošni »čut mišičevja« nam pove lego mišic v odnosu do sosednjih organov. Posebno močno se izraža pri morski bolezni, kjer nam na nepozaben način spodnaša tla izpod nog. Vendar ga ne smemo zamenjati s čutom ravnotežja, ki je v ušesu.

Zasledili so zopet neki poseben čut v koži, ki sprejema dražljaje različnih svetlobnih žarkov in povzroča različne refleksе mišic. Vse, kar zavisi od žarkov, je zelo skrivnostno in se tega niti dovolj ne zavedamo. Znanost ga imenuje »čut žarkov«.

Končno pa sta še dva čuta, za katera še ne vemo, ali sta dana samo posameznikom ali vsem ljudem. Eden od njih je absolutni posluh, ki točno loči glasove po treslajih. Drug čut je občutek za čas, ki točno pove potek časa.

Vprašanje pa je, če je s temi 15 čuti že izčrpana lista človeških zmogljivosti. Morda je še dopolnjena s posebnim čutom »prostora«, bolje rečeno: s popolnim čutom orientacije, po načinu ptic selivk, ki ga pripisujemo primitivnim ljudstvom.

Gojenka Hepburn

Nekega dne se je Audrey Hepburn zglasila pri slovečem profesorju violončela v Parizu, Andréju Leviju, in ga prosila, naj jo nauči prijemov, ki so značilni za igralca violončela, ker da mora nastopiti v nekem filmu in vsaj na videz igrati violončelo. Prof. Levi je sprejel nenavadno učenko in brž sta začela s poukom. Sam pripoveduje, da je že v dobrem tednu držala glasbilo kakor izkušen violončelist. Hepburnovi se je instrument priljubil in prosila je profesorja, naj jo uči razen prijemov še tehnike. Po dobrem mesecu že za silo igra nekaj odlomkov iz Haydnove simfonije.

Cenzura za nagrobne napise

Uprava irskih pokopališč je sestavila posebno komisijo za »preventivno cenzuro« na nagrobnih spomenikih. Ta ukrep je bil potreben, ker so bili mnogi napisi preveč »sarkastični in dvomljivega okusa«. Med drugim je bil na nekem spomeniku tudi takle napis: »Po zelenih tratah bi še vedno hodil — če bi bil tedaj zavrnil mojo ženo.«

Grace Kelly ne bo volila

Ko sta princ Rainier in njegova žena, nekdanja filmska igralka Grace Kelly prišla obiskat Eisenhowerja, so novinarji hoteli vedeti, če bo Grace Kelly volila demokrate. Njen oče je namreč važna demokratska osebnost v Philadelphiji, če ne računamo še tega, da je milijonar. Grace je dejala, da ne bo volila nikogar, ker »je poročena s poglavarjem druge države«. Rainier pa se je nasmehnil in dejal: »Ona je zdaj Monačanka.« Vsekakor pa njen glas ne bi prinesel zmage ne Iku ne Stevensonu in zato se najbrž ni zamerila nikomur.

Poskusite še vi odlično
«TRIGLAV»
VAFEL MEŠANICO S ČOKOLADNO KREMO V LIČNIH ŠKATLJAH PO 20 dkg
ZAHTEVAJTE JE V VSEH TRGOVINAH!
Izdelek renomirane TOVARNE KEKSOV IN DVOPEKA
Kvestlin
BJELOVAR

J. SEMJONOV: **BOGASTVO NAŠE ZEMLJE** — GOSPODARSKA GEOGRAFIJA ZA VSAKOGAR 10

Prav tisto leto, ko je hotel Mort poskusiti prvo »mrzlo« vožnjo, je uspelo francoskemu inženirju Tellieru poslati parnik »Frigorifique« iz Rouena v Buenos Aireš in tudi nazaj; obakrat je bila ladja natovorjena z mesom. Zdelo se je, da je problem naposled rešen — zakaj meso je iz Buenos Airesa prišlo v Rouen »ob pravem času«, se pravi v sto štirih dneh in po prihodu ladje so to meso ljudje lahko pojedli, dasiravno ne s prevelikim užitkom.

Decembra 1879 je parnik »Strathleven« natovorjen z zmrzlim mesom, zapustil Melbourne, in je februarja 1880 prispel v London. To je bil hitri parnik in je na povratku potreboval za vožnjo »komaj« dva meseca. Pripeljal pa je meso v neoporečnem stanju, kar so ugotovili vsi londonski gastronomi, vštevši pri tem tudi samega waleškega princa. Celo kraljica Viktorija, ki so ji podarili zmrzlega teleta, je bila tega mnenja.

Ko so pozneje še ladijske družbe spoznale pomen te iznajdbe, so plavali pod zastavo te nove trgovske panoge bajni kapitali. Sedaj prevaža meso iz Avstralije, Nove Zelandije in Argentine nad dve sto posebej za to zgrajenih ladij. Meso vozijo v Evropo pa tudi v Ameriko. Tudi ostale države, ki gojijo živino, so se oprijele tega novega načina. Brazilija na primer, ki do prve svetovne vojne ni izvozila niti ene same tone mesa, je po tej vojni dosegla zavidljiv izvoz goveje živine, prav tako pa tudi Paragvaj, Kolumbija, Avstralija in Nova Zelandija. Francozi so se spomnili na Madagaskar, na katerega je inženir Tellier mislil že dobrih petdeset let poprej. Pred vsemi pa je Argentina, ki je leta 1947 izvozila okrogto 600.000 ton mesa; v Buenos Airesu je tudi največja hladilnica na svetu, ki lahko dnevno ohladi 5.000 glav goveje živine in 10.000 ovac.

»Diabolična ideja« je s tem postala izvor blaginje za vse kontinente.

Vrtovi ob Michiganskem jezeru

Ameriški »corn belt« (pas koruze) je pravi raj za svinje, hkrati središče pošastnega pekla industrije klavnic. Šest mest — Chicago, Cincinnati, Saint-Louis, Omaha, Kansas City in Minneapolis — obdajajo kot obroč državo Iowa, to je tisti košček zemlje, kjer na vsakega prebivalca odpadejo štiri in pol svinje.

Če pogledamo na zemljevid, bomo videli, da ležijo klavniška mesta v trikotu med rekama Mississippi in Missouri ter velikimi jezeri. Večina jedcev leži vzhodno od teh krajev: meso pa se mirno sprehaja na zahodu. Ni presenetljivo, če je notranji trg, sestoječ iz takšnih jedcev, sposoben potrošiti toliko mesa in da se je zavoljo tega razvila mesna industrija do fantastičnih razmerij. Leta 1900 so imele Združene države Amerike 76 milijonov prebivalcev, toda vsakdo izmed njih je letno pojedel po 72,5 kg mesa. Polagoma je postajala hrana mnogovrstnejša, tako da sta sadje in zelenjava dosegla ravnotežje z mesom in slaninо. Glede na to se je spremenila tudi potrošnja mesa. V zadnjih letih poje Američan »samo« 62,5 kg mesa in 6,5 kg masti — toda število prebivalstva je poskočilo na 140 milijonov.

Posledica vsega tega se kaže v tem, da je mesna industrija med najmočnejšimi industrijami ZDA: leta 1900 je znašala proizvodnja 4 milijarde dolarjev, medtem ko sta jeklarska in železarska industrija skupaj proizvedli komaj za 3 milijarde, avtomobilska industrija le 2,5 milijarde, industrija bombaža pa 2 milijardi. Šele v zadnjih dveh desetletjih sta jeklarska in avtomobilska industrija prehiteli mesno: leta 1939 je znašala vrednost proizvodnje jeklarske in železarske industrije 6,5 milijarde, avtomobilske industrije 4 milijarde, medtem ko si je mesna industrija pridobila tretje mesto s 3 milijardami dolarjev!

Prestolnica klavnic stoji v predmestju Chicaga. To je »Packing Town«. Tu stoje največje klavnice na svetu. V odprtih vagonih vozijo živino neposredno s prerij. Z dvigali postavijo živino za ograde, ki se vijejo kilometre daleč in ki jih zelo poetično nazivajo »živinski vrtovi«: tu govedo čaka na svojo usodo. Sicer pa ne čaka dolgo. Poženejo ga v majhne vagone, med potjo pa ga poškropijo z močnim vodnim curkom, in to še preden dospe v klavnico. Ob vstopu dobi vsaka goveja glava po čelu krepek udarec s kladivom, ki ga vihti zelo spretna roka. Omotično govedo že peljejo naprej, posebna naprava jo položi na bok, posebna veriga pa ga zagrabi za zadnje noge in potegne še živo žival nekam v višave. Kot britva nabrušen nož ga razreže in mu odre kožo, potem pa gre truplo naprej po tekočem traku, s katerega teče kri, ki se zbira v posebnih posodah. Goveje truplo potegnejo v zgornja nadstropja, kjer ga razkosajo.

Komaj čez pol ure od udarca pri vstopu, pa gredo ostanki živali že v klet, kjer so hladilnice. Posamezni deli so šli svojo pot: kri, rogovi, kopita, koža, drobovina, kosti. Ničesar niso zavrgli. Klavnice so le podnožje velikanskega trusta, v čigar rokah niso le klavnice, temveč tudi vsa trgovina z govejo živino, poleg tega pa še številne tovarne, ki izdelujejo najrazličnejše mesnine, paštete, margarino itd., obenem pa nadzorujejo tudi vso prodajo na drobno...

PRIHODNJIČ:

FLORA NAM DAJE MAŠČOBO

NOVO!
POKUSITE NAS NOVI PROIZVOD
KISLI BONBON
·RDEČI SEDEM·
ki ga lahko kupite v vseh bonboniérah in živilskih trgovinah. Pakiran je v polivinilskih vrečicah po 25 dkg
PROIZVOD TOVARNE ČOKOLADE, BONBONOV IN KEKSOV
·JOSIP KRAŠ·
ZAGREB
Crveni 7

za TRPEŽNE OBLEKE KUPUJTE Paračin-ske tkanine
SKLADIŠČE ZA LR SLOVENIJO · LJUBLJANA MESTNI TRG 21/I.

ZA NOVE PLANINSKE POTI

Mreža dobro nadelanih, markiranih in zavarovanih planinskih poti je sedaj sredi naših gora že tako gosta, da vsak ljubitelj planinskega sveta z lahkoto in brez posebnih nevarnosti, truda in napora doseže vse najlepše predele. V zadnjih letih je planinska zveza po svoji komisiji za planinska pota vložila v planinske poti lepe vsote denarja, tudi matična planinska društva so se v mejah možnosti potrudila, da so vzorno vzdrževala planinske poti, ker so se skoraj vsa dobro zavedala, da so dobro zavarovane planinske poti z železnimi klini in jeklenimi vrvmi ter opremljene s smernimi in orientacijskimi tablicami, najboljša in zelo uspešna propaganda za naš edinstveni planinski svet.

V zadnjih letih so bile nadelane na novo Kovinarska pot, ki veže prekrasno alpsko dolino Krmo čez Debelo peč z Bledom in Bohinjem, prekrasna razgledna planinska pot iz Lipance preko Malega in Velikega Draškega vrha k Tošču z edinstvenim pogledom na triglavsko gorsko skupino. Planinci z Gorij so nadelali novo plezalno planinsko pot od Planike, preko Ledin in Triglavskih prodov na Triglavsko škrbino, planinci iz Tolmina so z novo, edinstveno speljano in drzno nadelano potjo omogočili nemoten pristop na Mangart, poskrbljeno je bilo za varen pristop z Okrešlja preko Savinjskega sedla in Križa k Češki koči na Ledinah nad Jezerskim. Mogočni Prisojnik je dobil naše najlepše plezalne planinske poti, nad katerimi se navdušujejo kritični in izbirčni opazovalci, Jeseniška - Kopiščarjeva plezalna pot je nekaj posebnega v naših gorah, vsi, ki so po njej pristopili skozi naravno okno na Prisojnik, jo ne morejo prehvaliti. Posebnost svoje vrste je Jubilejna planinska pot, ki vodi varno po prepadih in razglednih policah Prisojnika k njegovemu drugemu markantnemu prirodnemu oknu in dalje nad Mlinarico proti Razorju. Planinci markacisti, ki hočejo ljubiteljem gora odkriti in približati vse lepote in skrivnosti, so zgradili tudi novo pot s sedla med Razorjem in Planjo k Utrujenemu stolpu, posebna pridobitev v planinstvu pa je nova planinska pot, ki povezuje po prepadnih policah 1.100 m visoke severne stene Kanjavca planinski postojanki na prevali Dolič in na razglednih Prehodavcih. S to potjo je obiskovalcem Triglava in Zajezerske doline prihranjen trud in znoj, ki jim ga je prizadejala stara pot, ki se je vila po meliščih in strmalih Hribaric, nova pot z edinstvenimi pogledi na Zadnjo Trebto in skalni zid od Jalovca do Pihavca zamore zadovoljiti in navdušiti vsakega ljubitelja gora, poleg tega pa je tudi mnogo prijetnejša in bližja od stare poti.

Planinci markacisti hočejo graditi še in še nove poti! Zanimanje za slovensko planinsko transverzalo je med starimi in mladimi ljubitelji gora obojega spola izredno veliko, javljajo se že prvi, ki so vso to planinsko magistralo od Maribora do Postojne prehodili, v pregled pošiljajo poseben dnevnik s planinske transverzale, pridobili so si vse pravice do častnega zaslužnega znaka. Komisija za planinska pota pripravlja izdajo posebnega priročnika, vodnika s planinske transverzale, v katerem bodo priznani poznavalci posameznih odsekov in mojstri pisane planinske besede v zbranih besedah popisali in opisali vse posebnosti, zanimivosti in znamenitosti, ki jih popotnik zasledi in obišče na tej in ob tej poti.

V Zasavju so že pristopili k nadelavi, zavarovanju in označenju Zasavske planinske magistrale, ki bo povezala Kumrovec s Kumom. Zopet drugi prijatelji planinskih poti in zagovorniki planinske transverzale pa zagovarjajo potrebo po nadaljevanju dosedanje slovenske planinske transverzale iz Postojne čez Javornik do Slavnika, čez Snežnik in Rog do Gorjancev in čez Bohor in Boč do Slovenskih goric in Maribora, katero bodo nazvali Partizanska pot, da bo v edinstveni slovenski planinski magistrali zajet ves slovenski svet z vsemi posebnimi lepotami, posebnostmi in čari.

Že drugo leto bodo zgrajene nove poti, ki bodo vezale preval Ijuknjo s Pogačnikovim domom na Križkih poteh, nova planinska pot bo vodila preko Bovškega Gamzovca (2389 m), poleg le-te pa nameravajo nadelati tudi novo planinsko pot izpod planinske postojanke pod Špičkom (2050 m) pod trentarskimi Pelci, Skutnikom in Šmihelovcem na Kanja sedlo (2050 m) pod Bavškim Grintavcem, od koder že vodi dobra planinska pot skozi dolino Bavšce v Kluže ali Kal ter dalje v Bovec.

Pri vsem tem pa je treba prav gotovo upoštevati dvoje mnenj, ki se vedno znova in znova ter vedno bolj glasno pojavljata pri pol milijona vsakoletnih rednih obiskovalcev našega veličastnega planinskega sveta.

Ali je treba še graditi planinske poti?

Planinske poti kažejo pot in odpirajo duri v vse skrivnosti in lepote planinskega sveta vsem obiskovalcem, tudi onim brezsrčnim vandalom, ki uničujejo redko in edinstveno bogato cvetano naših gora, ki rušijo kamenje in življenjsko ogrožajo druge obiskovalce in plašijo divjad. Edinstvena planinska flora, ki je zelo redka, je ob planinskih poteh zapisana iztrebljenju, lažni ljubitelji jo vandalsko uničujejo kljub temu, da je zakonsko zaščitena in da je bilo pri trganju planinskih rož zabeleženih že veliko lažjih, težjih in celo smrtnih planinskih nesreč. Planinci sami bi morali iz svoje srede odločno izločati take brezsrčneže, potrebno in zaželeno ter priporočljivo bi bilo pristopiti h kulturni planinski vzgoji že pri najmlajših obiskovalcih planinskega sveta, pionirjih in mladincih. Vzgojniki bi morali o tem govoriti na šolskih mainiških izletih, zavod za spomeniško varstvo, taborniki s svojo gorsko stražo in organi LM bi morali tu odločno spregovoriti.

Sicer pa je treba odpreti vse duri in pokazati vso lepoto našega veličastnega planinskega sveta najširšim plastem delovnih ljudi in mladine, kajti šele potem, ko bomo spoznali in videli vso vzvišeno lepoto naše domovine, jo bomo še bolj ljubili.

KAJ BODO ZMOGLI LETA 2 000?

Sredi poplave rekordov in vsemogočih metov in poskusov za njihovo izboljševanje, na koncu katerih je vidna silhueta olimpijske bakle v Melbournu, se je kar prijetno zagugati še v druge, še mnogo bolj napete in rekordne čase — za kakih 40 let naprej — v leto 2000, ko bodo na vrsti — recimo 25. ali 26. olimpijske igre kdo ve kje.

Škotski športni zdravnik dr. Durnin, ki predava na univerzi v New Yorku, je izjavil na vprašanje, kaj misli o zmerom novih rekordnih dosežkih, ki so vsak dan vnovič »na meji človekovih zmogljivosti«, da je treba vse te večje storitve pripisovati najbolj — večanju povprečnih telesnih velikosti.

Ta ugotovitev ni nobena iznajdba smodnika, res pa je, da postajajo ljudje zmerom večji, največ pa sta k temu pripomogla šport in telesna vadba. Dokazov za to ni treba iskati daleč naokrog — največ jih je lahko videti v muzejih.

Nekaj opore za tako trditev so prispevali — kakor zmerom — tudi statistiki. Na olimpijskih igrah v Amsterdamu (1928) so izračunali povprečne višine raznih tekmovalcev, med njimi skakalcev s 177.9 centimetrov, metalcev s 177.3 cm, srednjeprogašev s 176.4 cm, sprinterjev s 173.2 cm, nogometašev s 171.6 centimetrov, telovadcev s 169.9 cm in dolgoprogašev s 166.3 cm.

Novi rod kaže že precej drugačne mere; pri nekaterih znaša ta prirastek 5 do 6 cm, pri sprinterjih pa celo do 10 cm. Vsa slavna imena zadnjih mesecev na najkrajši progi — razen Murchisona s 159 cm — merijo v višino okrog 180 cm. Anglež Pirie seže celo 188 cm visoko, pa tudi člani madžarske rekorderske deteljice se gibljejo med 176 in 182 cm.

Najbolj odločujoča je telesna velikost pri tekih, kajti večji tekač dela daljše korake. Zato ni utopija računati, da bodo ljudje slej ali prej pretekli eno miljo (1609 m) v času okrog 3:50. Ne da bi izboljšali metode treninga, bo narava sama poskrbela za nove rekorde. Avstralec Landy (182 cm) je do zdaj temu cilju najbližji (3:58), žal pa se je pred kratkim nekoliko potolkel, da bržkone ne bo mogel poseči v borbo za znižanje te znamke v Melbournu.

Kakor tekačem, tako pomaga višje telo tudi metalcem. Ali ni značilno, da zdaj že nikjer na svetu ni nobenega bolj znanega metalca, ki bi meril manj kot 180 cm. Poljak Sidlo, ki sodi gotovo med najboljše zastopnike te zvrsti (brez onih Špancev, ki so poskusili z nekakšno revolucijo pri izvajanju, pa so jim hitro zaloputnili vrata), je 185 cm visok in tehta 80 kg.

Meja človekovih fizičnih sposobnosti se torej dan za dnem dviga navzgor. Konca ne poznamo. Čisto resni ljudje si zamišljajo (in to so tudi javno povedali) atlete iz leta 2000 precej drugačne od današnjih. Nekateri med njimi bodo merili do 250 cm in bodo vzrejeni nalašč za šport. Do takih dimenzij jim bodo pomagali njihovi gojitelji in trenerji. Beseda je že malo ironična, toda v bistvu tega razvoja le ni treba ironizirati, ker je zanj na vsakem koraku dovolj dokazov. Samo videti in zbirati jih je treba!

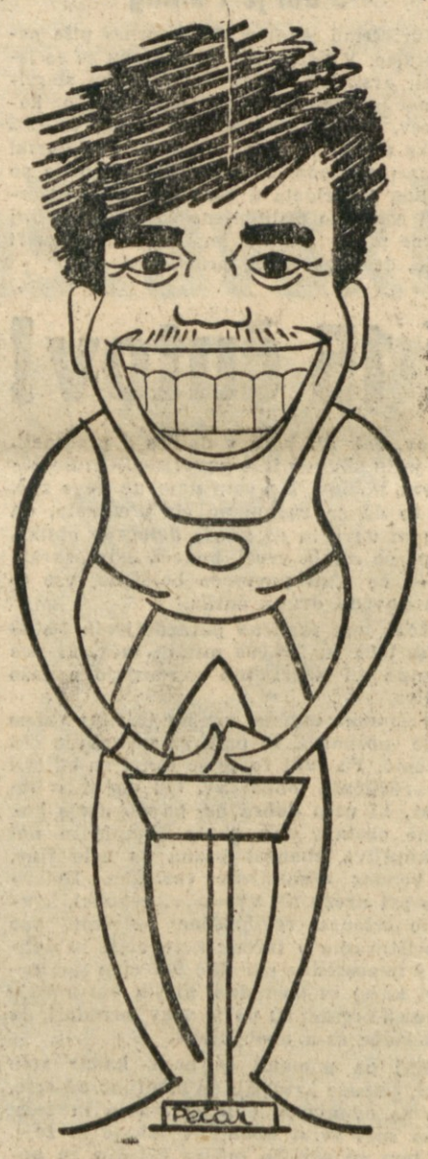

Hrastničan Marjan Skaza je zadovoljen, ker je takoj po odsluženju vojaškega roka spet član državne reprezentance v orodni telovadbi. Naša moška in ženska vrsta sta trenutno na Poljskem na povratni tekmi

Kratko, toda novo...

Zadnji letošnji termin, do vrha nagomiljen s tekmami za točke, je bila poslednja oktobrska nedelja. Misli nogometnih gurmanov se bodo zdaj razpredle na druge strani: nekaj v Melbourne za našimi olimpijci, nekaj za zadnjimi Mohikanci po domačih krtinah, ostanek pa pojde za peč. Vsekakor bo vsaj prvim in zadnjim prijetneje, kakor jim je bilo zadnja dva meseca. Človeku vsaj ne bo treba nedelja za nedelja skakati iz lastne kože.

Ta dan zvečer so zaropotali roleji na vseh zveznih igriščih. Družba štirinajstih je dosegla jesensko poletapo v močno priganjanem finišu in si v XIII. zavrtljaju porazdelila ostala, še neoddana mesta na vrhu in pri repu. Nekateri torej niso imeli kaj izgubiti (pa utrujeni so tudi bili že), tako da je kolo ošpičilo nekaj prav čudnih rešitev: Lokomotiva — Radnički 2:1 (v Beogradu), Hajduk — Sarajevo 1:1 (v Splitu), Partizan — Vojvodina 1:1 (v Beogradu) in Dinamo — Spartak 0:0 (v Zagrebu). Tudi Velež in BSK sta šla vsakseb (velja za prvega nerodneje) z 2:2. Prav veseli so bili samo v Titogradu, kjer so z 2:0 dobili dve točki od Zagreba. Evo, kako sedijo zdaj do pomladi: Crvena zvezda, Vojvodina, Hajduk, Dinamo, Spartak, Lokomotiva in Vardar ter »nižja hiša« do rdeče luči takole: Partizan, Budućnost, BSK, Zagreb, Velež, Radnički in Sarajevo.

V coni na tihem ploskamo čeprav ne s tako lahko, kakor bi radi: 50 odstotkov je šlo pač tudi tokrat po gobe. Odred je doma postregel z njim Uljaniku (in še potrebno go! gostom je zabil samemu sebi). Ljubljana pa je v Zagrebu pustila prav toliko Trešnjevki — ob spretni pomoči 23. neigralca na igrišču. Rezultata 1:1 sta sicer čisto čedna, toda padla sta na premehka tla. Tako ni mogoče udariti še na drug zvon, kajti mi ostanemo — deveti in dvanajsti. Vsi drugi so imeli drugačno zabavo: nepremagani Split se je dal obrniti po Šibeniku (2:3), Jadran je moral snesti klobuk pred Rijeko (0:5) in celo Turbina je morala varaždinskemu Tekstilcu čestitati (1:0) za obe točki. Na vrhu se vozijo Split, Rijeka in Metalac — in tri tekme čakajo še vsakogar do jesenske bilance.

Po slovenskih travnikih se tudi bližamo zadnjim križanjem. Predvsem v ljubljansko-primorski ligi, ker smo na dolgu le še za eno samo kolo; to pomeni, da bi lahko že začeli govoriti kot preroki. Triglav iz Kranja je gospodar situacije: zadnjič je oskubil goriški Branik (6:2) in vodi za cel korak pred Krimom in Grafičarjem. Prvi je moral v Izoli odnehati za pol nagrade (2:2), drugi pa si je v Tržiču z 1:0 pomagal za celo. Pogled na zaključni razpored kaže, da bi Kranjčanom prvo mesto skoraj ne moglo uiti. Seveda pa pri žogi ta »skoraj« a priori še nikoli ni ustrelil zajca.

Na štajerski strani je bilo še enkrat najživahnejše (ali ni dobro prijateljem Kladivarja?) v Celju. To pot so imeli veliko gostijo: Jedinstvo iz Čakovca je šele osmo zaporedno tekmo izgubilo prav tamkaj (2:3). Pozno, a vendar! V Mariboru se je Branik znesel nad nebogljenim Zagorcem (9:0), pa tudi zagorski Proletarec si je za silo opomogel ob pešajoči Soboti (4:1). — Tanjši šibici sta ostali Mariboru in Rudarju v Krapini oziroma Varaždinu (1:2 in 0:1). Tri nedelje pred koncem jesenskega vodi Branik, tesno ob njem pa silita na vrh Sloboda in Jedinstvo, oba iz Čakovca.

Avstralski XVIth Olympiad (pri Angležih je srednjega spola) je vsak dan bližje! Zaradi tega je zdaj prava mobilizacija med vsemi športniki. Vsak dan več jih je že v Melbournu, drugi so po letalih in na ladjah na poti do tja, tretji pa še doma izkoriščajo zadnje dneve in pilijo. Vmes pa pošiljajo v svet vesti o najboljšem, kar jim je uspelo posebnega (razen v španskem konju, o katerem ne govorimo več ker so ga obsodili in izbrisali iz športne arene). Od vseh strani prihajajo taki glasovi: iz Taškenta Krivonosov 67.32 m s kladivom, iz Santa Fèja Connolly 68.48 z enakim rekvizitom, toda za 7 gr lažjim, dalje prav od ondod Lesmon King 10.1 na 100 m (še enkrat), iz Los Angelesa Mac Danielova 176 cm v skoku v višino in iz Avstralije samo: Crappova 1:03.2 na 100 m prosto, 4:19.8 v štafeti 4x100 m, Thiele 1:02.9 na 100 m hrbtno, Hehricks 55.1 na 100 m prosto, Rose 4:27 na 400 m prosto itd. Dolj na oni polobli torej ne bo vroče samo zaradi poletja!

ŠPORT V KRATKEM

»K športnikom prištevamo tudi boksarje, ki se pretepajo za denar, za mnogo denarja pred rjovečim in senzacij željnim občinstvom. Razbijajo si posode, zvijajo si ude, oči jim zatekajo. Med športnike prištevamo tudi nogometne klube, ki nedeljo za nedeljo pošiljajo plačane igrače k velikanskim prireditvam, da pred toliko in toliko tisoči tulečih zelencev priborijo slavo in zmago »svojemu« klubu. K športu prištevamo tudi to, da je danes mnogo nogometnih tržišč, kakor imamo sejme za živino, in da imajo nogometni kanoni svojo ceno po uspehih. K športu sodi tudi to, da so nogometna društva postala gospodarska podjetja, v katerih zadušijo denarni razlogi vse vzgojne ideje. K športu sodi tudi nerazveseljivi in demoralizujoči sistem stav (toto). K športu spada tudi to, da se pričenja nedeljsko popoldne kot najdonosnejši dan kirurgov, ki popravljajo poškodovane ude. In tako se bolj in bolj uresničuje stari dovtip: uganjaj šport ali pa ostani zdrav! — Te besede je zapisal nemški profesor dr. Edmund Neuendorffer. V nemških športnih rubrikah so ga strahovito raztrgali. K sreči — samo idejno.

»Moji konji in jaz« je naslov knjige, ki jo je v Frankfurtu izdal svetovni prvak v jahanju in olimpijski zmagovalec Hans Günther Winkler. Pisec ima mnogo prijateljev, zlasti po svojih odličnih zmagah v Aachenu in Stockholmu. Zato gre njegova knjiga močno v denar. Tudi tisti, ki se doslej niso zanimali za turnirski šport, se navdušujejo nad knjigo, ki je napisana živahno in prikupno. Tako je prišel Winkler tudi kot pisec — na konja.

Tudi športniki morajo k vojakom. In potem? Na Angleškem poznajo že dolgo let tole prakso: da posamezna društva ne bi za dalj časa izgubila svojih najboljših igralcev, imajo v angleški armadi tako imenovanega »nogometnega polkovnika«. Ta mož nima nič drugega opraviti kakor skrbeti za to, da lahko nogometnik, ki igra v kakšni profesionalni enajstorici, služi vojake v bližini svojega kluba. Angleški nogometni profesionalci niso več kakor sto kilometrov daleč od svojega kluba. Popeljejo se lahko k vsakemu treningu in seveda tudi za časa vojaške službe nastopajo na vsaki kolikšaj pomembni tekmi svojega kluba. Angleški nogometni »profi« ostane torej tudi kot vojak še nadalje v taboru svojega kluba in odsluži vojaški rok tako rekoč mimogrede. Nogometni polkovnik — to je tista služba, ki bi jo nemški nogometniki radi videli tudi v novi vojski Zahodne Nemčije.

Melbourne pred olimpijskim viharjem

Priprave na olimpijske igre se z vročično vnemo približujejo svojemu koncu. V vseh deželah sveta — na olimpijskih igrah, ki se bodo začele 22. novembra v avstralskem mestu Melbournu, bo sodelovalo 73 narodov — pozivajo atlete iz boja v boj. Trening, trening in še enkrat trening — to je geslo športnikov, ki so zadnje čase dosegli take rezultate, da že skoraj presegajo človeške zmogljivosti. Športni svet se čudi novim poročilom, ki iz dneva v dan polnijo stolpce svetovnega časopisja: mnogi dosedanji **svetovni rekordi so ovrženi!** Tisto kar je bilo še pred nekaj leti nemogoče in neverjetno, je postalo resnica.

Pa ne samo športniki vseh kontinentov! Tudi funkcionarji so sredi priprav. Olimpijski kroji so že izmerjeni, urezani in preizkušeni. Vse mora biti lepo, naravnost blesteče. Sprejemi pozno v noč. Melbourne stoji pred olimpijskim viharjem, pred atletsko bitko stoletja!

* * *

Glavno mesto Avstralije je vzelo na svoja ramena kaj težko nalogo — izvedbo letnih olimpijskih iger za leto 1956. Težave so se vrstile in kmalu bi se bilo zgodilo, da bi mednarodni olimpijski komite zahteval drugega prireditelja. Še pred dobrim letom — tega se spominjamo iz športnega časopisja — so opazovalci poročali: »V Melbournu vlada kaos!« Pa tudi predsednik mednarodnega olimpijskega komiteja g. Brundage se ni izrazil najbolj laskavo o pripravah na to največjo športno manifestacijo narodov sveta. Govoril je, da mora biti tudi največjim optimistom jasno, da olimpijski stadion, tribune za stotisoče gledalcev, olimpiska vas, predvsem pa sanitarni objekti ne bodo mogli biti dograjeni do otvoritve olimpijskih iger. »Če se Melbourne prireditvi ne bo odrekel,« tako je zatrjeval g. Brundage, »bodo morali biti gledalci zadovoljni z najbolj primitivnimi prostori, tako z objekti kot s prenočišči.« Vpraševal je, če se bodo ljubitelji športa zadovoljili s stanovanji v pločevinastih barakah, ki so doslej služile izseljencem kot prehodna taborišča. Opozarjal je, da Avstralija nima dovoli izučenih maserjev, kar utegne resno ogrožati dobro kondicijo sto in sto domačih in tujih športnikov... Da, o vsem tem je poročal Brundage še aprila 1955, precej zatem pa se je vsem takim in podobnim težavam pridružila še velika stavka delavcev, zaposlenih pri gradnji športnih objektov, ki so hitro spoznali nevšečnosti, v katerih so se znašli odgovorni avstralski prireditelji. Že od tako izpraznjenih blagajn so zahtevali zvišanje plač in mezd. Razen tega pa je dol na petem kontinentu zagospodovalo še marsikaj drugega: užaljeno samoljubje intrige, osebni spori in ljubosumje med funkcionarji samimi, kar je seveda zavrlo delovno vnemo, prireditelje pa privedlo v slepo ulico od koder skoraj ni bilo izhoda. Vse je kazalo, da se bo olimpijski komite hočeš nočeš moral odreči Melbournu, ter izbrati kako drugo mesto za izvedbo iger. Ta grožnja pa — čeprav je bila umestna in pri priči dosegla učinek. Položaj v Melbournu se je krepko obrnil na bolje.

NAJVEČJE OLIMPIJSKE IGRE VSEH ČASOV

Slednjič se je vključil v delo še avstralski ministrski predsednik Menzies ter v imenu svoje vlade obljubil izdatno pomoč. S tem je bilo konec zaprek. Novi čekovni računi so bili odprti. Novejša poročila, ki smo jih zasledili zatem v evropskem časopisju, so bila čisto drugačna: »22. novembra se bodo začele največje olimpijske igre vseh časov. Avstralija bo izpolnila svojo olimpijsko obljubo. Leta 1952 so nastopili v Helsinkih na Finskem športniki 69 narodov, v Melbournu se bo število nastopajočih narodov povečalo na 73«.

Z olimpijskih iger v Melbournu bo poročalo več kot tisoč novinarjev in radijskih napovedovalcev. Tribuna za zastopnike tiska na olimpijskem stadionu obsega redakcijsko dvorano, telefonske in televizijske naprave, restavracijo kakor tudi velikansko desko za objavo rezultatov iz 144 športnih disciplin, ki bodo od tod romali v stolpce svetovnega časopisja. Novinarji bodo med prireditvijo uporabljali 2.800 telefonskih vodov s 450 aparati, 50 govorilnic ter 60 teleprinterjev, 8.000 prodajalni je že začelo izdajati več kot 1,200.000 pripravljenih vstopnic, lepo število le-teh pa je že v predalu največjih svetovnih turističnih uradov. Na prireditev, ki se bo začela na velikanskem stadionu, bodo pripeljali atlete in funkcionarje z 200 avtobusi, medtem ko bo 100 radijskih napovedovalcev držalo stik z vsem svetom v dvanaistih jezikih med temi kar v treh dialektih sodobne kitajščine. Bojev za olimpijska prvenstva se bo udeležilo okrog 500 športnikov v 16 disciplinah. Avstralija, ZDA, Velika Britanija in Grčija so se doslej udeležile vseh olimpijskih iger, toda kljub temu je

AVSTRALIJI TRADICIJA POPOLNOMA NEZNANA

Peti kontinent se je začel sicer z letom 1896 redno udeleževati olimpijskih iger, toda letos le ne bo mogel imeti vodilne vloge. Kljub njegovemu zanimanju, ki s strani ljubiteljev športa po vsem svetu zasluži vse priznanje, le ne moremo govoriti o kaki tradiciji ali olimpijski zavesti njegovih prebivalcev. Športi, ki so jih uzakonili olimpijski statuti, temkaj ne uživajo take popularnosti kot v stari Evropi ali Ameriki. Avstralski ljudski šport je kricket in prav boj Avstralcev v tej zvrsti športa proti Angliji, Zahodni Indiji, južni Afriki, Pakistanu ter bodo privabili največ gledalcev s celine. Za kricketom bo — kot kaže — najbolj obiskan tudi tenis, saj, ne smemo pozabiti, da tamkaj goje ta šport brez razlike vsi sloji prebivalstva bodisi tovarniški delavci ali farmarji, meščani in deželani. Uspehi Avstralcev v Davis-Cupu so najboljši dokaz za to! Tenisu bodo sledile konske dirke, ki so jih doslej obiskovali stotisoči gledalcev. Toda niti eden od omenjenih športov ni obsežen v programu olimpijskih iger.

Med avstralskimi lahkoatleti živi rekorder v teku na dolge proge, Landy, znan po vsem športnem svetu. Možu iz Sidneya pa so — zavoljo gornjih zagotovitev — seveda posvetili kaj malo pozornosti in šele olimpijske igre ga utegnejo narediti za legendarnega, nedosegljivega športnika.

Avstralsko glavno mesto ima stadion za kricket, ki lahko sprejme 150.000 gledalcev ter je tako eden največjih športnih objektov na svetu. Sportna arena je arhitektonsko čudo saj imajo gledalci — da naj sede kjerkoli že — pregled čez vse dogajanje v njej. Tako imenovani Olimpic-Parc pa je med pripravami tudi terjal krepkih sprememb: urediti je bilo treba kolesarsko progo, treninško stezo, hockeyska ter nogometna igrišča. In razen tega se Melbourne ponaša še s prelepim plavalnim stadionom, ki mu je po arhitektonski izvedbi težko najti tekmeca na vsem svetu.

STROŠKI ZA GRADNJO: MILIJARDE DINARJEV

Gradnje olimpijskih objektov stanejo astronomske vsote denarja. Avstralski olimpijski komite je zdaj zanje blizu 6 milijard dinarjev. Največ denarja je šlo seveda za dograditev stadiona. Kdor pa seveda misli, da so s temi sredstvi postavili tudi olimpijsko vas, se krepko moti.

Zgraditi pred tako pomembnim srečanje športnikov vseh narodnosti, še olimpijsko vas po vrhu, je prišlo povsod že skoraj v navado. Kot v Helsinkih, bodo tudi v avstralski prestolnici dali po končanih olimpijskih igrah stanovanjske prostore za majhne denarje na razpolago civilnemu prebivalstvu. Melbourne s poldrugim milijonom prebivalcev je zgradil olimpijsko vas za stanovanje atletov — imenuje se Heidelberg!

Ta kraj seveda nima z nemškim mestom Heidelbergom nobene zveze. V Avstraliji bodo športniki zaman iskali živahnega razpoloženja, kakršnega je mogoče srečati med mladino vseh narodov, ki se je posvetila znanosti v študiju na znameniti nemški univerzi. Heidelberg v Melbournu je posvečen športnikom. Več kot 850 hišic je živobarvno poslikanih ter obdanih z lepimi majhnimi vrtovi. Športniki bodo našli tamkaj vse, kar sodoben človek predvsem pa olimpijski tekmovalec potrebuje. Vsaka hišica ima tekočo toplo in mrzlo vodo, stroje za pranje ter lepe kopalnice. Sobe so preproste pa zato nič manj udobne. V njih bosta stanovala po dva atleta. Avstralski olimpijski komite se je sprva sicer upiral zahtevi arhitektov da bi postavili železne postelje, poslej pa je moral vendarle ugoditi njihovi želji ob spoznanju, da bo to dom športnikov, ne pa razvajenih filmskih zvezdnic.

Avstralija bo nenadoma postala turistična dežela. Različne evropske, ameriške in aziške letalske družbe so že predvidele potovanja na peti kontinent. Število prebivalstva v Melbournu se bo v dneh velikih športnih prireditev povečalo za nič manj kot 70 tisoč ljudi. 10.000 bo samo tujcev, razen teh pa bo tedaj prebivalo v avstralskih pristaniščih tudi 16 tisoč mornarjev, ki bodo hoteli biti prav tako priče »bitki atletov stoletja«.

OLYMP—MELBOURNE — 16.000 KILOMETROV

Olimpijski ogenj bo šel v Avstralijo z Olympa, 350 km oddaljene gore od grške metropole Aten. Od tod dalje bo potovala goreča baklja z letalom avstralske letalske družbe do Darwina, kjer jo bo sprejel raketni bombnik avstralskih zračnih sil »Canberra« ter odletel z njo v Cairns v severni Avstraliji. Potem bodo tekli z njo avstralski športniki: prv med njimi bo neki Grk, rojen na avstralskem ozemlju. Lepa tradicija!

Zadnji nosilec olimpijskega ognja bo pred zbrano množico tekel še po atletski stezi ter sledniič prižgal olimpijski plamen na stadionu samem, sredi Melbourna. Še kratek pozdrav vsem tekmovalcem in udeležencem — in največje olimpijske igre vseh časov se bodo začele.

Umetnost v panoptikumu

Gledališki vtisi iz Berlina

Pred Hitlerjem je bil Berlin izrazito in znamenito gledališko mesto, eno prvih na svetu. Že zgolj Reinhardtovo ime — ime največjega gledališkega režiserja in gledališkega organizatorja v prvi polovici 20. stoletja — je samo po sebi zagotavljalo Berlinu sloves in prvenstvo.

Dvakrat šest let Hitlerjeve vlade je to izročilo uničilo: najboljši so morali zbežati, a tisti, ki so ostali, niso več bili svobodni umetniki.

Leta 1945 je bila gledališka umetnost prva med svojimi sestrami, prva, ki je skušala na novo zaživeti. A prav zaživela še vse do danes ni — kako bi mogla? V mestu, ki ni mesto, temveč panoptikum — v takem mestu umetnost ne more dihati s polnimi pljuči. Vse so le poskusi za silo — pa četudi so tu pomembne umetniške osebnosti, četudi nekateri odri lepo uspevajo (s svojimi dohodki ali z državno oziroma mestno podporo), četudi ima glavni reprezentativni dramski oder zahodnega Berlina — Schiller-theater« inaendanta Boleslawa Barloga — zares razkošno in lepo hišo.

Histerija politične razvodnice

Dežela, ki ne živi svojega prirodnega nacionalnega življenja, ne more imeti organsko rastoče umetnosti.

V zahodnem Berlinu so nekoliko prenapeti; politična histerija jih daje, zato so trikrat preobčutljivi do vsega, kar se dogaja na vzhodu, in vidijo trikrat povečane strahove »diktature«, »dirigirane umetnosti« in vseh podobnih bavbavov. A tudi neprizadeti opazovalci morajo priznati, da je življenjski slog vzhodnoberlinskih gledališč tak, kakršen je bil celo v sami Rusiji le ob času najhujšega divjanja notranjepolitičnega imperializma. Izjemni položaj imata samo dva odra: Brechtov »Berliner Ensemble« v gledališču na Schifferbaudammu in Felsensteinova državna opera v hiši na znani cesti »Unter den Linden«. Silovita in nepremagljiva umetniška darovitost teh dveh mož si je celo pod Ulbrichtovo taktirko priborila nekaj pravice do solo petja. Brecht je smel tudi pod komando Becherjevega ministrstva (Johannes R. Becher, pisatelj in vzhodnonemški kulturni, propagandni minister) v gledališču početi to, kar se mu je zdelo prav. Postanovljenija v zvezi z »Lukulovo obsodbo« so le izjema. V glavnem je njegov oder nedotaknjen. Tudi človeku, ki Brechtovega somovoljnega sloga ne mara, mora imponirati silna, enotna volja tega ansambla. Pod oficielnim vodstvom Brechtove soproge (oziroma zdaj že vdove), resnično velike igralke Helene Weigelove je ves ta igralski zbor predan enemu samemu poslanstvu: uresničevanju gledaliških idej svojega duhovnega vodnika. Brecht sam nikoli ni nastopal kot vodja ustanove, bil je vedno samo »član umetniškega sosveta« in »eden izmed režiserjev« — toda v resnici je bil vedno glava in duša, poglavitna gonilna sila. Upravičena je bojazen, da bo to odlično gledališče (eno prvih v Evropi poleg Strehlerjevega »Piccolo teatro della città di Milano«, Vilarovega »TNP« in stochholmskega »Državnega gledališča«) zdaj po mojstrovi smrti kaj kmalu usahnilo, ko nima več navdihovalca in organizatorja. A vse doslej je bil Brecht celo v zatohlem kulturnem ozračju DDR skoraj povsem svoboden. Saj je igral samo v svojem modernem, docela antirealističnem slogu; smel si je celo kot plakat in emblem izbrati Picassojevo »formalistično« in »dekadentno« risbo, pa niti številni inscenirani »dopisi bralcev in obiskovalcev« mu tega niso mogli preprečiti. In pri tem ima neprestano razprodano hišo. Ni se mu treba boriti za občinstvo — boriti se je treba le za scenske materiale, ki jih v DDR kajpa primanjkuje (nekatere vrste posebnih tkanin, umetnih mas itd.); ob vsej širokogrudni državni podpori pa Brechtovi ljudje niso prav nič hvaležno ponižni, temveč vedno znova drzno terjajo, ker vedo, da jim umetniška sposobnost in moč daje prav vse pravice.

Na zahodu se zopet bijejo drugačne bitke. Država tudi tu precej podpira gledališko prizadevanje, če ne kar s subvencijami, pa vsaj prek organizacij občinstva (mladinski in šolski abonmaji, Zveza prijateljev ljudskega odra itd.); kljub temu se gledališčniki na zahodu neprestano zavistno ozirajo prek Labe, češ koliko boljši gmotni pogoji so tam dani dramskim odrom, koliko manj materialnih in organizacijskih skrbi tare vzhodne kolege in koliko več idejne jasnosti je v orientaciji gledališč. Kaj pa, ta nedvoumna orientacija je dvorezen nož; koristna je samo tako močnim osebnostim, kot sta Brecht in Felsenstein. Neštetim malim težakom gledališke dnine pa ni v korist, temveč jih le potiska v zatohlo uniformiranost in plehko puhličarstvo.

Zlasti Brecht — a tudi Felsenstein — sta bila nevidno prisotna v vseh uradnih in neuradnih razgovorih IV. shoda nemških dramaturgov (zah. Berlin, 26.—30. 9. 1956); bodisi z mržnjo, bodisi z občudovanjem, z zavistjo ali obžalovanjem so vsi govorili o velikem pokojniku.

Zmota avantgardistov

Komercialni liberalizem in slogovna zmeda se v zahodnem Berlinu razkazujeta na vsakem odru drugače. Nadvse značilna za paradoksno situacijo duhovnih tokov današnje Nemčije je na primer tale dogodba? Hans Werner Henze, znan avantgardistični skladatelj, je napisal novo opero »Kralj Jelen« (König Hirsch). Na svetovni premieri je nastal škandal: mladina — ravno tista mladina, ki bi morala biti vnet zagovornik vsega novega — je zažvižgala in kričala »Hočemo Lohengrina!« — češ, dovolj nam je avantgardizma, ljubša nam je častitljiva stara opera. (Pozabili so, ko so si za bojni klic izbrali ravno Wagnerja, da je ta ob svojem času kot avantgardist hudo razburjal svoje tedaj konservativne sodobnike, le s to razliko, da so takrat konservativci bili starci, Wagnerjevi zagovorniki pa mladi.) Toda poanta vse anekdote je najbolj zabavna. Kričači menda niso bili pravi strokovnjaki in so se upirali skadateljevemu imenu, ne skladbi; saj je že nekaj dni kasneje stvarna analiza opere izpod peresa strokovnih kritikov ugotovila, da je Henze ravno s »Kraljem Jelenom« opustil dosedanjo avantgardistično pot in postal že skoraj konvencionalen, konservativen avtor (nekako kot Menotti).

Še nekaj — po naključju zbranih — vtisov naj ponazori paradoksno situacijo gledališkega Berlina na zahodu.

Dvakrat Remarque

Erich Maria Remarque je napisal svojo prvo dramo: »Zadnja postaja« (Die letzte Station). Renaissancetheater ima z njo večer za večerom polno hišo. Vlečeta zlasti imeni Remarque in Heidemarie Hatheyer (nosilka glavne vloge), vleče tudi snov: Berlin v dneh kapitulacije, ob vdoru Rdeče armade (30. 4. do 1. 5. 1945). Odlična kolportažna igra, napeta in ganljiva in pridigarsko dopovedljiva, odrsko hvaležna in tudi ne brez pozitivnih politično-moralnih misli, a kajpa tudi zelo omledna. Napisal jo je pač Remarque — avtor »Slavoloka zmage« in ne Remarque — avtor »Na zahodu nič novega«. Skoraj vsi predstavniki mlajše generacije gledališčnikov in dramatikov Remarque zamerijo to broadwaysko kolportažo — a sami ne znajo napisati iger, ki bi bile tako kos praktičnim potrebam odra.

Sodobne dramatike ni!

Sodobne nemške dramatike še vedno ni. Poskusov je sicer veliko, toda vsi, prav vsi se izčrpajo v edinih dveh skrajnostih: nerodna, okorna in odrsko neučinkovita prizadevanja za »globljo« in »duhovno« poezijo — ali ceneni, malo vredni in niti ne zanimivi izdelki brez slovstvenih ambicij. Prvak je še vedno Zuckmayer, a kajpa si je s »Hladno svetlobo« zapravil velik del svojega nekdanjega ugleda. Tega, kar je dosegel v »Köpeniškem stotniku« (Der Hauptman von Köpenick), po katerem je zdaj prvak nemških režiserjev Helmut Käutner s presenetljivim Heinzom Rühmannom v naslovni vlogi posnel čudovit, zares čudovit barvni film (prvi povojni zahodnonemški film, ki je vseskoz velika umetnina, čeprav ga je Blankova neuradna cenzura pristrigla, da bi mu odbila prehudo antimilitaristično ost) — tega tudi Zuckmayer ni več znova dosegel.

Cenzure ni? Je!

Saj res, cenzura! Uradno priznane državne ali družbene cenzure v meščanski parlamentarni demokraciji kajpa ni. Vseeno se gledališki ljudje zelo pritožujejo: diktat organizacij obiskovalcev (Verband Freie Volksbühne — Zveza »Svobodni ljudski oder«) je često neizprosen; ceneni okus občinstva duši razmah poetične drame. Politične smeri merodajnih mestnih strank in skupin onemogočajo marsikatero repertoarno hotenje: katoliški krogi v Mainzu so hoteli preprečiti Lessingovega »Modrega Natana«! »Zadeva Caine« je neljuba militaristom, ker proglaša nujnost borbe zoper nacizem, in meščanskim pacifistom, ker vsaj skuša najti opravičilo nujnosti vojaške hierarhije, čeravno jo kritizira.

Gledališki praktiki (vsem na čelu Barlog) precej forsirajo napredno ameriško dramatiko; občinstvo jo, — kakor povsod — tudi v Nemčiji navdušeno sprejema; gledališki sladokusci, zlasti starejši, jo kajpa odklanjajo in se sklicujejo na Becketta pa Jonesca, dve imeni, ki se nam zdita docela nesprejemljivi kot bojni klic za razvoj nove drame.

Dve doživetji: O'Neill in Grete Mosheim

Ena najlepših predstav v Berlinu je zdaj O'Neillovo »Potovanje dolgega dneva v noč«. Zadnje delo pred nekaj leti umrlega prvaka svetovne dramatike kaže pisatelja v novi luči: realistična družinska igra s filozofsko poglobitvijo: v resnici ne gre samo za morfij, alkohol in zgrešene ambicije, temveč za vesoljni človeški boj z usodo. Čudežno doživetje večera je Grete Mosheim kot mati, rahlo razočaranje pa znamenita mojstra režije in scene Oscar Fritz Schuh in Caspar Neher.

Stara opereta ali sintetično zabavno gledališče

Glasbeno gledališče si išče nova pota. Boj za opereto še vedno ni izbojevan: večina napredno mislečih strokovnjakov upravičeno trdi, da se mora klasična opereta umakniti modernim obliki, glasbeni reviji (»musical«), a žal je tudi berlinska uprizoritev enega najznamenitejših in po pravici tako slavnih musicalov »Kiss me Kate« s prelepo Porterjevo glasbo in duhovitim besedilom zakoncev Spewackovih — v odrskem slogu še vedno bližja stari opereti kot pravi, novi in napredni obliki sintetičnega zabavnega gledališča. — —

Taki so prebliski vtisov. Iz teh fagmentov zložiti vsaj približen mozaik obče panorame gledališkega Berlina, kajpa še ni mogoče. A zaslutiti se daje tudi po šestih dneh že nekatere splošne značilnosti kulturnega podnebja — če hitremu opazovanju dodaš apno domiselne in improvizatorske kombinatorike.

Herbert Grün

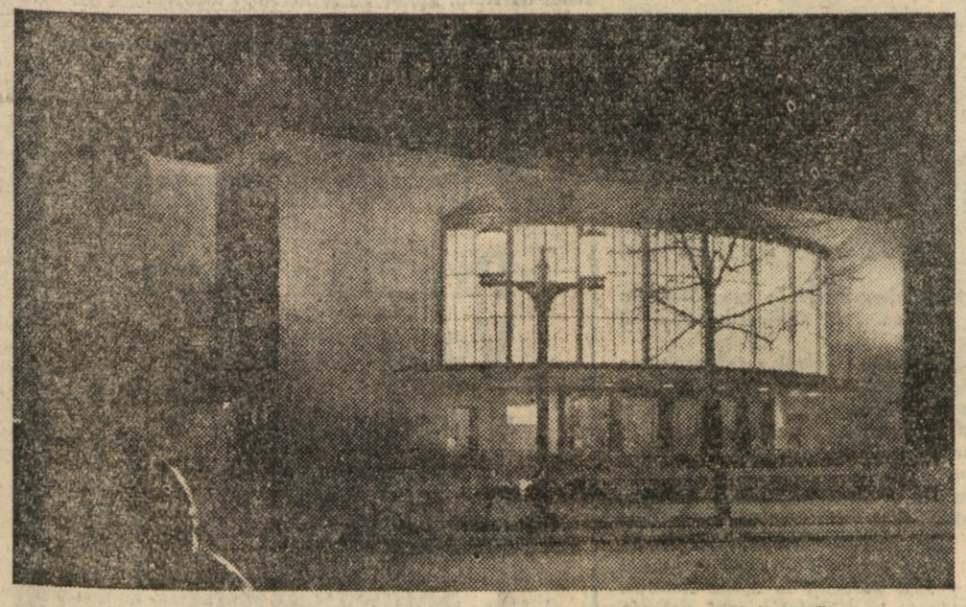

SCHILLERJEVO GLEDALIŠČE V BERLINU, KO SE VŽGO LUČI

DRUGONAGRAJENKI PAVLICA URŠIČEVA IN MARIJA BITENČEVA — KMALU PO NEDAVNEM TEKMOVANJU MLADIH GLASBENIH UMETNIKOV. »HVALEŽNA SEM SVOJI PROFESORICI JELICI PORTOGRANDIJEVI, KI SE VOZI IZ TRSTA V NAŠE MESTO, DA ME LAHKO POUČUJE,« JE BILO PRVO, KAR NAM JE POVEDALA MLADA HARFISTKA, KI JO POZNAMO TUDI S KONCERTOV SLOVENSKE FILHARMONIJE. »MISLIM, DA SO OPERNE DESKE ŠE PREDALEČ; ZDAJ SO PRVE SANJE — NASTOPI NA KONCERTNIH ODRIH. PRVA POT PO TEKMOVANJU PA K PROFESORJU BETETTU,« JE DODALA ALTISTKA BITENČEVA.

Mladi glasbeniki mnogo obetajo

Ko v teh dneh ponovno pregledujemo uspehe I. jugoslovanskega tekmovanja mladih glasbenikov, z zadovoljstvom ugotavljamo: pri vseh visokih programskih zahtevah in pri dejstvu, da je šlo v resnici za mlade glasbene umetnike, preseneča veliko število tekmovalcev. Letošnje ljubljansko tekmovanje je bilo v nekem smislu eksperiment. Čeprav smo letos le uzakonili prakso prejšnjih tekmovanj, ko so ob ugodnejših starostnih mejah sicer že prevladovali mlajši tekmovalci, vendar nismo pričakovali tolikega in tako kvalitetnega odziva. Pomisliti je namreč treba, da je od zadnjega širšega zveznega tekmovanja, šestega po vrsti, pretekel le kratek čas. In novi kadri ne dotekajo kar tako.

No, letošnje tekmovanje je razpršilo naša ugibanja in bojazni: številčno je bilo tekmovanje celo močnejše kot zadnje, šesto zvezno, in kvaliteta — v splošnem — ni padla. Eksperiment je uspel. Prihodnja mladinska tekmovanja, ki bodo odslej vsako tretje leto, bodo morda še kvalitetnejša, morda bodo zajela še več tekmovalcev. Čas bo prav gotovo prispeval svoje. Vsekakor I. jugoslovansko tekmovanje mladih glasbenikov priča o velikih rezervah, o velikih razvojnih možnostih naše glasbene reprodukcije. Zdaj je potrebno mlado rast le gojiti in jo pravilno usmerjati.

Pomen ljubljanskega tekmovanja pa bi lahko osvetlili še z drugih strani. Tekmovanje ni bilo namenjeno le pregledu našega glasbenega naraščaja za »interno uporabo«, temveč tudi za možnosti plasmaja mladih glasbenikov v inozemstvu. Ob slednji ugotovitvi in ob dejstvu, da bodo mladinska tekmovanja odslej edina tekmovanja za vse instrumentalne discipline (solo pevci bodo imeli možnosti sodelovanja v velikih mednarodnih konkurzih, ki bodo redno v Beogradu), dobijo mladinska tekmovanja še večji akcent. Zato je potrebno imeti zanje tudi v bodoče največje razumevanje (čeprav ne z blažjimi kriteriji!). Letošnje prvo tekmovanje je bilo v tem smislu velik obet.

Prof. Ciril Cvetko

JAKA SAVINŠEK: SPOMENIK TALCA V NOVEM MESTU

Domače

anekdote

SIJAJNA KOMBINACIJA

Ko so Filipa Kumbatoviča, slovenskega režiserja, pred odhodom na Kitajsko v neki družbi vprašali, če si je že nabavil literaturo o tej eksotični deželi in kako se je sploh pripravil na pot, je odgovoril:

»O, seveda sem se pripravil, saj prvič potujem v daljno deželo, ki je ne poznam. S seboj bom vzel veliko praktičnih stvari, med drugim sredstvo za drisko, proti driski, proti glavobolu, a predvsem slivovko, na katero se najbolj zanesem.«

»Kdo pa je še v delegaciji, ki gre na Kitajsko?« so silili vanj radovedneži.

»Sestava delegacije,« je hudomušno odgovoril Kumbatovič, »je zadovoljiva. Potujem skupaj z našim pisateljem Ivom Andričem. Sijajno se dopolnjujeva in ni bojazni, da bi ob sprejemih ali podobno drug drugemu segala v besedo. On je namreč zelo molčeč človek.«

Tako se je končal neuradni intervju s tov. Kumbatovičem, preden je odpotoval na Kitajsko.

Z ŽENO NA ČELU

Ob nedavni svečanosti v Skaručni za skladateljem Matijo Hubadom je govornik pozdravil predstavnike oblasti, potem pa nadaljeval:

»Posebno pa pozdravljam direktnega potomca slavljenčevega, Sama Hubada, z njegovo ženo na čelu.«

EDINA MOŽNOST

Pred univerzo stoji rešilni avto. Mimo pride antropolog prof. dr. Božo Škerl z nekaj študenti. Nekdo reče:

»Le kdo se na univerzi lahko ponesreči?«

Prof. Škerl pripomni lakonično:

»Kak izpit.«

NACETOV OSEL

Marsikaj je prišlo v zgodovino človeštva manj pomembnega, kot je osel gorjanskega birta Naceta Hudoklina. Če je smel dati Alphonse Daudet v zgodovino papeževo mulo samo zato, ker je brcnila menda nekega kanonika ali ne vem več čigavo kozo, samo zato, ker jo je nazadnje požrl volk, se mi zdi pravično, da se ohrani spomin vsaj na neprimerno dramatičnejši doživljaj z Nacetovim oslom. Nace z Gorjancev je pa že zgodovinska osebnost, saj ga poznate.

Prva leta si je Nace znašal v svoj prijazni planinski dom iz doline vse na lastnih plečih, potem pa si je kupil osla in mu naložil na hrbet vrečo moke. Prišla sta v sredo gore, ko se ulije ploha. Nace vleče spredaj, rine zadaj, prosi zlepa, zmerja in tepe dolgouhca. Žival, zarita z vsemi štirimi v zemljo, niti koraka več, četudi bi ji polomil vsa rebra, dež pa po moki. Ves upehan sleče Nace kamižolo, jo vrže čez vrečo, se obupan zgrudi pod košato bukev in vzdihne z otožnim glasom:

»O ti lobi Jezus, kulk si ti trpu, ku si mugu tega hudeče u Jerozalem jahat.«

Ivo P.

NACETOVA KRAVA

Nacetovo gostišče pri Sv. Miklavžu na Gorjancih slovi od Siska in Karlovca, pa vse gor do Ljubljane in čez. Pa je imel Nace tudi kravo, ki se je pasla po planini in skrivala čudno strast: gostom je rada včasih požrla kakšen kos perila, ki se je sušilo po grmovju. Še bolj v slast ji je šla kaka izprana brisača.

Neki dan pa se dvigne po planini krič in vič, kot da je vdrl volk v stajo. Siten gost, ki je nekaj sumil, je namreč že nekaj časa skrivaj oprezoval za rogatim zlomkom in ga zalotil pr samem zlem dejanju. Kaj bi še tajil — Nace skrušeno prizna o zločinki:

»Veste, č zaglida muaje Leska antule, je munamntalnu hin.«

Ivo P.

* * K N J I G E I N L J U D J E

KNJIGA ZA 100 DINARJEV?

Zdaj, ko se leto nagiba v zimo, vsakdo nekako raje seže po knjigi, da si z njo skrajša dolge večere, pa tudi sicer je zimski čas nekako bolj »kulturna sezona«. Toda knjiga — danes ni tako lahko priti do nje, saj so cene skoraj nedosegljive in vsi, ki smo si nekdaj polagoma ustvarjali knjižnico, smo to misel že opustili, zakaj s tistimi nekaj izvodi, ki jih še zmore povprečni žep, knjižnice ne bomo imeli. In naj je želja po knjigah še tolikšna, mnogo je ljudi, ki si nekako z odporom izposojajo knjige v javnih čitalnicah, čeprav jim ne kaže drugega. Skratka: kulturen človek si želi dobre knjige, predvsem pa si želi lastno knjigo in lastno knjižnico. Morda izhaja ta želja iz tega, ker vsakdo rad poseže po dobri knjigi več kot enkrat — in to, ko je prav razpoložen za branje. S sistemom javnih knjižnic pa si seveda tega užitka ne more privoščiti.

Vprašanje je torej — ali kaže, da bomo v doglednem času dobili ceneno knjigo, ki si jo bomo res lahko privoščili in bo ostala naša. Glede dela založb in njihovega programa smo lahko zadovoljni: saj so programi vseh slovenskih založb res pestri, bogati in sestavljeni tako, da bo tiskanega za vsakega nekaj (ne pa za vsak žep).

Le dve knjižni zbirki sta pri nas, mimo Prešernove družbe, ki izhajata res v velikih nakladah. Obe v založbi Mladinske knjige: KNJIŽNICA SINJEGA GALEBA in KONDOR. Knjige teh knjižnic so dosegljive in 25.000 izvodov založba prav kmalu razproda. To potrjuje, da je naš narod še vedno pohlepen po knjigah.

Ko sem se obrnil do tehničnega urednika založbe MLADINSKA KNJIGA in ga vprašal, kaj meni o cenah knjig, kaj o rešitvi tega vprašanja, je prav rad odgovoril:

»Knjiga vsak mesec, knjiga vsak teden. To je potreba slehernega človeka. Naš, jugoslovanski način izdajanja knjig pa je v živem nasprotju s seganjem širokega kroga bralcev po knjigi.«

Povprečna naklada slovenskih knjig je nekako 3000 izvodov in njihova cena je postavljena kot neprehodna ovira med bralca in knjigo. Kaj se dogaja? Knjige so še vedno privilegij ozkega kroga imovitejših ljubiteljev ali tistih, ki jim pravimo »knjižni črvi« in dajo zadnje pare za knjige. Ostali bralci pa pridejo do knjige samo v javnih čitalnicah.

»Kaj to pomeni,« je nadaljeval urednik Ciril Trček, »si lahko predstavljamo, če primerjamo številko 1,000.000 pismenih Slovencev in 3000 izvodov posamezne knjige in si prikličemo v spomin dejstvo, da po preverjenih izkušnjah javnih knjižnic posamezni izvod lahko prebere največ 30 bralcev.«

Ni nam torej težko izračunati, da največ ena desetina pismenih Slovencev lahko prebere novo knjigo. To pa nikakor ni razveseljivo, saj vsi vemo iz lastne izkušnje, da v javnih knjižnicah skoraj nikoli ne prideš v doglednem času na vrsto za noviteto. Ali morda to ne kaže, da je potreba po višjih nakladan stvarna? Že sam pritisk na javne knjižnice kaže, da bi knjižni trg v Sloveniji prenesel tudi višje naklade, seveda po nekoliko pristopnejših cenah — zakaj analiza knjižnega trga in obiskovanja knjižnic kaže, kolike so potrebe in kolika je želja po novih in dobrih knjigah — toda novitete spoznavamo bolj po recenzijah in notican v dnevnem in periodičnem tisku.

»V tujini lahko vidimo,« je nadaljeval tovariš Trček, »lepo opremljene, vezane strokovne knjige, priročnike in bibliofilske izdaje v manjših nakladah, zato pa skoraj v astronomskih številkah cenene knjige žepnega formata. Cena enega in istega leposlovnega dela v luksuzni in ceneni izdaji je v razmerju 1:10. Te cenene izdaje »Pocket books«, »Rotoromanen« ali kako jim že pravijo, so postale že POJEM SODOBNEGA ŽIVLJENJA, kakor na primer TELEFON, ČASOPIS, RADIO, FILM ali AVTOMOBIL.«

In kako bi lahko prišli mi, v Sloveniji, do takih knjig, do takih cenenih izdaj? Ali imamo za to možnosti, tehnične in druge?

»Čeprav ta, nov način izdajanja knjig zahteva drugačno delo v založbah, lahko vendar povem, da glavna ovira ni v založbah, čeprav mimo SINJEGA GALEBA nimamo cenenih izdaj. Tisk teh knjig terja nove, sodobne stroje — ali za prvo silo vsaj nov stroj KNJIŽNO ROTACIJO. Tak stroj, ki lahko stiska na leto 50 — 60 knjig v nakladi 20 — 30.000 izvodov stane približno 50.000.000 dinarjev.«

Delo v velikih nakladah pa brez knjižne rotacije ne gre. To najbolje vidimo pri velikih nakladah pri nas. Šolske knjige, knjige Prešernove družbe, Sinjega galeba in podobne izdaje tiskamo z zastarelimi tiskarskimi stroji. In izid teh knjig je mogoč pač samo zaradi silne požrtvovalnosti tiskarjev, zamude pa, ki nastajajo ob izidih teh knjig, so v primeri s težavami neznatne. Tiskanje velikih naklad pri nas pa ni samo dolgotrajno in težavno, marveč tudi drago. Saj dviga ceno knjigi tudi vrsta nepredvidenih stroškov, ki nastajajo prav zaradi zamudnega in težavnega dela s starimi stroji. Začarani krog je torej zaprt — tiskanje knjig je že samo po sebi drago zaradi starih, nesodobnih strojev, ti stroji in ves način tiskanja pa še podražujejo knjige z nepredvidenimi stroški. Izhod?

Potrebovali bi torej tistih 50.000.000 dinarjev za knjižni rotacijski tiskarski stroj. Teh 50.000.000 pa ni nikjer. Pri tem pa ne gre za nerazumevanje oblastnih organov za knjigo. Nasprotno, poudariti je treba veliko razumevanje naše oblasti za knjigo, saj že leta in leta prispeva samo naša republika nad 100.000.000 dinarjev subvencij z namenom, znižati knjigam ceno.

Kaj torej mislite, da bi bilo treba ukreniti.

»Zdi se mi, da je denar uporabljen na nepravem mestu. Vložiti ga moramo v modernizacijo proizvodnje — na kraj, kjer knjiga nastaja in tam se bo najbolje obrestoval.«

In temu je res tako, saj kažejo izkušnje s KNJIŽNICO SINJEGA GALEBA, da je naš knjižni trg močno, močno odprt za dobro in ceneno knjigo. Še več — naš knjižni trg je neizčrpen. Znano je, kako radi segajo naši ljudje — milijon pismenih Slovencev, ki radi berejo, — po knjigah. Toda za zdaj smo v začaranem krogu in tega je mogoče prergati samo s tem, da si preskrbijo naše založbe, oziroma tiskarne nove stroje, ali za prvo silo vsaj en KNJIŽNI ROTACIJSKI STROJ. V tem primeru bo na knjižnem trgu nenadoma polno lepih, CENENIH knjig, ki si jih bo lahko vsakdo kupil. Mimo tega pa bi imeli od tega gospodarske koristi, saj bi oblast lahko sčasoma prenehala s subvencijami, ki so v veliko breme celotni družbi, toda za zdaj potrebne. Preskrbimo si raje za ta denar rotacijske in knjigovezniške stroje — in subvencija, ki zdaj samo nekoliko zniža ceno knjigam, bo nenadoma omogočila, da si bo vsak, prav vsak lahko kupil vrsto cenenih knjig — ljubiteljem pa bibliofilske in luksuzne izdaje.

»Prepričan sem«, je zaključil tehnični urednik MK tovariš Ciril Trček, »da se bo tudi ta »Seznam« kmalu odprl in gojim sebično željo, da bi si lahko z ostalimi bralci vsako soboto kupil dobro knjigo za 100 dinarjev«.

LENC

KAREL GRABELJŠEK

Komandantova SMRT

ODLOMEK IZ KNJIGE »DOLOMITI SE KRUŠIJO«

Nekaj časa so sledili potoku, potem so zavili v gozd in v smer, koder so slutili mejo. Kmalu je bukovje prenehalo ob dolgi, nekoliko usločeni črti. V široki progi je bil gozd posekan in po tej poseki se je vila žična prepreka kakor velika, železna kača.

Ustavili so se in izza debel bukev dolgo opazovali posekani prostor. Nikjer se ni nič ganilo, nikjer nič oglasilo. Zaradi svetle mesečine in vsega, kar se je bilo zgodilo, jim je široka poseka vendarle naganjala tesnobo v dušo.

Previdno so se bližali žici, v razdalji po pet metrov drug za drugim. Vsakdo je držal prst na petelinu puške.

Žica je bila gosta in visoka, škarij za rezanje pa niso imeli. Zato se je Aleš vrnil v gozd, kjer je prej videl debelo bukovo vejo; menda jo je bil vihar odlomil od debla. To vejo so porinili pod žico in jo z njo vzdignili, da se je sporaj napravila nizka luknja. Nato si je Aleš naslonil vejo na ramo; pritiskala ga je, kakor da dviga z njo ves hrib. Hkrati pa ga je nenehoma vznemirjalo: Zdaj, zdaj bo kje zaregljala strojnica. Pri tem si je v mislih dopovedoval: »Če bo zaregljala, ne smem prej spustiti veje, dokler ne bo tovariš na oni strani, sicer ga bo žica stisnila podse in ne bo mogel nikamor.« To, da bi v nenadnem poplahu utegnil spustiti vejo, ga je bolj tesnilo kakor to, da bi njega morda najprej zadela krogla, če bi sovražnik začel streljati.

Potem je prišla vrsta tudi nanj. Ko je prišel na drugo stran, jih je zvila nova skrb.

»Kaj pa mine, fantje?« jih je Mirko opomnil.

Mine? Tu jih Zeno ni pobral, kakor jih je na kolovozu. Od njih pa ni nihče vedel, kako se to dela. Tesnobno so se spogledali. Nekaj trenutkov se niti premakniti niso upali, ker so se bali, da bi stopili na mino, saj niso mogli vedeti, kje so zakopane. »En sam napačen korak, pa te ni več,« je slehernemu greblo v duši.

Aleš se je prvi odločil, da gre dalje. »Glejte, kod bom hodil,« je rekel. »Ko bom na oni strani poseke, boste šli pa še vi... drug za drugim... če že mora koga raznesti, naj raznese samo enega.«

Previdno je dvignil nogo, jo postavil na skalo, ki je ležala v travi. Toda dotaknil se je je le s prsti. »Saj je lahko tudi pod kamnom mina,« je pomislil še zadnji trenutek. Rad bi se znebil vsake teže. »Le s kolikšnim pritiskom se moraš tega hudiča dotakniti, da se sproži,« se mu je zganilo v mislih. Zopet je dvignil nogo in z očmi poiskal nov prostor, kamor bo stopil. To pot si je izbral suho, polomljeno praprot. »Tam ne more biti mine, sicer praprot ne bi zrasla,« je presojal. Nato pa ga je zopet stisnilo pri srcu: »Morda pa so nalašč pokrili mino s praprotjo.« In ko se je že dotaknil tal, sta mu bila duša in telo polna tesnobnega pričakovanja: Zdaj, zdaj bom zletel v zrak. Za hip mu je zalebdela pred očmi podoba dveh tovarišev, ki sta pred dobrim mesecem prinesla z meje poln nahrbtnik bomb, pa so jima zaradi neznanega vzroka eksplodirale. Razen nekaj krp, koščkov mesa in kosti ni ostalo ničesar od njiju.

Za naslednjo stopinjo si je izbral posekan grm. Nato pa ni več poti toliko izbiral. »Saj je povsod lahko mina, kamor stopim, vse je odvisno samo od sreče,« je plahutalo v njem. »Morda bi bilo najbolje, če stečem. Nekaj skokov pa bi bil čez to prekleto poseko.«

Tisti trenutek se je zaslišala močna detonacija. Nagonski se je pognal proti gozdu. Zaslišal je, da so tudi tovariši stekli. »Nemci,« je nekdo vzkliknil. »Hudiči,« je Aleš zaklel in tekel še nekaj časa po gozdu.

Tedaj je nekdo poklical, kakor da se bori s smrtjo. »Tovariši! Tovariši!«

Aleš se je ustavil. Še vedno ni vedel, kaj se je zgodilo. Previdno je šel nazaj k robu poseke. Tam je dobil Mirka. Nato sta prišla še Jože in Metod.

»Ali so vas napadli Nemci?« je vprašal Aleš.

»Ne vem,« je rekel Mirko. »Stali smo ob žici in te opazovali, kod hodiš. Tedaj pa je počilo, kakor da je nekdo vrgel bombo.«

Zopet je boleče jeknilo v mesečno noč:

»Tovariši! Tovariši!«

»Komandant je ranjen,« je dejal Mirko zamolklo.

»Nazaj moramo,« je odločil Aleš.

»Morda niso bili Nemci, temveč samo mina,« je tiho rekel Jože.

»Samo mina,« je vsem štirim zagomazelo v duši. To je pravzaprav huje, kakor če bi bili Nemci. Če bi bili Nemci, bi jih lahko pregnali s puškami. Toda proti minam so brez moči. Saj ne vedo, kje so zakopane. En sam napačen korak...

Niso se utegnili vdajati strahu. Od žice jih je še enkrat poklicalo: »Tovariši! Tovariši!« Aleš je prvi stekel nazaj. Pri žici sta ležala komandant in kurir Franci. Franci je pravzaprav napol sedel, napol čepel in podpiral komandanta.

»Ali sta ranjena?« je vprašal Aleš in se sklonil k njima. Komandantov obraz je bil ves krvav, Francetu pa je krvavela noga.

»Ranjena,« je zastokal komandant. »Ne morem se držati pokonci... Menda sem zadel v nastavljeno bombo ali v mino...«

Pri srcu jih je stisnilo. Zopet jim je bilo, kakor da bodo vsak čas zleteli v zrak. A morali so premagati strah in pomagati, kakor so vedeli in znali.

»Ali ima kdo obveze?« je vprašal Aleš.

»Jaz,« je dejal Mirko. »Toda preden ju obvežemo, ju moramo odnesti proč. V gozd. Tu naš lahko dobe Nemci. In še mine...«

»Mine,« jih je ponovno stisnilo pri srcu. Tesnobno so premerili razdaljo, ki jih je ločila od gozda. Morda je bilo do tja le kakih dvajset metrov, a se jim je zdelo, kakor da bi morali prav do Ljubljane.

Metod in Jože sta prijela Francija, Aleš in Mirko pa komandanta. Ta je vso pot boleče hropel. Ko so ga v gozdu položili na tla, je prijel Aleša za roko in tiho zaprosil:

»Ustrelite me, tovariši.«

Te besede so hude vplivale nanje kakor vse, kar se je dotlej zgodilo. Srce jim je zastalo. Nemo so se spogledovali in Alešu se je zdelo, da se ne bi bolj prestrašil, če bi mu kdo zavpil: »Na mini stojiš,« kakor se je prestrašil komandantovih besed.

Tedaj je rekel Franci:

»Jože, saj sem tudi jaz ranjen.«

Po teh besedah se je nekaj trenutkov slišalo le hropenje ranjencev. Nato se je komandantu tiho izvilo iz prsi kakor bolesten krik:

»Franci, ali tudi ti nič ne vidiš?«

Po teh besedah jim je drugič zastalo srce. Alešu je bilo, kakor da se je vse pretrgalo v njem. Z nemim strahom se je zazrl v komandantov obraz. V okrvavljenem obličju je zagledal dve temni jami, ki sta strmeli v noč. »Ob oči je,« mu je šel mraz po vsem telesu.

Franci na komandantovo vprašanje ni nič odvrnil. Ta pa je še enkrat vprašal:

»Franci, ali tudi ti nič ne vidiš?«

»To je od krvi, Jože, to je od krvi,« je končno zastokal Franci.

»Ni od krvi.« Aleš je videl, kako je šel komandant z roko k očem, s palcem je segel v desno jamo, s kazalcem in sredincem pa v levo. Nato mu je boleče udarilo na dušo:

»Oči nimam, slep sem.«

Zopet se ni slišalo drugega kakor hropenje. Alešu se je zdelo, da ni več niti kapljice krvi v njem, da se mu je vse telo spremenilo v težko, kamnito soho.

Komandant je ponovno poiskal njegovo roko. Ko jo je našel, jo je krčevito stisnil.

»Ustrelite me, tovariši, za božjo voljo vas prosim, ustrelite me.«

Gledali so se, kakor da sami stoje pred puško. Sapa jim je zastajala, jih dušila. Nihče ni mogel izreči niti besedice.

»Ustrelite me, tovariši,« je ponovno zaprosil komandant. »Slišite, slep sem, slep... In tu notri... Prijel se je za hropeče prsi. »Ustrelite me, za božjo voljo... Jaz ne smem priti Italijanom v roke... ali Nemcem... ali belim... Ustrelite me.«

Še vedno jim je bilo, kakor da jih bo vsak čas zadušilo. Niso vedeli, kaj bi. Niti se niso več spomnili, da bi nudili ranjencema pomoč.

»Slep, slep,« je divjalo Alešu v možganih. Komandantov obraz se mu je zdel kakor mrtvaška lobanja. Ni se več upal ozreti vanj, a je kljub temu nenehoma čutil na sebi tisti dve temni jami, ki sta strmeli vanj.

Hkrati pa so ga pekli še pogledi njegovih tovarišev. Vsi so se ozirali vanj. Vedel je, kaj to pomeni. »Ti odloči,« so mu nemo govorili... A kako naj odloči? Ali more reči: »Pa ga ustrelimo?« Saj bi ga kap, preden bi to izgovoril. A če ne reče? Kaj potem? Kaj naj napravijo s komandantom, ki je ob oči in so mu najbrž tudi prsa razmesarjena? Morda bo že čez nekaj ur ali vsaj čez nekaj dni umrl. Čemu naj se še muči. In če ne umre? Slep je. In kaj, če res pade Italijanom in belim v roke, on, španski borec in komandant odreda? Sredi ofenzive so, nihče pravzaprav natančno ne ve, kakšna je situacija na terenu. In kako naj štirje ljudje nosijo dva ranjenca in ju še branijo, če ju napadejo sovražniki?

Z divjo naglico so se mu podile misli po glavi. Vprašanje je rodilo vprašanje, a na nobeno si ni znal odgovoriti. Pogledi tovarišev pa so še vedno vrtali vanj. Rad bi ubežal samemu sebi in vsem. Toda ni mogel. Moral bo odločiti. Bilo mu je, da bi zblaznel. Še takrat, kadar je kot komisar moral odločati o življenju izdajalcev, je bil ves iz sebe. Tu pa je šlo za tovariša, za komandanta. Ali more reči: »Ustrelimo ga?« Ali more reči?

V dolini je zaregljala strojnica, zaslišale so se tudi detonacije bomb. »To je nekje pri Hruševem,« se mu je porodilo v mislih, Mirko pa je rekel polglasno: »Tako se sliši, kakor da je kdo padel v zasedo. Italijani najbrž še vedno drže cesto.«

Zadnjih besed Aleš ni več slišal. Komandant ga je ponovno prijel za roko. Držal jo je, kakor da je nikoli več ne bo izpustil.

»Aleš, ukaži, da me ustrele. Lepo te prosim, ukaži, da me ustrele.«

Rekel je: Lepo te prosim. Toda glas mu ni zvenel proseče, temveč odločno, ukazujoče. »Saj je sam odločil, ne jaz, pa vendar bo vse breme padlo na moje rame,« je divjalo v Alešu.

Pogreznili so se v dolg, pekoč molk. Zdelo se je, da prisluškujejo regljanju strojnice in puškarjenju iz doline. A so se le tepli s svojimi mislimi.

»Kako mislite, tovariši?« se je končno iztrgalo Alešu iz prsi. Toda odgovoril mu ni nihče. In Aleš je vedel, da mu ne bo nihče odgovoril. »Če bi z žarečimi kleščami trgal besede iz njih, ne bi spregovorili,« mu je šlo skozi možgane.

Komandant pa je rekel, kakor da je že vse odločeno:

»Aleš, tu imaš mojo listnico. Pazi nanjo, ves odredni denar je v njej.«

»V tej listnici ima sliko žene in otrok,« je spreletelo Aleša. Prejšnje popoldne mu jo je prvič pokazal. Popili so požirek žganja, ki ga je bil komandant prinesel s sabo in vsi so bili kakor spremenjeni. Komandant se mu je zdel, kakor da se je skorja odluščila z njega. Ni bil več hladen in odtujen, temveč človeško topel. Ko ga je nenadoma vprašal, če je oženjen, se je sicer zmedel. »Saj ve, da nisem,« mu je šlo skozi možgane. »Ali je zvedel kaj o Majdi in namiguje?« Toda koj nato je spoznal, da ga je tako čudno vprašal samo zato, da je lahko razodel sebe. Segel je namreč v žep, potegnil iz njega listnico, iz te pa fotografijo. Za hip jo je pridržal v roki, nato jo je dal njemu. »To so moja žena in mala dva.« Fantek je bil oblečen v mornariško obleko, rasti je bil visoke, obraza pa resnega. »Ves je očetov,« se mu je zganilo v mislih. Deklica je bila okrogla, oblečena v temno obleko z nabranim krilcem. Zaradi velike, svetle pentlje v laseh je bila videti kakor metuljček. Ko je otroka gledal, ga je grabilo ganotje. »Koliko pa sta stara?« je vprašal, da bi nekaj rekel. »Pepiju je bilo jeseni osem let. Zadnjič mi je že sam napisal pismo.« Potegnil ga je iz listnice, ga razgrnil in se zazrl vanj, kakor da bere. »Dragi ata,« je pisalo na vrhu z velikimi, otroškimi črkami.

»Tudi pismo ima v listnici,« je spet spreletelo Aleša. »Ali bo še enkrat segel po njem in po fotografiji?« se je tesnobno vprašal. Nato pa se mu je porodilo: »Moj bog, saj ne vidi, saj je slep.«

Roka mu je trepetala kakor starcu osemdesetih let. Bal se je dotakniti listnice. Ko pa jo je končno le vzel, je spoznal, da je res že vse odločeno. »Samo od sebe je prišlo,« se mu je zganilo v mislih. Toda zaradi te misli mu ni bilo niti za drobec laže. Še vedno se mu je zdelo, da je padlo vse breme te strašne odločitve nanj.

»Metod, ti,« je tiho šepnil, da ga je čul samo on. Ta ga je prestrašeno pogledal, a rekel ni nič. Aleš se je obrnil nanj, ker je vedel, da bo edino on mogel izpolniti ta strašni ukaz.

Potem je poiskal komandantovo roko, kakor da ga želi prositi odpuščanja. Ta pa mu jo je iztrgal, jo stisnil v pest, jo dvignil k čelu:

»Smrt fašizmu, tovariši.«

»Zadnji partizanski pozdrav,« je šlo Alešu skozi možgane. Moral je odzdraviti: »Svobodo narodu,« pa če bi si z rokami trgal besede z jezika. Posrečilo se mu je. Tudi tovariši so zamolklo spravili iz sebe: »Svobodo narodu.«

Nato je Aleš še enkrat zašepetal Metodu: »Ko bomo odšli, Metod, ne prej... ne prej...«

Prijel je Francija pod pazduho, Jože ga je prijel za noge. Ko sta ga nesla, se je Aleš spomnil: »Moj bog, saj ga še obvezali nismo. Toda ni se ustavil. Hitel je, kakor da nese ranjenca iz območja sovražnikovih krogel. V notranjosti pa mu je ves čas trepetalo, kakor da mu bo krogla zdaj zdaj prebila srce.

Jeknil je strel. Obstali so in se nemo spogledali. Tisti trenutek se ni nihče upal spregovoriti besedice. Šele čez dolgo časa se je oglasil Mirko:

»Pokopati ga moramo.«

»Pokopati,« je zastokal Aleš. Strah ga je bilo mrtvega trupla. »Ali ga je ustrelil v glavo ali v prsi?« je boleče trepetalo v njem.

»Francija moramo prej obvezati,« je rekel in bil vesel, da so tako mogli vsaj še za nekaj časa odložiti odhod k mrtvemu komandantu.

Potem pa je le prišel čas, ko so se morali vrniti. »Morda je Metod truplo z vejami pokril, obložili ga bomo še s kamenjem, da lisice ne bodo prišle do njega, orodja za kopanje jame tako nimamo,« je premišljeval Aleš. Hkrati pa je še vedno trepetalo v njem: »Ali ga je ustrelil v glavo ali v prsi?«

Metod je sedel na skali, opirajoč se na puško. Zraven njega je ležalo stegnjeno komandantovo truplo. Aleš je opazil, da mu je Metod sezul škornje in siekel jopič. Zagrabilo ga je ogorčenje.

»Metod, da te ni sram. S komandantom pa tako...«

Metod ga je zmedeno pogledal, nato je dejal trudno:

»Sam mi je ukazal... Metod, ti imaš strgane čevlje, moji škornji pa so še skoraj novi. Tudi suknjič je nov. Fantje pa so strgani...«

Aleša je stisnilo v grlu. Ničesar več ni mogel reči. »Le kako mu je bilo tisti zadnji trenutek,« je sililo vanj in je hkrati trepetal zaradi strahu, da ne bi Metod o tem kaj povedal. Toda Metod se je zopet oprl na puško in je sedel na skali, kakor da je na smrt utrujen.

3 ROMANI IN KNJIGA POVESTI

Prežihovega Voranca

1. POŽGANICA
2. DOBERDOB
3. JAMNICA
4. SAMORASTNIKI IN DRUGE POVESTI

Vse štiri knjige izidejo hkrati 10. decembra t. l. z avtorjevim portretom, natisnjene na belem, brezlesnem papirju, vezane v celo platno, zavarovane s kartonsko kaseto.

Za tiste, ki se naročijo nanje najpozneje do 5. novembra, znaša skupna cena samo

2500 DIN

NAVODILO NAROČNIKOM

Knjige lahko naročite pri nas ali v vseh knjigarnah. Zahtevajte prospekt z naročilnico. V naročilnici čitljivo navedite vse podatke, zlasti glede plačevanja. — **Knjige lahko plačate v največ 5 obrokih po 500 din.** — Plačane knjige bomo razposlali nepreklicno 10. decembra. Prav tako tistim, ki bodo medtem poravnali vsaj štiri obroke. Poštnino plača založba. Vsakdo, kdor nabere 10 naročnikov, dobi en komplet zastonj oziroma za vrednost 2500 din drugih knjig naše založbe. Ker je naklada omejena, pohitite z naročili. Prednost bodo imeli tisti, ki bodo naročili prvi. V podjetjih, ustanovah, organizacijah naročajte skupno, ker nam tako olajšate razpošiljanje. Denar nakažite na naš tekoči račun 60 - KB - 1 - Ž - 138. — Sporočite nam svoje želje.

CANKARJEVA ZALOŽBA
LJUBLJANA - NEBOTIČNIK
Poštni predal 41

FRANK O'CONNOR

GENIJ

Ta čas še nisem vedel, kaj naj bi s temi pojasnili v praksi počel, zatorej so me docela zadovoljila, dokler se ni začela šola in sem spoznal Uno Dwyer. V šoli nisem bil preveč srečen, ker sem bil še premajhen, da bi me posadili k velikim, drugi »majhni« pa so se še vedno motovilili pri črkovanju »osel«, »vrana« in podobnih rečeh. Poskušal sem stari dami, ki nas je poučevala, povedati kaj o svoji knjigi, pa se je samo smehljala in rekla: »Pšt, Larry«. Nisem mogel trpeti, da bi me kdo tako priganjal k molčanju — zato ker me je preveč spominjalo na očeta.

Nekega dne sem stal ob dvoriščnih vratih in se čutil zelo zapuščenega, ko se je približala visoka deklica iz dekliške gimnazije in me nagovorila. Imela je bled, okrogel obraz in vranječrne lase.

»Kako ti je ime, mali?« me je vprašala z nasmehom.

Povedal sem ji.

»Si prvič v šoli?«

»Da.«

»In ti ugaja?«

»Ne,« sem rekel resno, »sovražim jo. Otroci ne znajo črkovati in stara preveč govori.«

Potem sem za spremembo jaz govoril in ona je pozorno poslušala, medtem ko sem ji pravil vse o sebi, o velikih potovanjih, o svojih knjigah, o prihodu vlakov na vsako postajo v mestu. Ker se mi je zdelo, da jo zanima, sem ji rekel, da jo bom po šoli poiskal in ji še kaj povedal.

To sem tudi storil. Po kosilu sem šel namesto na svoje popotovanje nazaj h gimnaziji in čakal, dokler ni prišla ven. Potem sva šla skupaj domov. Stanovala je v Gardiner's Hillu, zelo strmi predmestni ulici. Njihova hišica je stala čisto zgoraj na vrhu. Bila je to velika družina. Njenega bratca Joeja je preteklo leto povozil avto. Počakal sem, da je pojedla in nato me je vzela s seboj čez polja na hrib, od koder se je videlo vse mesto.

»Hvala bogu!« je rekla mati, ko sem se vrnil domov in ji o tem pripovedoval. »Sem si mislila, da boš v šoli našel dobre prijatelje. Bil pa je tudi že skrajni čas zate.«

Tako je menila moja mati, medtem ko so drugi, kakor sem odkril, mislili drugače. Ker sem imel rad red, sem odtlej vsak dan ob treh počakal na Uno. Če je deževalo in me mati ni pustila, sem bil nesrečen. Nekega dne sta stali dve starejši deklici na mojem prostoru in ena od njiju je rekla hihitaje se: »Tvoje prijateljice še ni, Larry«. Druga je napravila začuden obraz in se pozanimala: »Pa menda ne misliš s tem reči, da ima Larry prijateljico?«

»Ampak seveda,« je odvrnila prva, »Una Dwyer je Larryjeva prijateljica. Z njo hodi. Mar ne, Larry?«

Vljudno sem odvrnil, da je tako, vendar me je globoko vznemirilo. Nikoli nisem razmišljal, če je Una moja prijateljica. Kaj takega vendar še nisem nikoli doživel in zatorej mi ni šlo v glavo, da drugi na najino vsakdanje srečanje tako resno gledajo. Danes se mi zdi, da sta deklici imeli prav, kajti tako se mi je tudi pozneje godilo: če so ženske le molčale in me pustile govoriti, že sem se na vrat na nos zaljubil vanje. Tedaj pa tega še nisem mogel vedeti. Bilo mi je jasno, da »s kom hoditi« pomeni — poroka. Dotlej sem zmeraj mislil, da se bom oženil z materjo; zdaj pa sem se kanil z neko drugo žensko in nisem bil prav nič siguren, če mi bo to ugajalo ali ne.

Čez teden ali dva je bila pri Uni otroška zabava in povabili so tudi mene. Vsi Dwyerjevi otroci so se s svojimi prijatelji in materjo zbrali v dnevni sobi in peli smo pesmi. Una me je že prej posvarila, da od mene pričakujejo solo pesem, zato sem se oborožil; pel sem gregorijanski »credo«, ki sem ga zelo ljubil. Nekateri otroci so se hahljali, mrs. Dwyer pa me je dobrohotno pogledala, kar sem imel za prijazno vzpodbudo.

»Ko boš velik, boš gotovo duhovnik?« me je vprašala.

»Ne, mrs. Dwyer,« sem pripomnil, »pravzaprav kanim biti komponist. Komponiral bom opere.«

Zelo se je začudila. Bil sem pripravljen nadaljevati pogovor, toda otroci so govorili drug čez drugega. Bil sem navajen preračunati svoje govorance na dobršen čas, tu pa sem spoznal, da ljudje za pametne pogovore nimajo smisla in zato sem se težko koncentriral. Mimo tega so se tu vsi otroci drli in tudi Unina mati se je drla pri vsej svoji ljubeznivosti, ali z otroki ali na otroke. Sprva sem bil čisto preplašen, dokler nisem spoznal, da s tem ne menijo nič slabega, in zabava se je končala tako, da sem kot nor skakal po zofi in rjovel še glasneje od drugih, k čemur me je Una s histeričnim smehom podžigala. Rekel bi, da me je imela za najbolj smešno bitje, kar jih je kdaj videla.

Bil je novembrski večer, mesec je sijal in v spodnjih hišicah so že gorele svetilke, ko me je Una spremljala domov. Na cesti je obstala in obotavljaje se rekla: »Tukajle so povozili našega malega Joeja.«

Nisem vedel, kaj naj porečem, pa sem se pozanimal: »Je bil Ford ali kakšen Morris?« Vprašal sem bolj zaradi vljudnosti kot zaradi pristnega zanimanja. Čutil sem se srečnejšega kot kdajkoli in vedel na mah, da je poroka z Uno sklenjena reč.

»Ne vem,« je rekla z rastočim ogorčenjem. »Donegan-ova stara koreta je bila. Ti ne znajo nikoli paziti, kje vozijo, ti stari domišljavci!«

»Ljubi bog ga je najbrž hotel imeti pri sebi,« sem rekel površno.

»Nemara,« je odvrnila Una ne preveč prepričano. »Ta stari bedak, ta Donegan — ubila bi ga, če se samo na to spomnim.«

»Poprosi mamo, naj ti napravi drugega,« sem ji predlagal.

»Kaj si rekel?« je zaklicala zmedeno.

»Reci ji, naj ti napravi novega bratca,« sem ponovil popolnoma resno. »Saj je čisto preprosto. V trebuhu ima stroj. Tam nastanejo otroci.«

»Kaj si ponorel!« je vzkliknila in si z dlanjo pokrila usta. »Če bi ji pač rekla kaj takega!«

»Ampak saj je res, Una,« sem vztrajal. »Samo devet mesecev traja. Do prihodnjega poletja bi lahko dobila bratca.«

»O, joj!« je vpila Una med novim napadom smeha. »Le kdo ti je govoril take trapárije?«

»Mamica. Mar ti tvoja mati o tem ni pripovedovala?«

»Menda ne! Rekla je, da otroke prodaja Dally, babica.«

»Tega pa jaz že ne bi verjel,« sem rekel vzvišeno.

Srečni kar

1

Spominu mojih staršev iz veličastne trume prerijskih pionirjev. Zdaj počivajo pod žgočim soncem v ledeni zemlji.

Prvi del

EMMA

Vlak je bil zapustil zadnje križišče. Emmina stiska se je spremenila že skoraj v brezglavost. Jutri, ne, še danes, pozno popoldne, ne bo več Emma Anderson, ampak Mrs. Burl Zither. Ta misel jo plaši. Možitev je bila v kakršnihkoli okoliščinah pomisleka vredno dejanje. Poroka z možem, ki ga skoraj ne poznaš, resno vzbuja strah.

Pravzaprav ji ni bil tuj. Toda zdaj ga že tri leta ni videla in dobro ga tudi prej ni bila poznala. Emma se ga je spominjala kot velikega, bolj molčečega človeka. Celo če je zaprla oči, si ga je težko jasno predstavljala.

Gotovo jo bo spoznal. Saj je bila edina ženska, ki je bila še v vlaku. Izstopila bo in čakala, da pristopi k njej velik, tuj moški. Nagovoril jo bo in nato bo poroka v malem prerijskem mestecu. Sledila bo dolga vožnja z vozom, nekam daleč, kamorkoli. Tja, kjer se je ta človek naselil. Kaj vse jo bo šele doletelo, ko bo v orjakovi oblasti?

Toda ne. Tako ne sme misliti nanj. Saj je šlo vendar za Burla Zithera, dostojnega in zanesljivega mladega moža, edinca Jane in Andrewa Zithera. Pogosto je bila po vsakdanjem delu v šoli v veliki Zitherjevi farmarski hiši. Burl ni dosti pisal in vedno samo materi. Trdil je, da bi poštarjeva žena ne mogla premagovati radovednosti in bi njegova pisma odpirala, če bi bila naslovljena na vaško učiteljico.

Končno je sporočil, da je zdaj pravi, zakoniti posestnik svoje zemlje, ki ne pripada več vladi, ampak njemu. Hišica je pripravljena in četrtega oktobra bo čakal Emmo pri vlaku. Danes.

Emma se je ozrla skozi okno na polja, ki so hitela mimo. Pravzaprav je videla le malo polja. Na njih je opazila majhne točke, brez dvoma farmarske zgradbe. Večino zemljišča je pokrivala trava. Morje visoke, rumene trave, ki se je pod prav tako rumenim soncem brez konca širilo v izparini babjega leta. Nekoč, pozneje, bo tudi ta del prerije naseljen. Velika farmarska poslopja bodo zgradili na njem. Tako kot tam zadaj, na vzhodu, od koder je prihajala.

Tudi tam, kjer so živeli Burlovi starši, je bila še prerija, ki pa so jo že pred leti naselili in ukrotili. Upali so, da ostane Burl na njihovi farmi ali da se naseli v bližini. Toda v njem je bil silen nemir in častihlepje, da bi se postavil na lastne noge. Odšel je daleč proti zapadu, prav tako kot nekoč njegov oče. Kaj ni mejá temu strašnemu zapadu? Mar se brez konca širi tja v sončni zaton?

Učiteljica, ki je odšla na zapad, se je že sama sebi zdela dovolj pustolovska. Zdaj pa se je izkazalo, da je zapad še mnogo dlje.

Emma se je še dobro spominjala hripavega glasu poštarjeve žene, ko jo je prvič zagledala: »No — ste pač prišli, da ujamete moža?« Emmi je bilo, ko da jo je dobila po ustih, tako v zadregi je bila. Posebno, ker je bila malo prej slišala, da so se vse mlade učiteljice pred njo pomožile s farmarskimi sinovi. Zadaj, na vzhodu, kjer je bila doma, je mrgolelo po mestih mladih deklet, ker je večina njihovih bratov odšla na zapad. Kadarkoli je odšlo na zapad dekle, so govorili: »V romantično deželo gre, kjer so moški še moški — in kjer ga je še mogoče ujeti.«

Emma v resnici ni mislila na to. Zdelo se ji je, da je njena velika naloga, razširiti znanje. To nalogo si je bila izbrala za življenjski poklic. Sprejela je prvo ponudbo, ki jo je dobila, čeprav je šlo samo za vaško šolo. Upala je, da si nabere izkušenj. Čez leto, dve, bi mogla poskusiti, da jo prestavijo v mestno šolo in mogoče bi prišla sčasoma celo v glavno mesto. Zdaj — zdaj pa se vozi namesto tega še dalje proti zapadu, da postane za vse življenje farmarjeva žena.

Vlak je vozil dalje po ravnici. Tu in tam je sprejel vrečo pošte, tu in tam jo je oddal na preprostih, malih prerijskih naselbinah. Visok, rdeč silos, včasih tudi dva, vrsta hiš, katerih predalasta pročelja naj bi človeka premotila, da so v resnici samo lope, postajno poslopje — in

naslednja naselbina bo zopet prav taka kot prejšnja. In tako dalje, druga za drugo.

Nedaleč od takega brezbarvnega in brezpomembnega kupa hiš bo stala moja domačija. Moja domačija — morda za vse življenje. Gotovo, naselbina se mora razviti. Prebivalci vsake nove naselbine so ji zagrizeno zvesti in trdno verujejo, da je prav njihova peščica hiš jedro in seme bodočega velemesta. Emma je že dolgo vedela: najmočnejša značilnost prerijskega človeka je bila njegova neomajna vera v bodočnost. Preriji so rekli »dežela prihodnjega leta«, ker je prerijski človek imel in gojil vedno samo eno misel: kako sijajno bo vse »prihodnje leto«. In še leto potem.

Tudi jaz moram postati taka, je pomislila Emma. Tudi jaz se moram odločiti za upanje. Svojo usodo — močnejšo, kot je bila sama — je pač zaupala temu načinu življenja. Zdaj je morala z vsemi silami poskušati, da spravi iz njega čimveč. Ena ali druga naselbina bo gotovo zrasla v mesto. Morda bo njena. Tedaj bodo imeli koncerte in godbo in vse druge lepe stvari, ki spadajo k udobnejšemu življenju. Ali ima Burl smisel za to? — Ni imela mnogo priložnosti, da bi ga spoznala.

Emma je srečala Burla pri prireditvi, ki so ji rekli »košare«. Dekleta in mlade žene so prinesle s seboj košare, v katere so naložile hrane za dva. Nato so možje kot na dražbi gnali ceno kvišku. Včasih so poznali darovalko košare, drugič pa so zaradi zabavnega presenečenja dražili kar na slepo. Če se je fantom posrečilo ugotoviti košaro dekleta, za katerega so se posebno trgali, je prišlo včasih do bajnih ponudb — dveh ali celo treh dolarjev.

Emma se je spominjala, da je čisto brez zanimanja položila v svojo košaro nekaj obloženih kruhov in nekaj kosov kolača. Še to samo zato, ker jo je silila gospa Stevensova, pri kateri je stanovala. Gospa Stevensova je gotovo namignila, da je učiteljičina košara rdeča in pokrita z modrim prtičkom. Mladi možje so jo vneto dražili vedno više in više. Emma je bila silno v zadregi. Ted Williams, edinec lastnikov cvetoče trgovine z moko in živili, je ponudil štiri dolarje in pol. Tedaj je zadonel močan in odločen glas: pet dolarjev. Take ponudbe še nikoli ni bilo. Pri tem je ostalo. Nihče ni hotel ali mogel več ponuditi.

Mož je vzel košaro, ki jo je izdražil in stopil naravnost proti njej. Listka z njenim imenom, ki je visel na košari, mu ni bilo treba pogledati. Tega se je Emma posebno spominjala.

»Jaz sem Burl Zither,« je dejal z glasom, ki je odgovarjal njegovi postavi. »Vi ste naša nova učiteljica?«

»Da,« je tiho potrdila. Zdel se ji je tako silen — če bi ji bil rekel, da je nova, nagrajena plemenska ovca, bi najbrž tudi temu pritrdila.

Medtem so dražili dalje. Druge košare so našle ljubitelje po štirideset in petdeset centov. Z Burlom sta sedla k mali mizi. Zdaj je bilo Emmi žal, da ni bogateje napolnila košare. Toda, kako bi bila slutila, da bo dosegla tako blazno ceno?

Med jedjo je pripovedoval Burl, čeprav je bil močno v zadregi, malce o sebi. Bil je edinec. Zdaj dela še na farmi svojega očeta, dve milji zunaj, na cesti proti jugu. Starši so bili razočarani, ker noče ostati na njihovi farmi.

Zakaj noče? — Tedaj Emma še ni razumela sile, ki je vlekla vse proti zapadu.

»Tega ni lahko pojasniti, Ma'am,« je zelo resno odgovoril Burl. »In vendar tega ne morem spremeniti: moram na zapad. Imeti moram novo zemljo. Zemljo, ki se je ni še nihče dotaknil. Zgraditi moram novo farmo — iz tal, poraslih s travo, jo hočem dvigniti.«

»Pa ne gre to tudi tu, kjer ste zdaj?« potrudil, da bi ji pojasnil svoje gledanje. »Ne najdem

»Ne tako, Ma'am.« Ni dvoma, Burl se je pošteno potrudil, da bi ji pojasnil svoje gledanje. Ne najdem pravih besed. To je bolj stvar čustev. Človek čuti ali ne čuti. Občutek, kakršnega bi rekel, da imajo ptiči, ko so postali preveliki za gnezdo. Nekaj jih sili iz gnezda.«

Govoril je tudi o tem, da bi rad prispeval, če gre za to, da osvoje novo deželo za človeško civilizacijo. Kot ji je slikal, se je zdelo, da gre za dolžnost, pa tudi za pustolovščino. Sanje o bodočnosti, ki jih je razgrnil pred njo, so ji dale mnogo misliti.

Ko sta se poslovila, jo je Burl prosil, da bi se še sestajala. O tem se morata še pogovoriti. Zdelo se ji je popolnoma naravno in ni videla v tem nič posebnega. Če hoče postati učiteljica, ki ima uspeh, si je rekla, se mora z ljudmi spoprijateljiti, spoznati njihova gedanja, njihove življenjske cilje in sanje.

Prepričanje, da mora dalje na zapad, je prevzelo vso Burlovo notranjost. Bilo mu je, ko da gre za preizkušnjo sposobnosti, ki mu je bila naložena. Kdor nima posebnih sil, kdor se ne more zanesti na svojo iznajdljivost in vztrajnost, naj ostane na stari farmi in stori sploh bolje, da odmakne prste od zapada. Burl je delil mladi moški svet v dva razreda: v enih je bila velika pionirska misel živa, v drugih pa ne.

Nenadoma je začel govoriti »midva«, če je govoril z njo o novem zapadu, ko da popolnoma samoumevno spada v njegovo bodočo pustolovščino. Njegova resnoba je bila tako velika, da mu ni imela poguma ugovarjati. Pustila ga je govoriti dalje in kovati načrte. In čisto polagoma je potegnilo njegovo navdušenje za seboj tudi njo, da je z novimi mislimi in nasveti podpirala njegove načrte. Ko je zdaj mislila na te pogovore, ne bi več mogla reči, v kateri točki, v katerem trenutku jo je zgrabilo kolesje. Kot se zgodi človeku, ki stopi v reko, da bi se v njej okopal, pa nenadoma opazi, kako močan je tok, ki ga je zgrabil, da ne more več misliti na rešitev. Tako je bilo.

Kako bi tudi rekla možu, da ga noče poročiti, če je ni nikoli prosil? — Vprašal jo je na primer, če ji je všeč kaka posebna barva, s katero bi prebarvala hišo? Če bi raje hotela Leghorns ali Plymouth Rocks? Ali meni, naj bi bila hiša obrnjena proti vzhodu ali proti zahodu? — Odgovoriti na taka vprašanja se vendar ni mogla braniti. Njeni odgovori pa so bili zanjo že odločilni. Prilika, da bi odločno rekla »ne«, se ni nikoli ponudila. Burl ni nikoli jasno govoril o zakonu in gospodarstvu. Njeno vedenje je pravzaprav že od vsega začetka imel za pristanek, ona pa nikoli ni imela poguma, da bi mu rekla kaj drugega.

Sama sebi je morala priznati, da je v zakon zdrsnila. Včasih je bila zaradi tega srečna. Brez dvoma je prišlo tudi v njo nekaj Burlovega navdušenja za zapad. Saj je bilo v resnici prekrasno graditi skupaj življenje v nedotaknjeni, deviški deželi, kjer v začetku nihče ni imel niti najmanjše prednosti pred drugim.

Nato pa so se zopet oglasili dvomi. Ni bila velika in močna, ni bila »pogumna«, kot so bile mnoge farmarske žene. Morda ni bila dorasla nalogam, ki čakajo farmarsko ženo na novi domačiji. Njena mati je bila učiteljica glasbe, oče je imel časopisno podjetje v malem mestu, eden od starih očetov je bil podeželski zdravnik, drugi nekakšen duhovnik — mati mu je rekla potujoči pridigar. V nikomer v njeni družini ni bilo kaj pionirskega in pustolovskega. Če se torej poroči z Burlom, bo šla v življenje, ki ji je bilo tuje in se v njem še nihče njenih prednikov ni preizkusil.

Vendar je morala doprinesti svoje. Morala se je izkazati. Tako izkazati, da bo mogel biti Burl nanjo ponosen. V skoraj divjem navalu čustev si je prisegla, naj bi Burl nikoli ne prišel v položaj, ko bi ji mogel očitati, da je odrekla. V ničemer. Nikoli. Sicer ni prav vedela, kaj vse je v tem »v ničemer« — toda, naj pride, kar hoče, zdržala bo. Temno se je spominjala, da ji je mati nekoč govorila o nečem, čemur je rekla »zakonske dolžnosti«. Karkoli je že menila s tem, tudi tega se ni hotela plašiti.

Pomirjalo bi jo, če bi Burla bolje poznala. Toda v času izgradnje ni mogel priti domov. Pozneje, ko mu je vlada prepustila zemljo, ter je postal njen zakoniti in popolni lastnik, jo je bil takoj poklical. V eni, v dveh urah, bo tudi ona njegova popolna in zakonita last. Nič več ne bo neodvisna učiteljica, ki odreja otrokom, kaj morajo storiti, ampak zakonska žena, ki mora sprejemati predpise in ukaze. Mogoče ji bo to všeč, mogoče tudi ne.

Emma je bila tako zatopljena v svoje misli, da je preslišala ime postaje. Vlak je že skoraj obstal, ko se je je sprevodnik dotaknil in rekel: »Na cilju ste, Ma'am.«

* * *

Emma je stala na zadnji ploščadi voza in gledala po peronu, ki se je odprl njenim očem. Nekaj otrok in dva stara moža so ravnodušno gledali prihajajoči vlak. Zagledala je uradnika, ki je čakal s poštno vrečo na hrbtu, in še drugega, ki je prihajal z vozičkom. Tedaj se je nepričakovano prikazala od nekod mogočna postava. Takoj je vedela: Burl.

»Kako je?« sta rekla hkrati in si segla v roko. Postopači na postaji so ju radovedno gledali.

»Lahko greva naravnost k poroki,« je s sebi lastno odločnostjo dejal Burl, »nato pa naložim tvoje stvari na voz.«

Emma je pokimala. Iz strahu pred svojim, morebiti tresočim se glasom, si ni upala govoriti. Hotela je Burlu prizanesti. Brez volje je stopala po lesenem peronu poleg njega, on pa ji je kazal in pojasnjeval posamezna poslopja.

»To je trgovina in pošta. Poleg je brivec. Tam preko je novi hotel. Malo dalje je prevozniško podjetje, poleg pa kovač in drogerija. Šola je precej za lesnim skladiščem. Pred dvema letoma še vsega tega ni bilo. Človek si težko predstavlja. Ničesar ni bilo — razen trave in sledi bivolov. Zdaj pa — le ozri se!« S skoraj samodopadljivim ponosom je pokazal na nekaj hiš. »Veličastna dežela — vprav skokoma napreduje!«

Neprestano je govoril. Emma mu je bila hvaležna, da je ne vpraša, kako ji je pri srcu, in če še veseli, da je prišla. Morda je čutil njeno zmedenost ter govoril dalje in dalje, da bi ji pomagal preko. Morda je bil tudi sam malce v zadregi, čeprav si v resnici ni bilo lahko predstavljati Burla v zadregi.

»Tu sva!« Zavila sta po ozki stezi. »Možu je ime Ormond Snaith — seveda mu morava reči prečastiti, čeprav je še na pol otrok.« Burl je potrkal. Mladi duhovnik je sam odprl vrata.

»Oh, Mr. Burl — hočem reči Mr. Zither. Vstopita, prosim. Pričakoval sem vaju.«

Mladi mož je neodločno obstal, dokler ni Burl rekel:

»No — midva sva pripravljena. Vi najbrž tudi.«

»O, seveda. Samoumevno.« V zadregi je listal po črno vezani knjigi. »Priznati moram — še nikoli nisem blagoslovil zakona...«

»Tudi jaz se še nikoli nisem poročil,« je robato rekel Burl. »Menda veste, kako narede to?«

»O, da, mislim da.« Duhovnik se je lahno nasmehnil.

»Šušmarstva ne potrebujeva,« je rekel Burl. »Kje pa sta priči?«

»Ah, da — na priči sem pozabil. Saj skoraj nikogar ne poznam,« je rekel nerodni mladi človek.

»Za to vendar ni treba nikogar poznati.« Burl je odprl vežna vrata in zaklical: »Hej, vi!« Človek, ki je šel mimo, se je vprašujoče ozrl. »Pojdite sem in pripeljite s seboj fanta, ki prihaja tamle po cesti!«

Ko sta poklicana vstopila, je Burl vprašal:

»Ali znata zapisati svoje ime, fanta?«

»Seveda,« je ogorčeno vzkliknil eden od obeh. »Kaj pa je tu?«

Ali želite hitro priti v ZAGREB?

ČE TO ŽELITE, potem preberite naslednje:

PUTNIK SLOVENIJA vas obvešča, da je otvoril s 15. oktobrom redno expresno avtobusno progo

LJUBLJANA—ZAGREB—LJUBLJANA

Odhod iz Ljubljane ob 5. uri, odhod iz Novega mesta ob 6.45 in prihod v Zagreb ob 8.30 uri.
Odhod iz Zagreba ob 16. uri, odhod iz Novega mesta ob 17.45 in prihod v Ljubljano ob 19.30 uri.
Odhod iz Ljubljane izpred Nebotičnika na Titovi cesti; odhod iz Zagreba izpred avtobusne postaje ob kolodvoru za hotelom »Esplanade«.
Karte iz Zagreba za povratno vožnjo dobite pri »Putniku« Zagreb, Praška ul. 5.
Proga obratuje vsak dan, razen ob nedeljah in državnih praznikih.

To proga je:

UGODNA — posebno za službene potnike.
CENENA — cena v eno smer 700 dinarjev.
UDOBNA — vozijo naši turistični avtobusi, ki so že vsepovsod poznani po svoji udobnosti. Med vožnjo vas ne bo zeblo, ker so avtobusi kurjeni.

Sedeže lahko rezervirate in karte si lahko kupite v predprodaji v poslovalnici

PUTNIK SLOVENIJA, na Titovi cesti 12

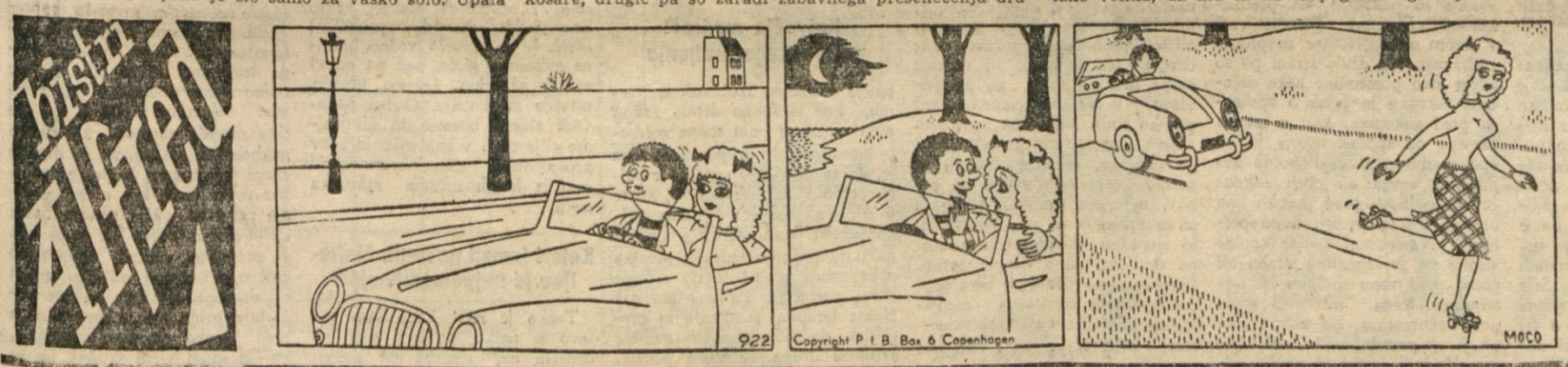

V resnici pa me je ta novica zadela kot kap. Zmeraj se mi je zdelo, da pri vsej tej zadevi nekaj ni v redu, da je še dosti nejasnega. Zdaj sem vedel, da materi že od vsega začetka nisem verjel. Če je ta ženska kdaj kaj zamešala, potem je zamešala temeljito! Po drugi strani sem vedel, da tokrat ne gre za njeno pozabljivost, marveč da je imela vzrok za tak in nič drugačen odgovor. Bil sem ves iz sebe, zakaj prvič mi je bilo veliko na tem, da bi na nekoga napravil res dober vtis.

Zvečer, v postelji, sem poskušal mater izprašati. Hotel sem biti kolikor mogoče takten, saj je bilo doslej kakor dogovorjeno, da se bom poročil z njo, brž ko bom dovolj star in je zato nisem nameraval razočarati.

»Mami,« sem vprašal, »ko moški vpraša damo, če bi se z njim omožila, kaj ji reče?«

»Ah,« je rekla kratko, »nekateri tvezijo vse mogoče. Rečejo več, kot v resnici mislijo.«

Bila je zadirčna in menil sem, da je uganila mojo skrivnost in je zdaj užaljena, ko se z njo ne bom poročil. Postal sem otožen in ostal še lep čas buden. Premišljeval sem, če le ni moja dolžnost, da se z njo poročim.

»Ali bi bilo prav, če bi moški rekel: Oprostite, prosim, bi se poročili z menoj?« sem vrtal dalje.

»No, da. Najprej bi moral reči, da jo ima rad,« je rekla nato mati, ker ji vest pač ni dovolila, da bi mi z napačnim odgovorom škodila.

Stvar torej ni bila tako preprosta in zato sem se odločil, da jo bom pustil pri miru. Več pa sem mislil o tem, bolj me je vse skupaj dražilo. Una in jaz bova imela šest otrok, ki jih bom vse učil brati, risati in še kaj. Učil sem posebno rad. Če nisem imel nikogar drugega, sem si poiskal palico in sam sebe poučeval. Toda, glavni problem mi je še zmeraj ležal na duši. V šoli sem vlekel na ušesa, kaj pravijo drugi o tem, kako pridejo otročki na svet. Slišal sem čudna pojasnila. Neki fantek je dejansko priplaval na zemljo na snežnem kosmiču, odet v svetlomodno krilce, ki pa so ga na njegovo in mojo željo podarili nekemu ubogemu otroku v North Main Streetu. Dolgo sem se jezil, da so tako lahkomiselno uničili tak važen dokaz. Vsi otroci so potegnili z Uno, o teoriji s stnojem še nihče na vsej šoli ni nikoli slišal.

Bolj ko sem mislil o tem, bolj mi je bilo jasno, da mati to pot ni bila pozabljiva kot navadno. Samo sramovala se je povedati resnico in priznati, da me je kupila pri babici, kakor bi kupila katerokoli reč. Brez dvoma se ji je zdela resnica preveč nerodna. Tudi meni je bilo nerodno, toda bil sem prestar, da bi mi še dalje tajili. In zdaj so se mi zaradi nje posmehovali, posmehovalo se mi je tudi edino žensko bitje, ki mi je njeno mnenje nekaj pomenilo. In tega ni pozabila. Ko sva nekoč pohajkovala po Gardiner's Hillu, je obstala pri otroškem vozičku, da bi pogledala dojenčka. Zacmokal je in pomolila mu je svoj prst.

»Najbrž je tale tudi prišel iz stroja, kajne Larry?« je rekla in se spet začela hihitati.

Najmanj štirikrat je omenila mojo neumnost, dvakrat celo pred drugimi dekleti. In čeprav sem se delal, kot da tega nisem opazil, me je zmeraj globoko prizadelo.

Nekega dne je mati povabila Uno in njeno sestro Joan na čaj in ves čas sem trepetal v smrtni grozi, kaj vse bo pri tej priložnosti govorila. Ženska, ki je zmogla trditi tak nesmisel o majhnih otrocih, je bila po mojem mnenju vsega zmožna. Pogovor se je zasukal na smrt malega Joeja in spet je val sramu in ponižanja zalil mojo dušo. Dvakra sem poskusil pogovor zasukati drugam, toda mati ni hotela ničesar slišati. Smilili so se ji Dwyerjevi in toliko, da ni zajokala. Naposled sem vstal in ukazal Uni in Joan, da bi se igrali na cesti. Tedaj se je mati zjezila.

»Pusti ju vendar, naj spijeta čaj, Larry!« me je nadrla.

»Pustite, mrs. Delaney,« je rekla Una dobrodušno, »že greva.«

»Nesmisel Una!« je zaklicala mati strogo, »izpij čaj in povej; kar si pravkar hotela reči. Tvoja uboga mati! Le kako pustijo takim ljudem voziti avto?«

Tedaj sem planil v jok. Čutil sem, da se pogovor bliža nevarni točki — majhnim otrokom.

»Kako se pa obnašaš, Larry!« je vprašala mati s tresočim glasom. »Kaj ti je pravzaprav zadnje dni? Dotlej si bil tako vljuden in zdaj se nenadoma obnašaš kot pobalin. Sram me je zate.«

Kako je mogla mati slutiti, kaj me je mučilo? Kako je mogla vedeti, da sem si ravno v tem trenutku predstavljal zbrano vso Dwyerjevo družino, Una pa jim med smehom opisuje mojo staromodno mater. Biti sem moral res zaljubljen, zakaj nisem še slišal o resnični ljubezni, med katero se sin ne bi sramoval svoje matere, hči svojega očeta.

To je trajalo nekaj tednov. Še zmeraj sem spremljal Uno domov in sedel medtem, ko je jedla v kuhinji, h klavirju in se delal, kot bi igral. Toda zmeraj, ko je obljubila, da bo prišla pome, sem jo zgrabil za roko in jo vlekel proč, da ne bi prišla pred oči moji materi. Mati je tudi to opazila in mi zelo zamerila.

»Kar tiho bodi!« mi je rekla, »saj vem, da se me sramuješ, posebno pred tem dekletom. Prisegla bi, da se ona doma ne obnaša tako.«

Zdela se mi je skoraj rešitev, ko je bilo nekega dne vsega konec. Ko sem čakal na Uno pred šolskimi vrati, je tam stal že nekdo drugi — gimnazijec. Brž ko je zaslišal vrišč iz šole, je stopil nekaj korakov dalje. Potem je prišla Una in mi rekla mimogrede: »O, Larry, ko bi ti vedel, kaj se je zgodilo!« Šepnila je še: »Danes me ne moreš spremiti. Toda med tednom pridem k tebi na obisk. Prav?«

»Hvala, da,« sem rekel z ledeno mrzlim glasom in gledal za njo, ko je stekla k onemu drugemu. Fant se mi je zarežal čez ramo in potem sta skupaj odšla. Namesto, da bi jima sledil, sem šel na hrib in dolgo stal ob kamnolomu in gledal na mesto globoko pod seboj. Vedel sem, to je konec. Bil sem premlad za Uno. Nisem vedel, od kod pridejo majhni otroci in nisem se še učil algebre. Drugi je gotovo vse to znal. Zatorej se mi je tudi tako zarežal. Moje srce je bilo polno maščevalnih misli. Spoznal sem, da je bila sladkost ljubezenski privid, slabša od nogometa, in da mi je upati samo na dan, ko bo Una med množico ljudi stala na Patrickovi ulici in gledala, kako mi odkrivajo spomenik. Tedaj se bo morda zavedela, kaj je zamudila.

Šel sem domov in začel molče brskati po svojih knjigah, ki sem jih tako dolgo zanemarjal. »Knjiga velikih potovanj« in »Pesmarica univerze v Irishtownu«. Kakšen nesmisel! Navzlic temu sem z mirno roko načrtal pet črt in začel zarisavati violinski ključ.

»Ali danes nisi srečal Une?« se je pozanimala mati in začudeno pogledala iznad svojega šivanja.

»Ne, mami,« je bilo vse, kar sem lahko spravil iz svojega prepolnega srca.

»O jej, o jej, pa vendar nista sprta?«

Tedaj sem jokaje spustil glavo v dlani in tolažila me je, božaje me po laseh.

»O jej, o jej, saj bo vse dobro, otrok!« je mrmrala, »že zmeraj se mi je zdelo, da je Una malce prestara zate. Nove prijateljice boš dobil, le verjemi.«

Nisem verjel. Ta večer ni bilo zame nobene tolažbe. Tudi moje veliko delo mi ni nič pomenilo. Šel sem ven v mrak in gledal, kako se je spuščala tema. Spoznal sem, da na vsem svetu ni sreče, da je vse samo prevara, celo trditev, da pridejo otroci iz matere, medtem ko jih v resnici prodaja babica. Zdaj se mi je zdelo, da razumem, zakaj je mati hotela po vsej sili zatajiti to umazano trgovino. Skratka: ni hotela, da bi kaj tako grdega zvedel. In tako sem vedel vse o življenju.

(Konec)

SOLEA krema SOLEA krema SOLEA krema SOLEA krema

Zlati časi moške mode

Današnji čas je glede na moško modo ves siv in teman, le tu in tam mogoče še malo rjav in na splošno — prav nič vesel. Ob nedeljah se pobarvajo današnji moški navadno modro ali črno in barvna lestvica njihove mode je izčrpana. Prav dolgočasna monotonija, če pomislimo na čase, ko se moški niso otepali barv, na čas manj praktične, a zato tembolj slikovite mode.

Pojdimo na kratek sprehod v 14. in 15. stoletje — na sprehod in ne na dolgovezno znanstveno ekskurzijo. Če zavijemo za vogal na cesto štirinajstega in petnajstega stoletja, takoj nekaj odkrijemo. Če še tako gledamo na vse strani, ne vidimo prav nobenega modnega komentatorja, novinarja ali celo modnega žurnala in vendar žive na teh stranskih ulicah ljudje prav dobro, ne hodijo naokrog niti brez obleke in so celo prav imenitno oblečeni brez kostumerja, ki bi jim povedal, kaj se v tem stoletju nosi. V tem času se preje najdejo taki, ki nekatera oblačila prepovedujejo. Prepovedi so v zakonih, med grehi in slabimi navadami jih oznanjujejo s prižnic. Seveda so tudi v teh časih ekstravaganti in gizdalini v manjšini in nima navadni moški svet niti časa niti denarja za dragocena oblačila, ki bodejo v posvetne in cerkvene oči.

In kaj še pokaže takle majhen izrezek iz panoptikuma zgodovine moške mode? Marsikaj. Poglejte samo dolge kljunasto ošiljene čevlje, ki jih je baje moda podedovala po anžujskem grofu Fulcu z letnico 1090. Ta je zakril svoje nelepe otiščance z dolgim koničastim obuvalom, ki ga je pozneje uvedel brez ortopedskih namenov in s predivom v konicah neki dvorjan v tedanjo modo. Štiri stoletja so jih nosili, prepovedovali in spet obuvali in dajali z njimi tako čevljarjem, sodnikom in poetom veliko dela.

Še v dvanajstem stoletju je bilo kaj težko razločiti na daljavo moško od ženske postave. Oba spola sta nosila namreč dolga krila ali nekakšna haljasta oblačila. V teku stoletja je rob moške obleke priplezal do kolen in se skrajšal do štirinajstega stoletja tako daleč, da je segal komaj še malo čez pas. Halja se je spremenila v tesen jopič, tako tesen, da sta dva služabnika komaj oblekla vanj svojega gospodarja.

Čim krajši so bili jopiči, tem več blaga so porabili mojstri krojači za rokave. Ti so segali večkrat kar do tal in so bili nazobčani po modelu oslovskih ušes. In barve! Te je bilo veselje pogledati, vsak rokav druge barve, jopič prekrižan kot šahovnica, da ne govorimo o dolgih nogavicah. Naj so bile noge lepe ali manj lepe, so jih možje brez pomislekov veselo razkazovali. Leva nogavica rdeča, desna zelena, po tem receptu je bila izbira barv v tem času brez meja. Progasto in enobarvno, vse so si lahko privoščili tedanji možakarji. Brez zadržkov vesti so si izbirali najdragocenejše materiale, živahne barve in iznajdljive modele, pa naj so proti takemu brezbožništvu pridigarji še tako grmeli.

Kratek sprehod v 14. in 15. stoletje je bil res kratek in domov smo prinesli le nekaj živo pobarvanih slik. In zdaj smo spet doma, spet pred moško omaro, kjer so le stroge in praktične dolgočasne obleke štirih dolgočasnih barv. Vas je zamikalo, da bi si kupili kaj srednjeveško prismuknjenega? **EVA**

Plesna obleka iz kolekcije londonskega modnega ustvarjalca Victorja Stiebela

Francoski kroj v naši luči

Plesna sezona še ni prav v ritmu velikih prireditev. O novih večernih toaletah, ki jih bomo morda že v prihodnjih mesecih potrebovale pa lahko že mnogo izvemo. Bodimo tudi pripravljene za tiste večere, ko nas bodo zasrbele pete!

Nove modele večernih oblek, krasijo gube, pentlje ali čipke. Močno nagubana in široka krila opazimo pri obekah iz velur šifona ali žameta in ta so prav prikupna. Za tesno prilegajoče se obleke pa so bolj primerne tkanine z metalnim leskom, brokat ali lame. Dve vrsti tkanin so prav pogoste pri novih visokih toaletah, ki imajo iz voala ali muselina bogate pentlje, katere prehajajo v vlečke. Pri novi liniji opažamo tudi toalete iz satena, ki imajo fine, bogate čipkaste okraske; lahko pa so tudi iz svile, ki je poslikana s čipkastim vzorcem.

Pretežna večina večernih oblek je zelo živahna v barvi pa tudi v vzorcu. Kombinacije z dvema tkaninama ta videz še posebno povečajo. Take sestavljene obleke iz dveh vrst blaga v različnih barvah se tudi mnogo opaža. Modne barve so te: črna, vijoličasta, zeleno-modra, rdeča, siva in rumena.

Kratka večerna obleka se je to sezono skoraj tudi že uvrstila med visoke toalete. Seveda pa mora ta imeti bogato nagubano krilo in globok vratni izrez. Sicer pa je pariška modna napoved za to sezono prav vrtoglava glede dolžine kril. Uvrstila je namreč kratko obleko med večerne velike toalete; zato napoveduje za obleke za ulico izredno dolga krila, ki segajo čisto do gležnjev. Tiste, ki jih zebe v noge, se bodo tega gotovo razveselile; izkušnje pa bodo pokazale, v koliko bo to oblačilo lepo in praktično.

R.D.

„Krosan"

GNITJE KROMPIRJA preprečuje KROSAN! Zato se pravi: metati denar skozi okno, če vskladiščiš krompir brez zaščite pred gnitjem. Za 300 kg krompirja je dovolj 1 kg KROSANA.

Dobiš ga v zadrugah, semenarnah, drogerijah, itd.

SPOLNOST IN SREČA V ZAKONU

Vsekakor bi ostali na sredi poti če ne bi našemu dosedanjemu navajanju najpomembnejših faktorjev zakonske sreče, na katere so opozorila številna statistična in testološka raziskovanja ameriških psihologov in sociologov, pridružili še nekaj osnovnih misli o vlogi spolnosti pri formiranju zakonske sreče.

Spolnost je za mnoge zakone vsekakor os sreče. A tako kot je ta faktor pomemben za zakonsko harmonijo, tako je težko o njegovem pomenu avtoritativno govoriti, ker so njegove silnice tako zapletene, tako različno učinkujoče in tako intimno posegajoče v doživljanje človeka, da o njih še zdaleč ne vemo toliko eksaktnega kot o vseh raznovrstnih drugih faktorjih zakona. Šele zadnji čas smo dobili nekaj znanstveno resnejših študij tudi o tej prvini zakona, med katerimi zavzemata dr. Kinseyevi študiji »o spolnem življenju moža« in »o spolnem življenju žene« vsekakor osrednje mesto. — Omenimo samo bistvena spoznanja o vplivu spolnosti na zakonsko srečo, ki jo zelo zanimivo razčlenjuje tudi Van de Velde v svoji knjigi »Antipatija v zakonu«.

Najprej je za zakonsko srečo pomembna sama narava, smer in intenziteta spolnega teženja pri enem in drugem partnerju. Res srečne dvojice so ponavadi tiste, ki so si v teh rečeh dokaj slične. V nasprotnem primeru (eden spolno zelo zahteven, drugi spolno apatičen) pa mora nujno priti do tihega trpljenja ali včasih celo do razhoda. Spolna sla, težeča mimo zakonskega druga, vodi vedno večje ali manjše zakonske nesreče. Moževo zakonolomstvo in ženino frigidnost (nesposobnost doživeti višek spolne sle ali orgazma) imajo mnogi raziskovalci za dve raznovrstni skrajnosti istega spolnega hlada ali spolne antipatije pri obeh zakoncih.

Pomembno je tudi okolje, družba in njeno gledanje na pravice spolnosti pred in po zakonu. Študije so pakazale, da predzakonska vzdržnost sigurneje vodi v srečen zakon, kakor nasprotno zadržanje. Na drugi strani pa so zopet zelo pomembne neke določene izkušnje in pouk o spolnosti pred zakonom, kar je seveda zavisno od spolne vzgoje in od opazovanja okolice. Popolna nepoučitev enega ali obeh zakoncev o spolnosti pred poroko ima navadno za posledico hude pretrese. Najkoristnejši dar spolne vzgoje pa je izognitev strahu ali gnusu pred vsem spolnim ter odstranitev teženj izživljati spolnost nenormalno. Za zakon sam pa je najpomembnejše doživljanje skladnih čustev ob spolni aktivnosti: skladnost v nagnenjih, v moči spolne poželjivosti, v njenem ritmu, v načinu njenega izživljanja.

Kot spolnost tesno spremljajoč činitelj še nastopa telesno (še bolj pa duševno) zdravje obeh zakoncev. Vsaj tisto zdravje, ki ne vnaša prevelikega nereda v njuno spolno življenje. Predzakonski premislek o tem je lahko zakonski sreči samo v korist.

»Hitrost poročanja«

Kot neovrženo spoznanje se je izluščilo pravilo, da s prenaglo poroko ljudje le redko ujamejo zakonsko srečo. So namreč ljudje, ki se poroče že po nekaj tednih znanstva. O takšnih pač ne moremo trditi, da bi vzeli vstop v zakon resno in da bi se zavedali, kako redek »kamen« je zakonska sreča . . .

Statistiki, psihologi ter sociologi resno svare na podlagi svojih raziskav pred prenaglimi porokami. Priporočajo določen čas dvorjenja ali shajanja, skupno udeležbo pri delu in v družbi, ki pravijo, da je najboljši preizkus ali test, po katerem spoznata drug drugega ter doženeta ali vedenje enega draži drugega ali pa privlačuje. V takšnem znanstvu pred poroko tudi lahko oba ugotovita vplive življenjskih navad enega na drugega, razna zadržanja in poteze temperamenta ter na osnovi njih predvidevata, kako bi se to vplivalo na oba v zakonu, ki navadno kot ognjenik bruhne na dan še polno drugih stvari. Poroke, ki so sklenjene brez tega predhodnega koristnega medsebojnega »testiranja«, sklenjene torej »na vrat in nos«, bolj impulzivno kot s preudarkom, so pogosto rade prave polomije. Enako pa tudi poroke, ki so bile sklenjene po predolgem dvorjenju in medsebojnem »testiranju«, ker se po ljudski modrosti že pred zakonom »poje ves med«.

Tako je tudi medsebojno opazovanje, kadar sta oba v mešani družbi, pred zakonom zelo pomembno. So ljudje, ki so bolj nagnjeni k ljubosumju kot drugi in jih lahko svobodno obnašanje partnerja do drugega spola zastrupi že vnaprej. Pa ne samo enega, temveč oba. Prvi bo trpel v zakonu zaradi ljubosumja, drugi zaradi občutja nesvobodnosti. Šele vse to in polno drugih medsebojnih opazovanj lahko privede enega in drugega do pomirjajočega spoznanja: »Hevreka«, kar pomeni: »Našel sem — ta in nobeden drugi . . .«

Največja modrost zakonskega življenja

pa je vsekakor izogibati se vsemu, kar bi lahko delalo zakon poln viharjev, poln stalne medsebojne napetosti in prepirov. Res je, da se ni vedno mogoče uspešno ogniti v zakonu pojavu, ko se v enem ali drugem zakoncu začno javljati neka skrita a vztrajna odtujevalna nagnenja, skratka neke težnje antipatije do zakonskega partnerja. Tu je edina pametna terapija: strpljenje in premislek, da tudi mi nismo najbrže svojemu drugu v vsem povšeč. Vedno se je treba vpraševati, kaj zakonski partner pričakuje od nas, pa bomo tudi mi začeli dobivati od njega tisto, kar sami že dolgo pričakujemo in pomanjkanje česar nas je tudi začelo že dlje časa napolnjevati z vedno bolj strupenim hladom do njega. Receptov pa tu ni! Vse je v veliki meri odvisno tudi od življenjske zrelosti, modrosti in vzgojnosti enega in drugega. Včasih je naravnost potrebno, da sta oba zakonca prava virtuoza v stalnem netenju ognja medsebojne zadovoljnosti in zastopnosti, ki zdaj svetlo gori zdaj zopet le temno tli med njunimi srci in telesi . . .

In še en činitelj – otroci in zakonska sreča

Ustaljen dom je navadno zelo trdna baza zakonske sreče in otroci so skoraj vedno njen element. Obsežne statistike v Ameriki so pokazale, da so družine s premajhnimi, zato slabo urejenimi ter neudobnimi stanovanji, le redko srečne. Člani družine so prisiljeni preživeti večidel časa zdoma. Enako usodno je tudi za zakonsko srečo, kjer imata oba zakonca takšen ritem zaposlitve, da se videvata ali srečujeta na svojem domu šele pozno zvečer. Življenje ju rado vrže v tiho in neukročeno simpatijo do tovarišev pri delu. (Na primer šef in tajnica, sta iz tega vzroka že prešla v pregovore . . .)

Ena izmed tesnih vezi zakonske skupnosti pa so tudi otroci. V Ameriki se na primer loči le 8 odstotkov zakoncev z otroci, a celo 71 odstotkov takšnih, ki so brez njih. Seveda prisotnost otrok še ne poveča vedno intimne zakonske sreče, pač pa otroci zakon navadno željeno utrdijo, ustalijo in umirijo. Otroci ponavadi zlijejo interese in življenjske cilje obeh v eno smer in prav preko otrok nemalokrat vzkali celo iz hudih ruševin zakonska sreča . . .

Kateri izmed naštetih činiteljev je najpomembnejši?

Težko je reči! Eden sam gotovo le redko, pa tudi eden ob drugem ne, temveč vsi našteti skupaj preliti v celoto. Zakon je individualna zadeva in njegova sreča raste povsod iz drugačne kombinacije teh faktorjev, kajti zakon je dinamičen, ustvarjajoč medsebojni odnos med zakoncema. Vsi ti činitelji sami po sebi še ne morejo roditi sreče. Ta je sad prizadevanj obeh po vzklajanju osebnostnih vsebin in njih dinamike. Vse je odvisno od ljudi. Imajo lahko kakšni zakonci vse te naštete faktorje na svoji strani, pa vendar ne morejo srečno zaživeti v zakonski združbi, kajti niso vsi ljudje sposobni za prilagajanje v zakonu. Zakonska sreča ima tisoč in tisoč obrazov, v vsaki družini drugače rojena in drugače se javljajoča navzven.

Zelo nevarno pa je upati v čudežno moč skupnega življenja, češ »ah, se bova že kako ujela«. Upanje v takšno »kompezacijo« je razočaralo mnogo več ljudi, kakor jih pa osrečilo. Koliko jih je že na poročni dan iskreno mislilo, da so stopili z zanje edino »pravim« človekom v zakon, a so kmalu morali opazovati, kako negativni faktorji, o katerih so prej upali, da bodo utonili v pozitivnih, le še večajo svojo razdiralno moč v skupnem življenju, namesto da bi jo izgubljali. Kar se pred zakonom le tu ali tam samo medlo zabliska kot nevarno, rado v zakonu prihrumi na dan kot rušeč vihar . . .

Vsi ti činitelji sami po sebi torej ne morejo narediti čudeža zakonske sreče. To morejo ustvariti le tedaj, če oba zakonca zlijeta v eno svoje cilje, če vzkladita svoje življenjske navade in stališča, simpatije in negodovanja, ideale in načrte, a vse to še pregneteta z iskreno medsebojno naklonjenostjo. Če pa volje do vsega tega med njima ni, se vse nujno začne podirati v kup ruševin: zakonsko življenje spe do tiste moreče napetosti, ko motijo medsebojno zastopnost in dražijo enega ter drugega že prave nedolžne malenkosti, kot n. pr. vedenje pri mizi, način pozdravljanja način smejanja itd. Vse to pa ima za posledico močno antipatično čustvo, ki začne odbijati enega od drugega. Do tega pa vse pogosteje pride, če nista zakonca pred poroko globoko pregledala, kaj ju sploh vleče skupaj. Če so to bile samo romantične izkušnje in večno na novo porojene želje po njih, potem je bilo vse le trenutno vznemirjenje, ki se je dotikalo le njunih površin telesnosti, ne pa globin čustev in duha. Naivni romantizem pred zakonom namreč le redko postane »poetični realizem« v zakonu. In ta je tisti najbolj pravšni »stil« zakonskega življenja, saj le iz njega najpogosteje kali in cvete zakonska sreča, ta vedno redka roža sredi najraznovrstnejše »čustvene flore« atomskega sveta . . .

dk

Vzgoja naših otrok

NAPAČNO

Dedek: »No, mamica, sedaj pa lahko spraviš Borisa spat. Ves večer sva se igrala divje živali. Boš videla, kako bo hitro zaspal.«

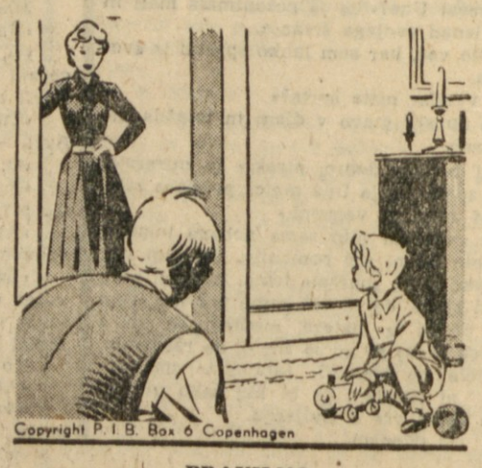

PRAVILNO

Mama (eno uro pred spanjem): »Dedek in Boris končati morata to divjanje. Boris se mora okopati, potem pa mu bom prebrala kratko povestico, da se bo pomiril, preden bo šel v posteljo!«

SKLEP

Pomagajte otrokom, da se bodo pomirili, preden bodo šli v posteljo Le tako bodo hitro zaspali in mirno spali! Sicer tvegate, da se bodo vso noč premetavali in nemirno spali!

ŽIVORAD MIHAILOVIĆ

GUMASTA PETA

4 DOMAČ KRIMINALNI ROMAN

Ko je čakal poročilo, se je sklonil nad beležnico in začel risati po njej otroške glave. Bil je zadovoljen. Klobčič se je začel odmotavati.

Deset minut pozneje se je spet oglasil telefon. Rakič mu je poročal:

— Neki človek v svetlem plašču se je predstavil vratarju kot direktor tovarne iz O. Srečala sta se z Rebcem pri skladiščih. Govorila sta dve, tri minute. Potem pa je neznanec zavil proti vili. Ker je bil ondi en sam naš človek, ga ni bilo mogoče zasledovati.

Perič si je tudi to zapisal. Potem je telefoniral direktorju. Niti malo ni podvomil, da neznanec nima nobenega opravka s tovarno v O. Takoj se mu je odzval dobro znani glas.

— Tu Radmilo. Kdo je tam?

— Perič. Kako je kaj?

— Zlomka! Bolje, da me ne vprašaš.

— Imaš obisk?

— Ne. Kakšen obisk?

— Saj se je oglasil direktor tovarne iz O. pri tebi!

— Pri meni! To sem pa od tebe zvedel! Prav gotovo pa ne direktor iz O., saj sem šele pred pol ure po telefonu govoril z njim. Od kod ti kaj takega pride na misel?

Perič ni zinil nobene. A takega odgovora le ni pričakoval. Šele čez nekaj časa se je domislil:

— Se bom pa kar sam oglasil pri tebi. Čudne stvari se dogajajo v tovarni!

In se je takoj odpravil. Zdaj se bo naravnost pogovoril z ravnateljem Radmilom. Saj je bil star delavski borec. Pošten in odločen človek. Preiskava pa se je zmeraj bolj zatikala. Vidič se je sestal z nekim neznancem v »Centralu«. Potem je drugi neznanec prišel v tovarno. Ali pa sta oba en in isti človek. Nemara bo tako. In spotoma se je Perič odločil, da stopi še v »Central«. A na pol poti je srečal svojega pomočnika.

— Ta tip se nam je izmuznil. Nikjer ga ni, ko da se je v zemljo pogreznil!

Perič je molčal. Dobro je čutil, da bi bila vsaka zgrešena poteza banditom na begu samo v pomoč. Imel je dosti izkušenj z vsemi mogočimi sovražniki.

Molče sta krenila v tovarno. Ko sta bila tik pred njo, se je Perič domislil:

— Pomnoži ljudi, ki bodo sledili Vidiča in pazili na tovarno. Uredi sledenje po »stopnicah«. Tako bomo lahko za petami tudi novim ljudem. Ukreni to takoj! Drugo: Mirko naj ne hodi več za Vidičem. Naj ga kdo zamenja. Mirko mora najti neznanca iz »Centrala«. Sam stopim k Radmilu. Ti me počakaj v pisarni!

Pred vhodom v tovarno sta se razšla.

Pri vratarju se Perič, ki mu je bil znan, ni ustavil. Zavil je po stezi naravnost v direktorjevo vilo. Tako je prišel do kraja, ki so mu v tovarni pravili »park stare šare«. Od ondod je bilo videti vso hišo, ki je v njej stanoval direktor. Nasproti mu je prav tedaj prihajal nočni paznik Rebac.

— Kako je, stari?

— Ej, tovariš Perič! Dobro! Po starem, da tako rečem.

— Narobe ta dež, kaj?

— Kaj češ, služba je služba!

— To je res. Pa drugače nič novega?

— Ne, nič! Prijeli smo davi tistega Simovega frkolina. Žico je kradel. Milica ga je odpeljala.

Perič mu je ponudil cigareto. Rebac je prižgal.

— A je kdo pri direktorju?

— Ja, prišel je njegov kolega iz O. Srečal sem ga pri skladiščih. Zašel je revež, pa sem mu pokazal pot.

— Kdo ve, če sta se že pogovorila. Ne bi ju hotel motiti.

— Ti jima ne boš v napoto, ti že ne! Toda ta človek je še tam. Nisem videl, da bi odšel.

Tako sta se poslovila.

Zgradbo, ki je v njej stanoval direktor Radmilo, je pred vojno

ZA RAZVEDRILO IN SMEH

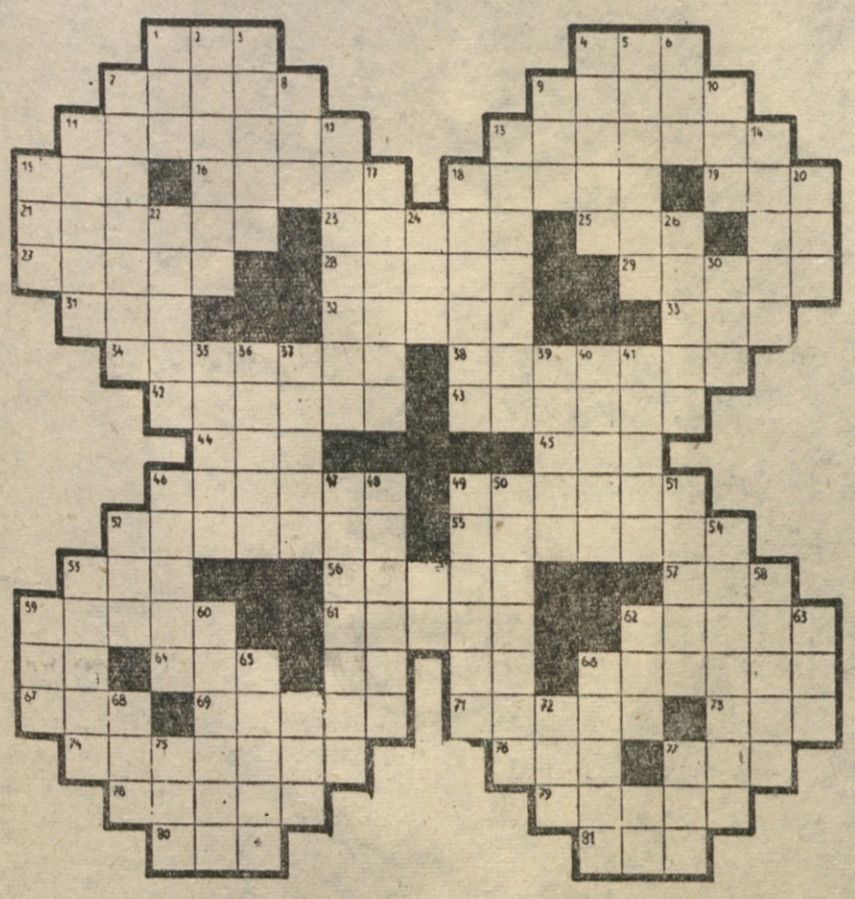

Vodoravno: 1. pravo, 4. metalurško delo, 7. država v Afriki, 9. krajevna vprašalnica s predlogom, 11. v sodobni hiši nepogrešljiva napeljava, 13. izredno slab, 15. kratica za akademski odbojkarski klub, 16. strmina, pobočje, 18. živeči slovenski glasbeni delavec, 19. kar se kadi, 21. število, 23. vodna ptica, 25. predlog, 27. kraj v Tržaškem zalivu, 28. elektroda, 29. devetglasni zbor, 31. perzijski kralj starega veka, 32. nekdanja denarna enota, 33. zvezdno znamenje, 34. značilen, svojstven, 38. vrsta železne rude, 42. prijatelj, tujega imetja, 43. onemorem, klonim, 44. šahovski izraz, 45. kratice za našo zavarovalno družbo, 46. daljnogled, 49. Webrova opera, 52. krojaška potrebščina, 53. vodim igro, 55. del drevesa, 56. mesto, ki se ga Francozi ne spominjajo radi, 57. predlog, 59. reka v Banatu, 61. gradivo, 62. sod, 64. kje, kam, 66. vrsta veljavnih pravnih predpisov, 67. dedna zasnova, 69. dan v tednu, 71. ideolog marksizma, 73. ena izmed značilnosti, s katero opredeljujemo neki dogodek, 74. vrsta maziva, 76. velika posoda, 77. veznik, 78. odvodna naprava, 79. gora na Goriškem, 80. sorodnik, 81. vzročni veznik.

Navpično: 1. žid, 2. ki se udira, ki je nastal s pogrezanjem, 3. svet (srbohrv.), 4. znak iz višje matematike, 5. ometan, umazan, 6. prevozno sredstvo, 7. poln moče, sočen, 8. kratica za dobo naše zgodovine, 9. vas pri Domžalah, 10. sorodnik, 11. del tkalnih statev, 12. delovni človek, pripadnik družbenega razreda, 13. izročim kot dar, 14. nevisok, 15. kratica za akademsko smučarsko društvo, 17. vrsta grozdja, 18. glasbeni instrument, 20. zmaga pri šahu, 22. železov kršec, 24. vrednostni papir, 26. prejmem, 30. kos sukanca, 35. gora v Slavoniji, 36. grški otok, domovina Odiseja, 37. bran, 39. packa, umazanija, 40. vrsta jegulj, 41. hrvatski pesnik, ki se je udeležil NOB, 46. prostorninska mera, 47. vrsta umetnine, 48. krepelce, oklešček, 49. proročišče, 50. mesto v Indiji, 51. pogrešno, napačno, 52. znak nezaupanja, 54. silen, 55. ne težaven, 58. plačilno sredstvo, 59. trd, neprožen, 60. oprema taborникov, 62. industrijska rastlina, 63. naš otok, 65. Jurčičeva povest, 66. vrsta opeke, 68. velika ptica, 70. nevarna bolezen, 72. del dneva, 75. rast na glavi, 77. veznik.

	0	175	32	+13	112	1701	64
35							
640							
252				+17 420			
2560							
1280					+7 +12		
280							
		108					

Vpiši v prazna polja števila od 0 do 9 tako, da boš dobil, če jih boš med seboj pomnožil ali seštel, zmoške ali seštevke, ki smo jih zapisali v prvi navpični vrsti na levi ali v prvi vodoravni črti zgoraj ali sredi lika. Seštevati je treba tista števila, kjer smo pred naše število v vodoravni ali navpični vrsti zapisali znak seštevanja +. V vseh drugih vrstah je treba vpisana števila množiti. Če sta sredi lika vpisani v neko polje dve števili, pomeni gornje zmnožek ali seštevek v naslednjih vodoravnih poljih do roba ali do naslednjega zasedenega polja, spodnje pa zmnožek ali seštevek v navpičnih poljih. Če sledi polju, v katerega smo vpisali število vodoravno ali navpično samo eno prazno polje, pride to v poštev samo za navpično oziroma za vodoravno množenje in seštevanje.

REŠITEV KRIŽANKE V PREJŠNJI ŠTEVILKI

Vodoravno: Ruma — smuk; spoditi — spehati; tobak — zet — harem; ožar — zbran — Nela; pat — žar — nem — lom; r — malinovec — v; ser — los — več — tal; oves — Gabin — Vida; daven — nit — krčim; oceniti — Alabama; rolo — smer.

„Flex"

Nobenega nadomestka več

„Flex"

je zopet tu!

»FLEX« mora biti vedno doma! Zajamčeno neškodljiv za čiščenje mastnih madežev na tkaninah, usnju itd. je »FLEX«. Pazi na zaščitno znamko »FLEX«!

FLEX v hišo! FLEX v potno torbo! Masten madež lahko dobiš vsak čas, pa nobene brige, če imaš Flex!

Brez preparata za čiščenje madežev »FLEX« ne sme biti nobena gospodinja. Zajamčeno neškodljiv tkaninam, ni vnetljiv in ekonomičen je samo »FLEX«.

Doživljaji Murčka Belogobčka

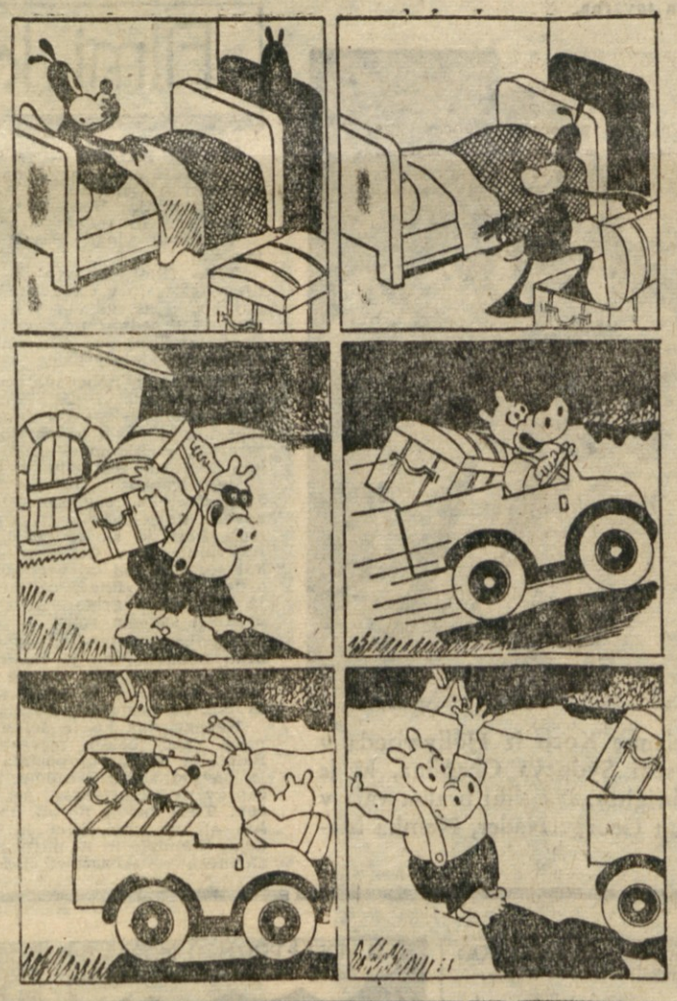

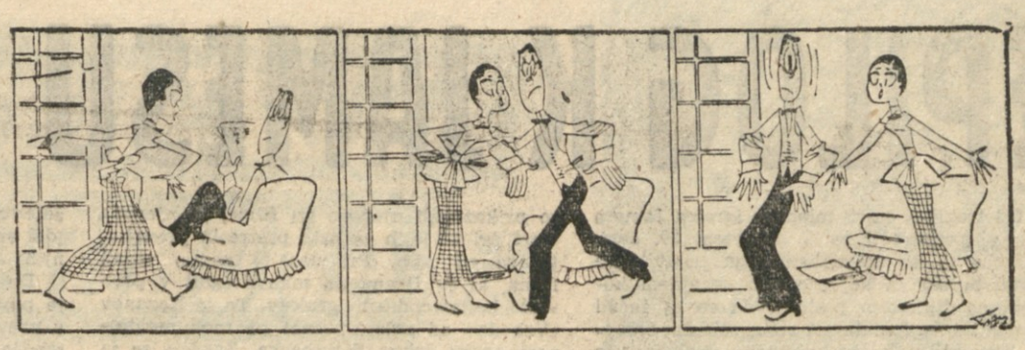

— Jaka, prosim te, pojdi k sosedom in jim reci, naj njihov radio igra nekoliko bolj tiho...

...To je zares že neznosno...

...Ne slišim niti besedice več, kaj se pogovarjajo!

— Skrbi me le, ali bodo trgovine z divjačino odprte, ko se vrneva v mesto!

— Preden vam povem, kje je moj denar, mi prisezite, da nimate mrzlih rok!

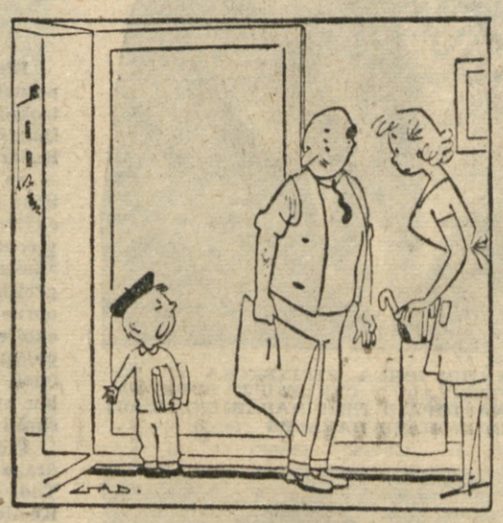

— Če pomislim, kako so prenapolnjeni razredi in šole, se ne morem otresti vtisa, da ste grozno neusmiljeni!

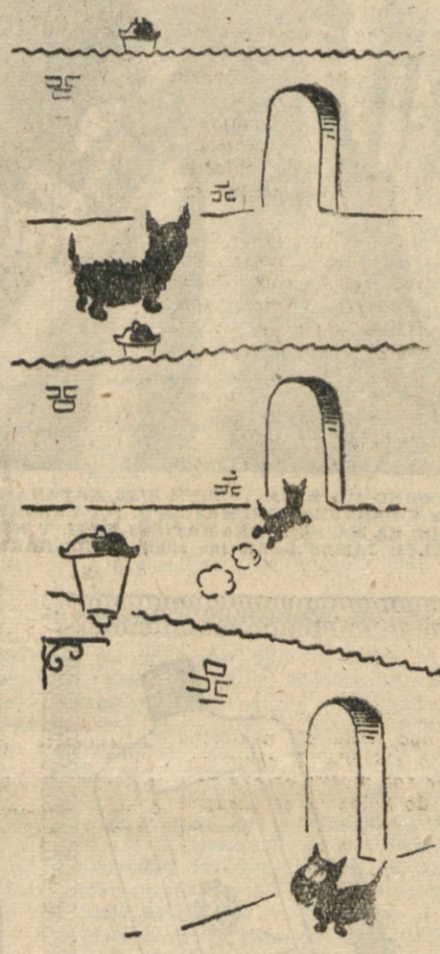

— Življenje je polno prevar!

— Saj ne ve, kaj pravzaprav hoče: danes mi pravi, da me ljubi, jutri pa me hoče zopet poročiti!

NAPAČNO RAZUMEL

Boštjan: Zdaj pa kaže, da ne bodo nič več izterjevali davkov.«

Miha: »To bi bilo pa dobro. Po čem pa to sodiš?«

Boštjan: »Včeraj sem dobil pismo z davkarije, na katerem piše z debelimi črkami »Zadnji opomin«.

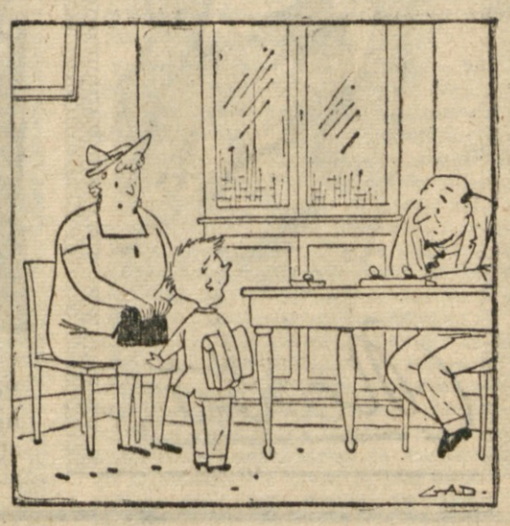

— Tovariš ravnatelj, prosim imejte veliko potrpljenja, nikar ne povzročajte mojim staršem prehudih skrbi!

sezidal nekdanji lastnik tovarne. Bila je to majhna vila, lepa na pogled, vsa v zelenju plezalk. Za hišo je bil vrt. Pred njo ni bilo drevja, tako da je bil iz stanovanja razgled po vsej tovarni in še na vso okolico okrog nje. Ko se je bližal hiši, je Perič razmišljal tudi o tem. Nad vrati v vilo je svetila močna žarnica.

Perič je pozvonil. Čez hip mu je odprla direktorjeva žena. Prisrčno sta se pozdravila.

Perič je naglo vstopil v sobo k Radmilu.

x x x

Vidič je bil odšel na sprehod. Hodil je za mestom. Iznenada, da je bil človek, ki ga je sledil, ves v zadregi se je obrnil. Temu je komaj uspelo, da se je umaknil za vogal poslednje stavbe.

Vidič se je vrnil v sredino mesta. Pred Verinim stanovanjem se je ustavil. Požvižgal je, a ni počakal, da bi se mu odzvala ali stopila k oknu. Takoj se je sam napotil k njej. Vera mu je odprla. Stopila je med vrata in oči so ji bile čudno zardele.

— Si nekaj hotel?

— Nemara me ne boš odslovila?

Tedaj se mu je umaknila. V predsobi je slekel plašč.

Sedla je v naslonjač, on na kavč. Nekaj časa sta molčala.

— Čuj, Verica, — je Vidič začel obzirno, — ne razumem, zakaj si jezna.

— Ja! — je odrezala in privzdignila obrvi.

— Ne, tega ne razumem, zakaj tako narobe obračaš stvari?

— Jaz sem inženirka kemije.

— Dober človek si in jaz te imam rad. Zelo!

— Ni tvoja navada, da izpoveduješ ljubezen. Kaj naj to pomeni?!

Govorila je ironično, on pa, ko da tega ni čutil:

— Lubezen se ne izpoveduje. To bi bilo smešno. Ne padam na kolena in se ne cmerim. Preprosto ti povem, da te imam rad in pika. Mislim, da bi me lahko kdaj razumela tudi brez pojasnil.

— Rekla sem ti, da nisem mazačka. Da sem inženirka kemije.

— Zdaj pa hočem resno govoriti s teboj.

— Zabavno! Že dolgo nisem slišala te besede iz tvojih ust.

Tedaj je Vidič vstal:

— Prišel bom jutri, ko se boš pomirila, če ti je to sploh mogoče in če bom sploh prišel.

Stopil je k vratom. Tedaj jo je nekaj zbodlo. Pomislila je, da bi mu rekla, naj se ne vrne, a Vidič je bil že zunaj. Slišal je, kako so se vrata zaprla. Prišlo ji je na misel, da bi ga poklicala z okna. Vstala je in se prestopila, a ni prišla do okna. Zrušila se je na kavč in si obraz pokrila z rokami.

Nekdo je celih deset minut postal v senci popravljalnice, ko da bi nekaj čakal. Paznik Rebac je šel že mimo, toda tisti je še ostal v senci. Šele čez čas, ko se je prepričal, da ni nikogar v bližini, je stopil k vratom zgradbe in odklenil žabico na verigi ter naglo vstopil v delavnico. Zaprl je vrata za seboj. Očitno se je dobro spoznal po prostoru, pa se je napotil naravnost v drugi, manjši prostor, kjer je bilo orodje in kar je bilo drugega treba v popravljalnici. Tam je imel tudi obratovodja svojo mizo. Z nje se je bilo zlahka povzpeti v podstrešje. Neznanec luči ni prižgal. Kar okretno se je premikal v temi. Stopil je na mizo, se oprijel police in se za hip na to pognal skozi podrtino v podstrešje. Tam je ostal celo uro. Vrnil se je prav tako. Ko se je spet spustil na tla, je potegnil iz žepa krpo in obrisal pisalno mizo. Potem se je odpravil k izhodu. Skrbno je zaklenil vrata, postal in oprezoval še nekaj trenutkov, potem pa zavil okrog poslopja in izginil v mraku.

V kriminalističnem oddelku je dežurni reševal križanko, ko je zabrnel telefon. Vznejevoljen je dvignil slušalko.

— Tu dežurni miličnik na progi 19, — se je javil glas. — V ulici Sedemindvajsetega marca samomor v hiši številka 56. Neka ženska. Samomor so opazili sosedje. Takoj so prerezali ovratno ruto, na kateri je visela, in so jo z umetnim dihanjem skušali obuditi, a je bila že mrtva. Pošljite ljudi, prosim, da bomo opravili ogled.

Dežurni je z vedno večjim nemirom zapisoval poročilo v knjigo. Bežno je pogledal na uro. Bila je natanko triindvajset in dvajset minut. Ko je zapisal še to, je naglo poklical vodjo preiskovalne službe.

Čeprav je bilo že po polnoči, se je pred hišo v ulici Sedemindvajsetega marca zbralo nekaj sosedov. Razvneto se je razvijal pogovor o samomoru in vsak je hotel nekaj reči.

Samomorilka, ženska pri štiridesetih letih, vdova brez slehernega sorodnika, je živela v eni sami sobi, ki je bila še kar lepo opremljena. Zdaj je ležala na kavču. Oči so ji bile široko odprte, osteklenele. Ženski je začela lepota že veneti, a še na mrliču so bili sledovi ljubkosti.

Napravila je samomor tako, da je svileno ovratno ruto privezala na kavelj, ki grži zavesno letvo nad oknom, si zataknila zanko za vrat in odpahnila stol izpod sebe. To je bilo prvo, kar je preiskovalec Mitrović ugotovil. Potem je zbral izpovedi sosedov, ki so bili zapazili, kako je za zavešenim oknom nihalo njeno telo. Ker se ni ustavilo so prišli pred vrata in potrkali. Ni jim odgovorila in tedaj so vrata vlomili in jo našli obešeno. Ruto so takoj prerezali, toda ženska je bila že izdihnila. Samomorilka se je pisala Ana Kadovič in je delala v arhivu tovarne.

Pisma ni zapustila nobenega. Sosedje so jo že dolgo poznali. Teklo je že četrto leto, odkar je tam stanovala. Sicer ni bila iz tega kraj. Pred štirimi leti se je priselila in je bila takoj nameščena v tovarni. Malo so vedeli o njej. Vse, kar so lahko rekli, je bilo to, kar so zvedeli iz njenih lastnih ust. Mož, je krožila govorica, ji je padel na sremski fronti. Kar se šole tiče, je napravila nekaj razredov gimnazije. Nihče je ni redno obiskoval, in če je že kdo prišel, a to je bilo le redkokdaj, je bil to vedno neki moški, star kakih štirideset let. Zmeraj se je skrival in ona jim je razlagala, da mu ni nič prijetno, če ga kdo vidi, ker ni bil registriran. Sodeč po njenih besedah, bi se bila morala kmalu vzeti. V ostalem pa so sosedje ugotavljali, da tega človeka že nekaj mesecev niso videli, pa se jim je zato zdelo, da sta se bržkone sporekla in da je bil nemara to vzrok samomora Ane Kadovičeve.

Ko so se radovedneži umaknili iz sobe, so preiskovalni organi začeli snemanje. Zdravnik je ugotovil, da je smrt nastopila pred dvema urama.

Preiskovalec Božović je sedel kot pribit na stolu, se oziral v kavelj, na katerem je še visel ostanek rute. Iznenada pa ga je neka misel vrgla iz stola. Naglo je pristopil k oknu in pričel meriti višino do kavlja za zavesno letev. Potem je stopil k nizki polici s knjigami. Pričel je brskati po njih. Bilo je tam nekaj izbranih knjig in nekatere so bile nemške. Eno od teh si je ogledal natančneje. Bil je Goethejev »Werther«. Prelistal je knjigo, potem pa jo je položil nazaj na njeno mesto in se okrenil k Mitroviću:

— Mislim, da to ni bil samomor.

— Kaj ti ne prihaja na pamet?

— O tem bomo govorili v pisarni. Okoliščine me silijo, da mislim tako.

— Prav. Zakaj se potem ne pomenimo kar tu? Se vsaj vračan ne bo treba.

— Ne. Tu je treba samo preveriti nekatere okoliščine. Najprej bomo izmerili višino mrliča, potem razdaljo od tal do kavlja in nazadnje razdaljo od kavlja do stola. Razen tega bo treba posneti vse odtise, kar jih bo le najti.

— Velja vse, kar praviš. Samo mislim, da z odtisi ne bomo prišli daleč. Tu je bilo že vse polno ljudi.

— A jih bomo vseeno posneli. Delali so celo uro, da so zbrali vse odtise, kar jih je bilo najti po pohištvu in drugod v sobi. In tudi premerili so vse, kar je bilo treba.

Ana Kadovič je bila visoka 147 centimetrov. Razdalja od stola do kavlja jih je merila 189, od tal do kavlja pa 249. To so bile številke, ki so dale misliti.

GOSPODINJE!!!

vaša kuhinja se bo svetila, če boste uporabljali odlično čistilo za kovine in steklenino!

Verol

ZAHTEVAJTE VEROL PRI SVOJEM TRGOVCU!

EPILOG K JAMESU DEANU

Od tragične smrti mladega igralca Jamesa Deana (ponesrečil se je z avtom 30. sept. 1955) se je na ameriškem trgu pojavilo že toliko brošur in knjig o tem »sijajnem kometu na filmskem platnu«, da so se začeli razburjati že domala vsi resni zahodnoevropski časopisi. Ta špekulantska trgovina je namreč ogabna in presega že meje najbolj zrahljane spodobnosti. Vsak teh avtorjev trdi, da je njegovo poročilo popolnoma resnično in torej najbolj branja vredno, založniki pa so napravili bučno reklamo, saj vedo, da lahko računajo z odjemalci: v ZDA so se v enem samem letu ustanovili neštetí klubi in društva, ki kot (nekdaj Valetinová) nosijo Deanovo ime.

Deanova osebnost je brez dvoma fascinirala milijone filmskih gledalcev povsod, kjer so prikazovali njegove tri filme, in njegova smrt pri 24 letih je zato pretresla prenekaterega od njih. Pri nas še nismo videli filma, ki je Deana na mah dvignil v prvo vrsto hollywoodskih igralcev. To je Kazanov »Vzhodno od raja«, posnet po monumentalnem eposu Johna Steinbecka. Zgodilo se je tako kot z Marlonom Brandom, ki mu je Ella Kazan v »Tramvaju Poželenje« odprl vrata velike kariere. James Dean pa je celo zatemnil Brandovo priljubljenost — postal je idol ameriške mladine, ker je bil eden izmed njih: »povprečen mlad Američan«.

Do tod vse prav, a kako je mogoče, da se je posmrtno češčenje tako naglo spremenilo v pravcato množično histerijo? Ravno ta histerija pa je pomagala pisunom pri njihovem nečednem poslu. V tekmi, kdo bi bil najoriginalnejši, so šli celo tako daleč, da ga proglašajo za živega — nesreča da ga je samo strašno iznakazila, pa se zato skriva v sanatoriju.. Če je to blaznost, je seveda blaznost z metodo. In to je umazant, brezobzirna metoda: zaslužiti za vsako ceno, četudi je treba preko trupel.

Mnogi poskušajo prikazati Deana kot brutalnega »izkušnjavca usode«, ki je nevarnost zmeraj iskal. Spet drugi pravijo, da je bil nežen, občutljiv mladenič, ki so mu ženske strle srce. Največ zgražanja je deležna televizijska igralka »Vampira« — Myla Nurmi, ki ob njenih magičnih eksperimentih ameriški publiki že dve leti zastaja dih. Ta Vampira torej piše v svoji brošuri, kako mu je »zavdal« in iz ljubosumnosti »povzročila« njegovo smrt. V trenutku Deanove nesreče da je padlo zlato bodalo s stene in se zabodlo naravnost v njegovo sliko... Njena najnovejša kupčija z magijo je raznetila ameriške duhove, malo manj pa že tudi nemške in francoske. Potem so tu še zgodbice o Pier Angeli, ki je Deana zavrnila, Uršuli Andrees, Terry Moore... Več ali manj same izmišljotine, ki naj bi napravile Deana za legendarno figuro, od katere bi pisuni še dolgo vlekli dobičke. Najbolj žalastno pa je, da pripravlja »najvernejši« življenjepis zdaj še Deanov oče, ki se sicer nikoli ni brigal za sina, saj se je le-ta v otroških letih potikal po sirotišnicah in si pozneje že dovolj zgodaj sam služil kruh. Za očetov pisateljski prvenec vlada izredno zanimanje... Res, tu je vsak komentar odveč.

»VZHODNO OD RAJA« — FILM ELIE KAZANA PO KNJIGI JOHNA STEINBECKA JE POSNET V BARVNEM CINEMASCOPU. NA LANSKEM FESTIVALU V CANNESU JE DOBIL NAGRADO ZA NAJBOLJ DRAMATIČNI FILM. V NJEM NASTOPAJO TRIJE NADARJENI MLADI IGRALCI: JAMES DEAN (na sliki), JULIE HARRIS IN RICHARD DAVALOS

»Vzhodna Ljubljana«

Kinoamatersko društvo »Pionir« iz Most je posnelo kratkometražni film (na širokem traku), ki so mu dali naslov »Vzhodna Ljubljana«. Avtorji — scenarist in režiser Miro Kušar, ter snemalca B. Goriup in F. Meglič — so napravili film, ki ima dva zelo različna dela. Prvi del (ki s koncem tvori nekak okvir) prikazuje Moste z obema tovarnama v centru in dopušča možnost obdelave v stilu »Enega dne na Reki«. Tedaj se pa nenadoma prelije v zgodbo lažnivega učenca, ki se spreobrne — zgodba, ki ni vezana na nobeno okolje. Organizator filma Beno Kušar mi je pojasnil, kako je prišlo do tega: sprva so imeli namen posneti celovečerni igrani film, ker pa ni bilo dovolj denarja, se je ta namen skrčil v »citat« v sredini filma.

Filmi, posebno na širokem traku, so zelo draga stvar, težko dostopna kinoamaterjem. Tudi tega sta finansirali tovarna Saturnus in Kemična tovarna.

Tokrat vam predstavljamo

KAI FISCHER

Doslej je igrala le manjše vloge v nemških filmih, vendar je prepričana, da ji bodo v kratkem zaupali tudi kakšno glavno. Kai je prišla pred kamero naravnost iz akademije za igralsko in plesno umetnost, poleg tega pa ji ne manjka poguma in vztrajnosti.

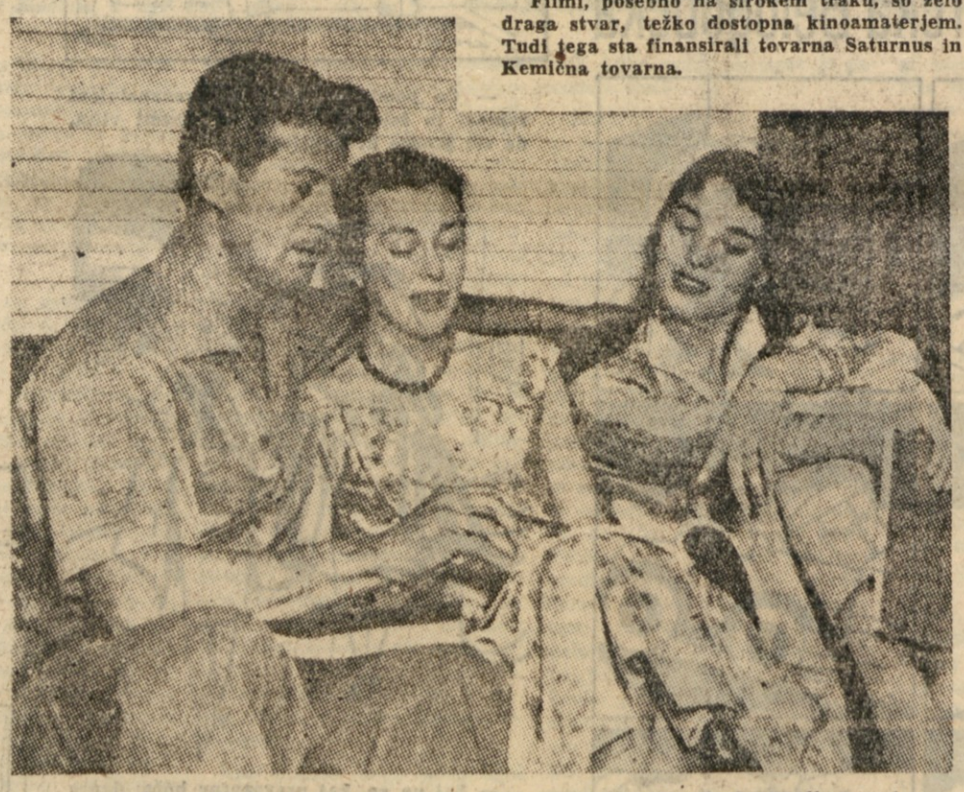

»Zelo so ljubeznivi z menoj,« piše Marianne Koch iz Hollywooda v Berlin in meni s tem svoje nove kolege, predvsem Sydneya Chaplina, ki je njen glavni partner v filmu »Starlight — Starbright«. Na sliki bralna vaja v ateljeju. Trije ljudje — tri narodnosti: Američan George Nader, Nemka Marianne Koch in Italijanka Elsa Martinelli.

Filmi, ki jih bomo gledali...

»RDEČI BALON« — francoski barvni kratki film, nagrajen s prvo nagrado na letošnjem festivalu v Cannesu.

Proizvodnja: Montsouris Film, Paris.

Scenarij in režija: Albert Lamorisse.

V glavni vlogi: Pascal Lamorisse (režiserjev sin).

Trije filmi, ki so bili nagrajeni na letošnjem festivalu v Cannesu, bodo ne glede na to, kaj bo še ustvarjeno v bodočnosti, zapisani v zgodovini sedme umetnosti z zlatimi črkami. Ti trije filmi so: »Srivnostni Picasso«, »Svet tišine«, in »Rdeči balon«.

Verjetno ni nobenega pravega ljubitelja sedme umetnosti, ki ne bi poznal Lamorissovega filma »Bela griva« (ta film je že dve leti na repertoarju naših kinematografov s popolnoma zgrešeno »reklamo« — film za otroke!). Ko je leta 1953 na festivalu v Cannesu predsednik žirije, francoski pesnik in filmski delavec Jean Cocteau razglašal rezultate, je v svojem govoru dejal: »Bela griva je največji in najlepši film, ki so ga doslej predvajali na tem festivalu!« A v Cannesu so prikazovali filme kot so: »Od tod do večnosti«, »Vrata pekla« in druge. Toda »Rdeči balon« je lepši film, kot je bila »Bela griva«, in z njim je Lamorisse prekosil samega sebe.

Zgodbo o balončku ste gotovo že slišali ali brali nedavno, ko je Lamorisse že drugič triumfiral v Cannesu. Je pa tako kratka, da jo lahko ponovim, in tako lepa da jo je lahko še enkrat poslušati. Poslušajte jo:

Nekega dne ko je šel v šolo je Parižanček našel rdeči balon, privezan na uličnì steber. Balon in otrok sta postala prijatelja in balon je povsod sledil svojemu malemu gospodarju, čeprav ni bil privezan: šel je za njim kot psiček. Toda balon ni bil najbolj poslušen — v šoli ali na ulici, kjer je hodil z dečkom, je delal škandale in ni miroval. Ostali dečki mali zlobneži, so si zaželeli lepega rdečega balona in nekega dne sta se deček in balon znašla obkoljena: kamen, izstreljen iz frače, je zadel rdeči balon in le-ta je splahnel — umrl je počasi vpričo vseh, počasi ga je zmanjkovalo, izgubljal je dih, vse dokler na tlaku Montmartra ni ostala le majhna rdeča krpica kot kapljica krvi... In potem se zgodi čudež: vsi baloni Pariza protestirajo proti mladim grobijanom. Zapustijo trgovine, zvijejo se iz rok svojih gospodarjev, letijo skozi okna, premagajo vse zapreke in prihite k malčku, ki so mu odvzeli prijatelja — rdeči balon. Vsi pariški baloni postanejo dečkovi prijatelji, spustijo se poleg njega, on jih lovi in kmalu se razlega smeh na pusti poljani: rdeči, zeleni, rumeni, beli, modri baloni polete kljub fračam s svojim malim prijateljem preko pariških streh...

In to je vse. Vse to traja točno 36 minut, trak je dolg 928 metrov, dialog ima samo tri stavke, ni nikakršnega komentarja, tu je samo deček in njegov čudežni rdeči balon. Scenarij, po katerem je Lamorisse snemal svoj tretji film, ima 12 vrst in je dvakrat krajši od našega zapisa...

Toda kako je to prikazano! Ko se je film šele začel, že čutite, kako vas neka sila, ki se ji ni moč ubraniti, vleče nazaj v svet detinstva. Sami letite z rdečim balonom in strast vas je, da bi kamen zadel svoj cilj, in zalotite se, kako se veselite s tisto redko solidarnostjo vseh balonov, ki nudijo sebe namesto prijatelja, ki ga ni več.

Picasso se je v Cannesu razjezil: »Pripeljali so me sem, da bi videl film o sebi, niso me pa povabili, da bi videl to čudovito bajko, o kateri vsi govore«.

Film je zares edinstvena mojstrovina, katere vsebina se ne da podati z nobenimi drugimi izraznimi sredstvi, niti kot knjiga, niti kot odrsko delo niti kot slušna igra. To je film v svoji najčistejši obliki, ki si ga mora vsakdo ogledati.
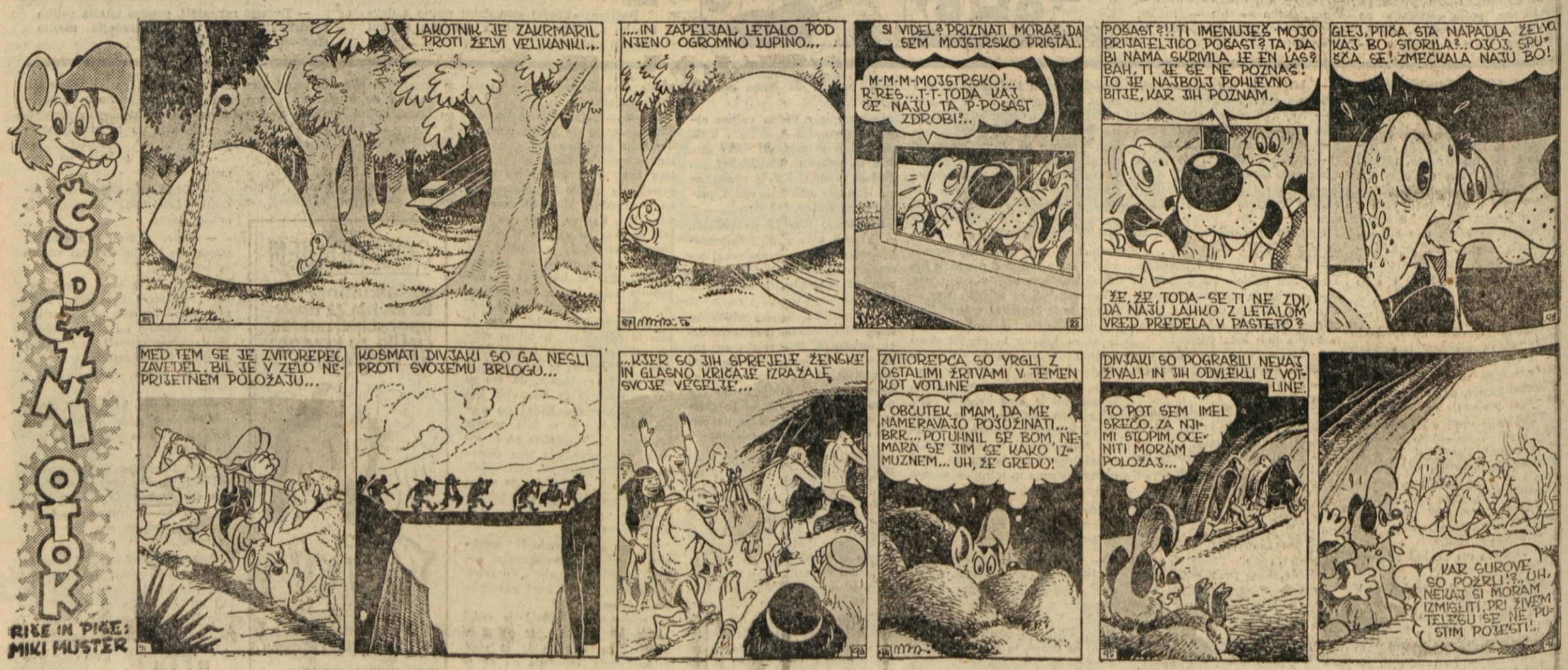
S. J.